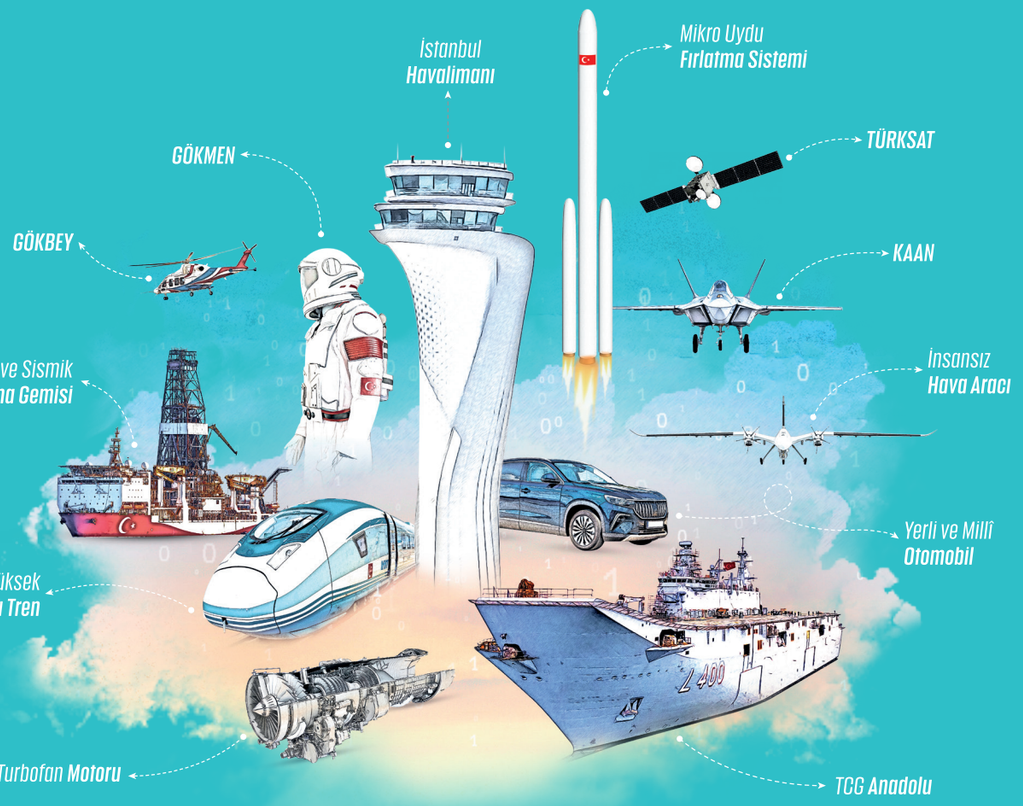
Bu kitaba sığmayan daha neler var!

eba
www.eba.gov.tr

EBA

Karekodu okut, bu kitapla ilgili EBA içeriklerine ulaş!

Teknoloji Yolculuğumuz

BU DERS KİTABI MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞINCA ÜCRETSİZ OLARAK VERİLMİŞTİR.
PARA İLE SATILAMAZ.

Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin Beşinci Maddesinin İkinci Fıkrası Çerçevesinde Bandrol Taşıması Zorunlu Değildir.

ORTAÖĞRETİM
ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ
EBRU-I
DERS KİTABI

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI | ORTAÖĞRETİM | DERS KİTABI

ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ

EBRU-I

TÜRKİYE CUMHURİYETİ MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

ANADOLU İMAM HATİP LİSELERİ

EBRU-I

Ders Kitabı

Yazarlar

Emine UZUN

Hilal GÜMÜŞ

Şükrü Bilal DOĞAN

DEVLET KİTAPLARI

Ankara, 2025

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI ..... : 10516
DERS KİTAPLARI DİZİSİ ..... : 2356

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiç bir surette alınıp yayımlanamaz.

Editör
Uğur TAŞATAN

Dil Uzmanı
Salim ULU

Görsel Tasarımcı
Nihal ŞİMŞEK

Çoklu Ortam Tasarımcıları
Fatih ÇAM
Sinan ÇETİN

Program Geliştirme Uzmanı
Leyla AKIN

Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı
Şafak Cansu CİRİT

Rehberlik Uzmanı
Murat AKIN

ISBN- 978-975-11-9412-1

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 09.12.2025 tarih ve 148360572 sayılı yazısı ile eğitim aracı olarak kabul edilmiştir. Kurulca bu kitabın kabul edilmiş olması ders kitabından yayınevi ve yazarın/yazarların sorumluluğunu kaldırmaz.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

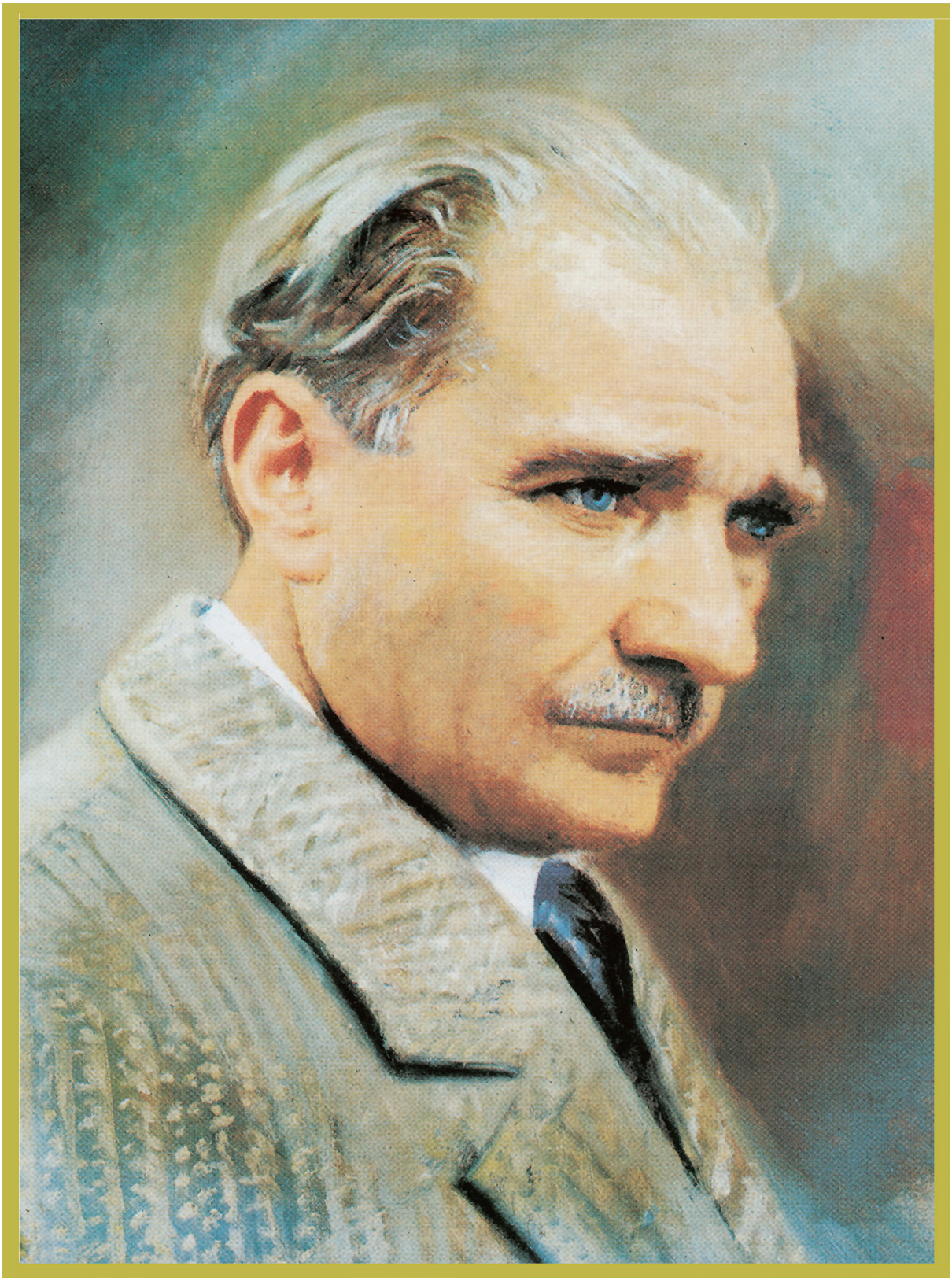
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

Kitabın dijital kopyalarında "İçindekiler" sayfasında başlıklar üzerine tıklayarak ilgili sayfalara, iç sayfalarda da Ünite/Tema isimleri üzerine tıklayarak "İçindekiler" sayfasına ulaşabilirsiniz.

İÇİNDEKİLER

KİTABIN TANITIMI 9

KISALTMALAR 11

1. ÜNİTE EBRU SANATININ TARİHİ VE GELİŞİMİ 12

1.1. EBRU SANATININ TANIMI, TARİHİ VE GELİŞİMİ 14

1.2. TARİHİMİZDEKİ BAZI MEŞHUR EBRUCULAR 21

ÜNİTE SONU ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI 33

2. ÜNİTE EBRU MALZEMELERİ 38

2.1. EBRU SANATINDA KULLANILAN MALZEMELER 40

ÜNİTE SONU ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI 58

3. ÜNİTE ZEMİN EBRUSU 62

3.1. ZEMİN EBRUSU VE ÖZELLİKLERİ 64

3.2. ZEMİN EBRUSUNUN YAPIMI 74

ÜNİTE SONU ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI 82

4. ÜNİTE BATTAL EBRU 86

4.1. BATTAL EBRU, TÜRLERİ VE ÖZELLİKLERİ 88

4.1.1. TARZIKADİM BATTAL EBRU 90

4.1.2. MUSTAFA DÜZGÜNMAN BATTALI 91

4.1.3. EDHEM EFENDİ BATTALI 93

4.1.4. BABAOĞLU BATTALI 93

4.2. BATTAL EBRU TÜRLERİNİN YAPIMI 99

ÜNİTE SONU ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI 107

5. ÜNİTE BATTAL İLE BAŞLANAN EBRULAR 110

5.1. BATTAL İLE BAŞLANAN EBRU TÜRLERİ VE ÖZELLİKLERİ 113

5.1.1. GELGİT EBRUSU 114

5.1.2. ŞAL EBRUSU 115

5.1.3. BÜLBÜLYUVASI (MUTAF) EBRUSU 116

5.1.4. TARAKLI EBRU 117

5.2. BATTAL İLE BAŞLANAN EBRULARIN YAPIMI 120

ÜNİTE SONU ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI 127

6. ÜNİTE HATİP EBRUSU 130

6.1. HATİP EBRUSU, TÜRLERİ VE ÖZELLİKLERİ 132
6.1.1. YÜREK MOTİFLİ HATİP EBRUSU 135
6.1.2. YONCA MOTİFLİ HATİP EBRUSU 138
6.1.3. ÇARKIFELEK MOTİFLİ HATİP EBRUSU 139
6.2. HATİP EBRUSU YAPIMI 142
ÜNİTE SONU ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI 150

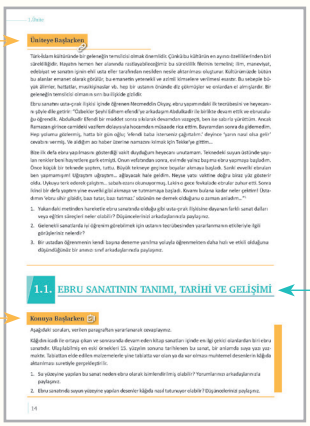
SÖZLÜK 154
KAYNAKÇA 159
GÖRSEL KAYNAKÇA VE GENEL AĞ KAYNAKÇASI 159
CEVAP ANAHTARI 159
TÜRKİYE'NİN MÜLKİ İDARE BÖLÜMLERİ İLE KARA VE DENİZ KOMŞULARI HARİTASI 160
TÜRK DÜNYASI HARİTASI 161

KİTABIN TANITIMI

Kitap genelinde kullanılan tüm karekodlar tıklandığında veya akıllı cihazlarla okutulduğunda kitaba ait dijital içeriklere ulaşılabilmektedir.

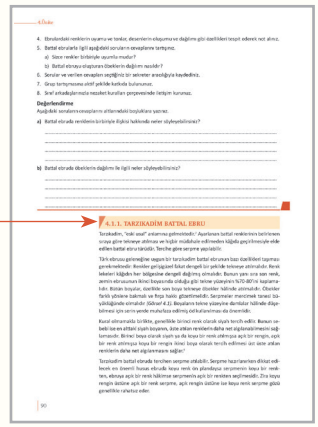
Öğrencinin önceki öğrenmeleri ile ünite arasında köprü kuran "Üniteye Başlarken" alanı

Derse hazırlık ve ön değerlendirme yapılan "Konuya Başlarken" alanı

Ana konu başlığı

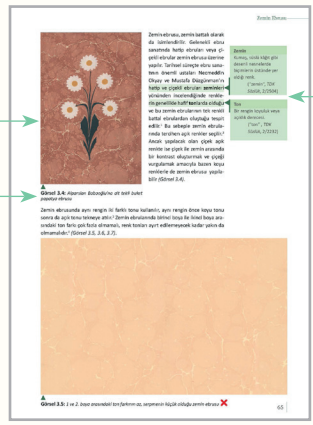
İkinci konu başlığı

İçeriği destekleyen görseller

Görsel numarası ve açıklaması

İçeriği destekleyen bilgilerin yer aldığı bölümler

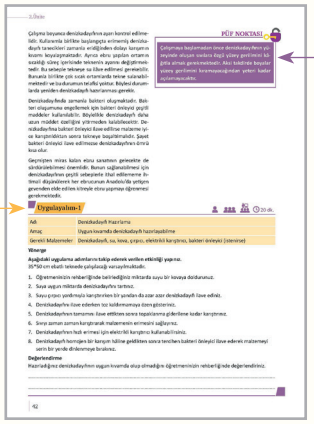
Öğrenme çıktılarını pekiştirmek için hazırlanmış etkinlikler

Etkinliğe ait yönerge

Etkinliğe ait değerlendirme bölümü

İçeriği destekleyen kısa bilgilerin yer aldığı bölümler

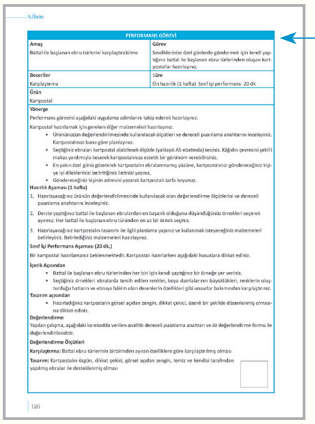

Öğrenmenin pekiş-mesi için yapılan uygulama bölümü

Konu sonlarında öğrenilenleri pekiş-tirmek için konulan "Kontrol noktası" alanı

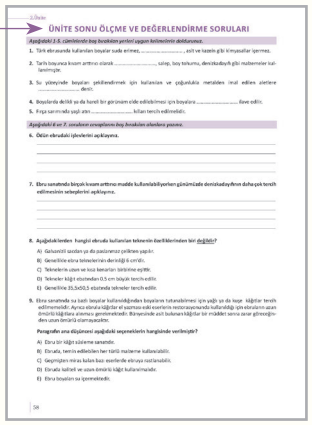

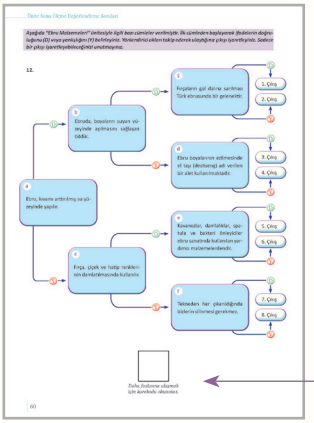
Öğrencinin edindiği bilgileri hatırlaya-bileceği şekilde not etmesi amacıyla ha-zırlanmış bölümler

Üniteye ait perfor-mans görevleri

Ünite ölçme ve değerlendirme soruları

Ünite sonunda verilen kaynaklar

Üniteye ait ek so-rulara yönlendiren karekodlar

Sözlük

Kaynakça

Kitabın görsel ve genel ağ kaynakçası karekodu

Kitabın cevap anahtarı karekodu

KISALTMALAR

bk.	Bakınız
cm	Santimetre
çev.	Çeviren
dk	Dakika
ed.	Editör
H	Hicri
haz.	Hazırlayan
M	Miladi
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
ml	Mililitre
mm	Milimetre
Prof.	Profesör
TDK	Türk Dil Kurumu
vb.	Ve benzeri
vd.	Ve diğerleri
vs.	Vesaire
yy.	Yüzyıl

Kitap genelinde

*kısaltmaların yazımında TDK Kısaltmalar Dizini
*kaynak gösteriminde İSNAD Sonnot esas alınmıştır.

SEMBOLLERİN AÇIKLAMASI

"Başlarken" alanı

"Konuya Başlarken" alanı

"Kontrol Noktası" alanı

"Farklı Kaydet" alanı

Çalışmanın bittiği yer

Etkinliğin başladığı yer

Etkinliğin bittiği yer

Bireysel etkinlik

Grup etkinliği

Rehberli etkinlik

Etkinliğin süresi

1.
ÜNİTE

EBRU SANATININ TARİHİ VE GELİŞİMİ

1.1. Ebru Sanatının Tanımı, Tarihi ve Gelişimi

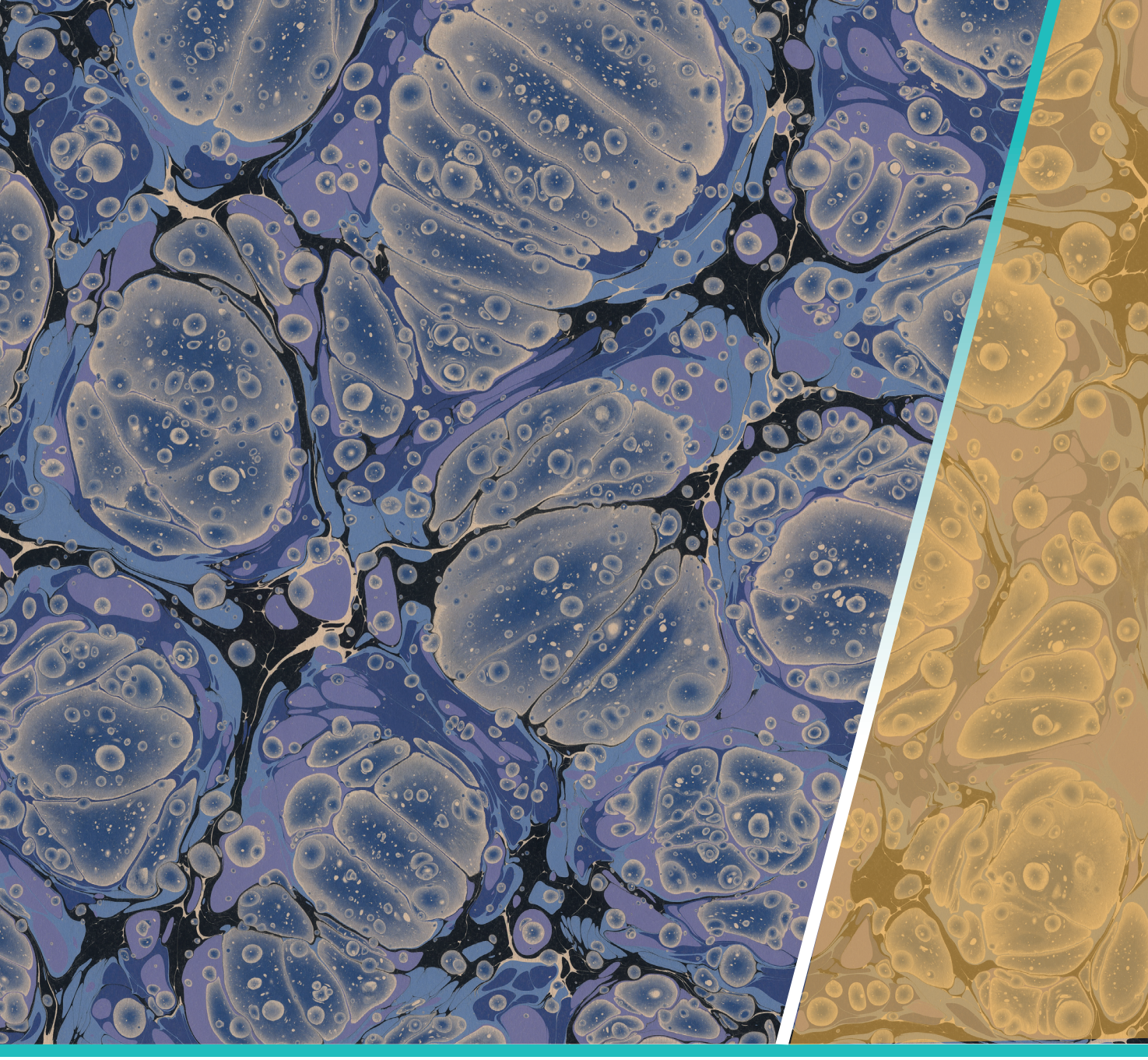
1.2. Tarihimizdeki Bazı Meşhur Ebrucular

Ünite dosyası

Ünite sunusu

▶ Bu ünitede öğrenilecek anahtar kavramlar

- ebrucu
- estetik
- gelenekli sanatlar

▶ Bu ünitede sizlerden

- ebru sanatı ve ebru sanatının tarihî gelişimini yorumlayabilmeniz,
- tarihimizdeki bazı meşhur ebrucuların ebru sanatına katkılarını karşılaştırabilmeniz beklenmektedir.

Üniteye Başlarken

Türk-İslam kültüründe bir geleneğin temsilcisi olmak önemlidir. Çünkü bu kültürün en ayırıcı özelliklerinden biri sürekliliğidir. Hayatın hemen her alanında rastlayabileceğimiz bu süreklilik fikrinin temelini; ilim, maneviyat, edebiyat ve sanatın işinin ehli usta eller tarafından nesilden nesile aktarılması oluşturur. Kültürümüzde bütün bu alanlar emanet olarak görülür, bu emanetin yetenekli ve azimli kimselere verilmesi esastır. Bu sebeple büyük âlimler, hattatlar, musikişinaslar vb. hep bir ustanın önünde diz çökmüşler ve onlardan el almışlardır. Bir geleneğin temsilcisi olmanın sırrı bu ilişkide gizlidir.

Ebru sanatını usta-çırak ilişkisi içinde öğrenen Necmeddin Okyay, ebru yapımındaki ilk tecrübesini ve heyecanını şöyle dile getirir: "Özbekler Şeyhi Edhem Efendi'ye arkadaşım Abdulkadir ile birlikte devam ettik ve ebruculuğu öğrendik. Abdulkadir Efendi bir müddet sonra sıkılarak devamdan vazgeçti, ben ise sabırla yürüttüm. Ancak Ramazan girince camideki vazifem dolayısıyla hocamdan müsaade rica ettim. Bayramdan sonra da gidemedim. Hep yolumu gözlermiş, hatta bir gün oğlu; 'efendi baba isterseniz çağırtalım.' deyince 'yarın nasıl olsa gelir' cevabını vermiş. Ve aldığım acı haber üzerine namazını kılmak için Tekke'ye gittim...

Bize ilk defa ebru yapılmasını gösterdiği vakit duyduğum heyecanı unutamam. Teknedeki suyun üstünde yayılan renkler beni hayretlere gark etmişti. Onun vefatından sonra, evimde yalnız başıma ebru yapmaya başladım. Önce küçük bir teknede yaptım, tuttu. Büyük tekneye geçince boyalar akmaya başladı. Sanki evvelki ebruları ben yapmamışım! Uğraştım uğraştım... ağlayacak hale geldim. Neyse yatsı vaktine doğru biraz yüz gösterir oldu. Uykuyu terk ederek çalıştım... sabah ezanı okunuyormuş. Lakin o gece fevkalade ebrular zuhur etti. Sonra ikinci bir defa yaptım yine evvelki gibi akmaya ve tutmamaya başladı. Kıvamı bulana kadar neler çektim! Üstadımın 'ebru sihir gibidir, bazı tutar, bazı tutmaz.' sözünün ne demek olduğunu o zaman anladım..."[1]

1. Yukarıdaki metinden hareketle ebru sanatında olduğu gibi usta-çırak ilişkisine dayanan farklı sanat dalları veya eğitim süreçleri neler olabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. Gelenekli sanatlarda iyi öğrenim görebilmek için ustanın tecrübesinden yararlanmanın etkileriyle ilgili görüşleriniz nelerdir?
3. Bir ustadan öğrenmenin kendi başına deneme yanılma yoluyla öğrenmekten daha hızlı ve etkili olduğunu düşündüğünüz bir anınızı sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

1.1. EBRU SANATININ TANIMI, TARİHİ VE GELİŞİMİ

Konuya Başlarken

Aşağıdaki soruları, verilen paragraftan yararlanarak cevaplayınız.

Kâğıdın icadı ile ortaya çıkan ve sonrasında devam eden kitap sanatları içinde en ilgi çekici olanlardan biri ebru sanatıdır. Ulaşılabilmiş en eski örnekleri 15. yüzyılın sonuna tarihlenen bu sanat, bir anlamda suya yazı yazmaktır. Tabiattan elde edilen malzemelerle yine tabiatta var olan ya da var olması muhtemel desenlerin kâğıda aktarılması suretiyle gerçekleştirilir.

1. Su yüzeyine yapılan bu sanat neden ebru olarak isimlendirilmiş olabilir? Yorumlarınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. Ebru sanatında suyun yüzeyine yapılan desenler kâğıda nasıl tutunuyor olabilir? Düşüncelerinizi paylaşınız.

Görsel 1.1: *Yapılan ebrunun teknedeki hâli*

Ebru, suya serpilen ya da damlatılan metal oksit boyalarla oluşturulan desenlerin kâğıda aktarılması suretiyle yapılan bir kâğıt süsleme sanatıdır *(Görsel 1.1, 1.2)*. Suya kıvam vermek için bitkisel kıvam arttırıcılar kullanılmaktadır. Ebruda kullanılan boyalar; suda erimeyen, güneşte solmayan, asit ve kazein gibi yabancı maddeler içermeyen, içine sığır ödü ilave edilmiş doğal boyalardır. Fırçalar ise yaşlı atın kuyruk kıllarının bir değneğe, tercihen gül dalına sarılmasıyla elde edilmektedir[2].

Su yüzeyinde oluşturulan özgün desenlerin kağıda aktarılmasıyla ortaya konan eserleri ifade eden ebru isminin tam olarak nereden geldiği bilinmemektedir. Bu konuda ileri sürülen görüşlerin en tutarlısına göre ebru desenleri şekil olarak bulut kümelerini andırdığı için sanat, Farsça "bulutumsu, bulut gibi" anlamına gelen "ebri" ismiyle ifade edilmekte olup söyleyiş kolaylığı sebebiyle "ebru"ya dönüşmüştür. Şemseddin Sâmi Kâmus-ı Türkî isimli sözlüğünde, kaş manasındaki ebru için ayrı bir madde açtıktan sonra ebruyu diğer maddede "Aslı Farsça olan ebrî, bulut renginde cüz ve defter kabı yapmak için kullanılan renkli kâğıt" olarak tanımlamaktadır.[3]

Görsel 1.2
Teknede yapılan ebrunun kâğıda tespiti

ebrucu
Ebru yapan sanatçı, ebru ustası.
(bk. T. Alparslan Babaoğlu, *Türk Ebrûsu*, 91)

Tüm yazılı, eski kaynaklarda "bulutumsu" anlamına gelen "ebri" ya da "abri" kelimesi kullanılmaktadır. Ebruyu, Çağatayca bilen Özbek Şeyhi Edhem Efendi'den öğrenen **ebrucu** Necmeddin Okyay kelimeyi "ebri" olarak telaffuz etmektedir. Su yüzü demek olan "abru" ya da kaş manasına gelen "ebru"nun kelimenin aslı olduğuna dair somut bir veri yoktur. Bu sebeplerden kelimenin aslının bulutumsu manasına gelen "ebri" olduğunu söylemek mümkündür. Ebru yapılan ilk dönemlerde gerek renk gerekse desen olarak ortaya çıkan görüntülerin bulut kümelerini andırması, aksi yönde bir delil ortaya çıkmadığı sürece bu görüşü doğrulamaktadır.

Bir ebrunun ne zaman yapıldığını kesin olarak söyleyebilmek için üzerine tarih atılmış olması gerekmektedir. Bir levhanın pervazında (kenar çerçevesinde) ya da bir kitabın kabında kullanılan ebrunun levha ya da kitapla aynı yaşta olduğunu söylemek, bu ebruların oldukları yerlere onarım sırasında yerleştirilmiş olabilme ihtimali sebebiyle doğru değildir. Bu yöntem ebru tarihlendirmede kullanılamaz.

Kitap sanatları içinde önemli bir yere sahip olan ebrunun ne zamandan beri yapıldığını kesin olarak söylemek günümüz için mümkün değildir. Bununla birlikte bugüne kadar tarihlenmiş en eski ebru, 1496 yılına aittir (*Görsel 1.3)*. Bu ebrunun bir yüzünde tüye benzer dört sıra desen bulunur. Bu desenler, zemin atılmadan kırmızı ve yeşil boyaların kâğıdın uzun kenarı boyunca bir sıra kırmızı, bir sıra yeşil olacak şekilde toplam dört sıra damlatılması ve boyaya bir iğne yardımıyla şekil verilmesiyle oluşturulmuştur. Üzerinde tarih bulunan bir diğer eski ebru da Prof. (h.c.) M. Uğur Derman arşivindeki, H. 962/M. 1554 yılında Mâlik-i Deylemî isimli hattatın üzerine talik bir kıta yazdığı hafif ebrudur[4] *(Görsel 1.4)*. Mavi renkli şal deseni verilmiş bu ebru üzerine yazı yazmak amacıyla soluk renklerde yapılan hafif ebru türündedir.[5]

Görsel 1.3: *Kronos koleksiyonunda bulunan 1496 tarihli ebrunun ön yüzü*

Görsel 1.4: *Uğur – Çiçek Derman Koleksiyonu'nda bulunan 1554 tarihli hafif ebru*

Fuzuli'nin Hadîkatü's-Süedâ isimli eserinin H 1004/M 1595-1596 tarihli kopyasındaki ebrular, tarihi bilinen diğer eski ebrulardan bazılarıdır(*Görsel 1.5).* [6]

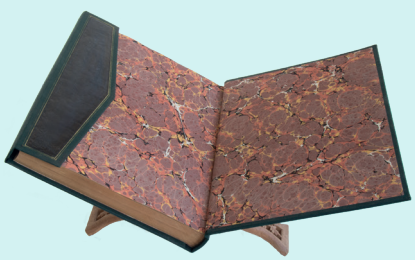

Görsel 1.5: *Fuzuli'nin Hadîkatü's-Süedâ isimli eserinde yer alan ebrulardan biri*

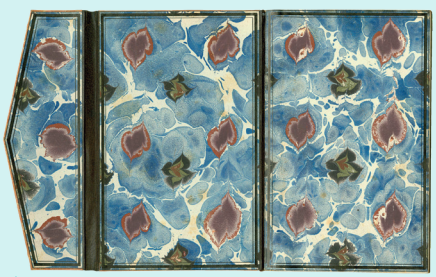
İpek Yolu ve İran üzerinden İstanbul'a gelen ebru, burada başka hiçbir yerde görmediği ilgiye ulaşmıştır. Müslüman Türk sanatçısının maharetli ellerinde seyredenler için görsel bir şölene dönüşen ebru, İstanbul'dan dünyaya yayılırken battal, hatip, şal, taraklı, kumlu, gelgit vb. terimleri de Türkçe olarak beraberinde gittiği bölgelere götürmüştür.[7]

Orta Asya kökenli bir süsleme sanatı olan ebru, tarih boyunca dünyanın çeşitli bölgelerinde ve çeşitli şekillerde icra edilmiştir. Ebrunun İran, Hindistan, Avrupa ve Amerika gibi farklı coğrafyalarda Türklerin kullandıklarından farklı malzemelerle ve farklı tekniklerle yapılması "Türk ebrusu" kavramını ortaya çıkarmıştır. Türklerin İslamiyet'i kabulü ile ortaya çıkan Türk-İslam geleneği, Türk ebrusunun felsefi altyapısını da şekillendiren belirleyici unsur olmuştur. Türk ebrucusu, diğer milletlerin ebrucularından farklı olarak tekne üzerinde sadece göze hoş gelen birtakım şekil ve desenlerin meydana gelmesi için çabalamaz. O aynı zamanda "... Yüce Allah güzeldir, güzeli sever..."[8] hadisişerifinden hareketle mutlak âlemdeki gerçek ve kalıcı güzellikleri yansıtmaya çalışır. Bunu yaparken tekne başındaki acziyetinden hareketle, kendi sonlu ve sınırlı iradesinin Yüce Allah'ın sonsuz kudreti karşısında hiçbir hükmü olmadığının bir kez daha farkına vararak tefekkür eder. Su ve topraktan oluşan insan, kendisi gibi su ve topraktan meydana gelen ebru vasıtasıyla Yaradan'a ulaşmaya çalışır.

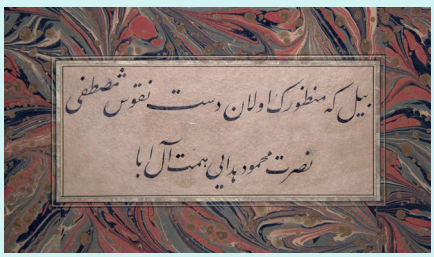
Sanat tarihimizde üzerine yazı yazmak, katı' (ince kâğıt oymacılığı) yaparken kesmek, hat levhalarının pervazlarını süslemek, çârkuşe (çarkuşe) cilt yapmak, ciltte kitap ile kapağı birbirine bağlamak için yan kâğıdı olarak ve defter kabı olarak kullanmak gibi amaçlarla ebru yapılmıştır. Buradan hareketle tarihsel süreci içerisinde ebrunun ikincil amaçlarla icra edildiğini görmekteyiz.[9]

Görsel 1.6: *Kitapta yan kâğıdı olarak kullanılmış bir battal ebru*

Görsel 1.7: *Çarkuşe olarak kullanılmış bir ebru*

Görsel 1.8: *Yazı pervazında kullanılmış bir ebru*

Görsel 1.9: *Hat sanatı ile yazılmış bir yazının etrafında çiçekli ebru kullanımı*

Görselleri inceleyerek kâğıdın süslenmesine neden ihtiyaç duyulduğuna dair yorumlarınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.

Etkinlik-1

25 dk.

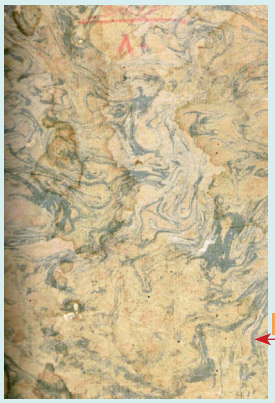
Adı	Ebru Sanatını Tanıyorum
Amaç	Ebru sanatını ve tarihî gelişimini yorumlayabilme

Yönerge

1. Ebru sanatı ve tarihî gelişimi ile ilgili bilgi görselini inceleyiniz.

Ebru Sanatı ve Tarihî Gelişimi

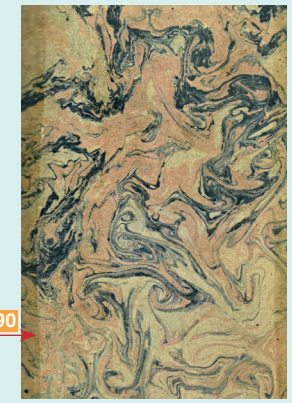
Ebru
Kitreli su üzerine serpilen boyalarla bezenmiş kâğıt ve bunu hazırlama sanatıdır. Geçmişte ebri olarak bilinen bu sanat, gerçekten de bulut kümelerine benzer desenler içerdiği için, Farsçada bulutla ilgili anlamına gelen bu isimle uyumludur. Zamanla, bu kelime Türkçede ebru şekline dönüşmüştür (bk. Uğur Derman, "Ebru").

1504

İlk Örnekleri
Ebru sanatı teknik olarak bugünkü seviyesine gelene kadar birçok aşamadan geçmiştir. Ebrunun yapıldığı ilk dönemlerde ortaya çıkan ebru örnekleri incelendiğinde bu ebruların yoğunluğu arttırılmış sıvı üzerine değil su üzerine yapıldığı tespit edilmiştir. 1504 ve 1590 tarihli defterlerde bulunan ebruların su bazlı ebrular olduğu görülmüştür. Osmanlı ebru tarihinde 16. yüzyıl boyunca bu teknikle de ebru yapılmış ve bu şekilde üretilen ebrular defter ve kitap kaplarında kullanılmıştır. Su bazlı ebruda elde edilen desenler, son derece kontrolsüz ve hareketlidir.
(bk. T. Alparslan Babaoğlu, *Türk Ebrûsu'nun Tarihi ve Ebrû'nun Mehmedleri*, 40)

1590

1783

İlerleyen dönemlerde ebrunun, yoğunluğu arttırılmış sıvı üzerine yapıldığı görülmektedir. Bu ebrulara kitre bazlı ebrular denmektedir. Osmanlı Dönemi'nde ebrucular, 16. yüzyılın ortasından 17. yüzyılın başına kadar hem su bazlı hem de kitre bazlı ebrular yapmıştır. Bu tarihten itibaren su bazlı ebru terk edilerek günümüze kadar kitre bazlı ebrular yapılmıştır. 1783 tarihli defterde kullanılan ebrunun kitre bazlı bir ebru olduğu görülmektedir. Kitre bazlı ebruda elde edilen desenler daha kontrollü, renkler ise daha canlıdır.
(bk. T. Alparslan Babaoğlu, *Türk Ebrûsu'nun Tarihi ve Ebrû'nun Mehmedleri*, 41)

Ebrunun Kullanım Yerleri
Ebru, tarih boyunca yazıyı süslemenin yanında üzerine yazı yazmak, kitap ciltlerini süslemek ve cilt sayfalarını birleştirmek gibi farklı alanlarda da kullanılmıştır.

Günümüzden Bir Örnek
Alparslan Babaoğlu'na ait battal ebru

Bilgi Görseli 1.1
Ebru Sanatı ve Tarihi Gelişimi

2. İncelediğiniz bilgi görselinden hareketle aşağıdaki bilgi kartlarını tamamlayınız.

Ebru Kelimesi

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Ebru Sanatı

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Ebru Sanatının Tarihsel Süreci

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. İncelediğiniz bilgi görselinden hareketle aşağıdaki tabloyu tamamlayınız.

İlk ebru örneklerinin dikkatinizi çeken özellikleri

.....
.....
.....
.....
.....

Günümüz ebru örneğinin dikkatinizi çeken özellikleri

.....
.....
.....
.....
.....

EBRU SANATI

Ebru sanatının kullanım alanlarına örnekler

.....
.....
.....
.....
.....

Ebru örneklerinin tarihsel süreçteki değişimine dair düşünceleriniz

.....
.....
.....
.....
.....

Değerlendirme

Ebru kelimesinin anlamıyla ilgili öğrendiğiniz üç önemli bilgi	Ebrunun tarihsel gelişimiyle ilgili dikkatinizi çeken iki önemli detay	Ebru sanatı ve tarihsel gelişimiyle ilgili merak ettiğiniz bir soru
1. ..... 2. ..... 3.	1. ..... 2.	1. .....

Kontrol Noktası

Aşağıdaki soruların cevabını boş bırakılan alanlara yazınız.

1. Ebru ne tür bir sanattır?

   .....

2. Ebru sanatını icra eden sanatçılara ne ad verilir?

   .....

3. Ebrunun tarihsel süreci dikkate alındığında bu sanat, teknik açıdan nasıl bir değişim göstermiştir? Açıklayınız.

   .....

   .....

   .....

4. Ebrunun kullanım alanlarına iki örnek yazınız.

   .....

Farklı Kaydet

Bu bölümde öğrendiğiniz bilgileri kendi hatırlayacağınız şekilde kısaca bu alana not edebilirsiniz.

1.2. TARİHİMİZDEKİ BAZI MEŞHUR EBRUCULAR

Konuya Başlarken

Ebru sanatının yüzyıllar boyunca korunup geliştirilmesi ve gelecek nesillere aktarılmasında ebrucular önemli bir görev üstlenmiş, bu sanatın yaşatılmasını sağlamışlardır.

Aşağıdaki soruyu metinden ve karekoddaki videodan yararlanarak cevaplayınız.

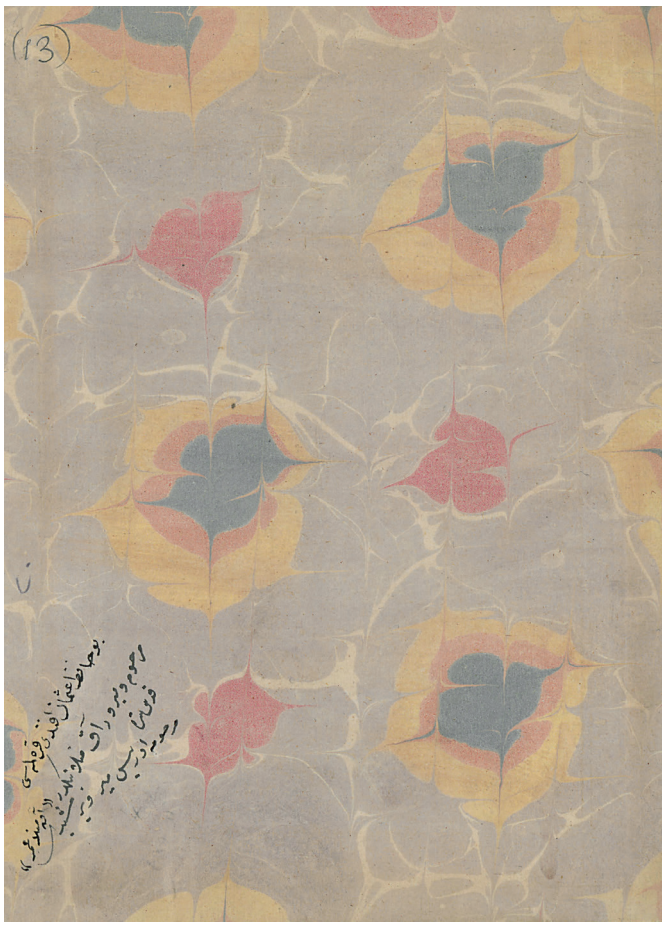
1. Usta-çırak ilişkisinin ebru sanatının gelişimine etkisi ne olabilir? Düşüncelerinizi paylaşınız.

"Meşhur Ebrucular" konusuyla ilgili videoya bu karekoddan ulaşabilirsiniz.

Ebru sanatkârlarının eserlerin üzerine imza atma geleneği Mustafa Düzgünman ile başlamıştır. Bu sebepten tarihimizdeki ebrucularla ilgili kesin bilgilere erişmek zordur. Tarihte yaşamış, isimlerini bildiğimiz ebrucuların sayısı oldukça azdır. Lali Mehmed Fenayi Efendi gibi kimi ebrucularımızın sadece isimleri bilinirken kimilerinin de ebrularına eski koleksiyon ya da arşivlerde rastlanır ancak isimleri bilinmez. Ebrunun tekâmül sürecini hem isimlerini hem de eserlerini bildiğimiz ebrucular üzerinden takip etmek yerinde olacaktır.

Hatip Mehmed Efendi

İstanbul'da dünyaya gelen Hatip Mehmed Efendi, 1746 yılından itibaren Ayasofya Camii'nde cuma hutbeleri vermesi sebebiyle "Ayasofya Hatibi" ya da sadece "Hatip" ünvanıyla tanınmaktadır. Mehmed Efendi'nin doğum tarihi bilinmemektedir.[10] Tuhfe-i Hattatin isimli eserde kendisinden "pir-i mübarek" olarak bahsedilir. 1773 yılının Mart-Nisan ayında evinde çıkan yangında vefat etmiştir.[11] Kim tarafından icat edildiği net olmamakla beraber kendisinin geliştirdiği, iç içe damlatılan boyalara bizlerle şekil verme yoluyla elde edilen ebrular, "hatip ebrusu" diye anılmaktadır *(Görsel 1.10)*. Bu dönemde önceleri sulu tekne tercih edilirken daha sonra koyu teknede çalışılmıştır. İlk dönemlerde tüy benzeri denemeler görülürken Hatip Mehmed Efendi ile beraber yıldız, çarkıfelek gibi motifler de kullanılmıştır. Siyah, mavi, turuncu, sarı, kırmızı, yeşil sıklıkla kullanılan renklerdir. Motifler defter kapaklarında kullanılmak üzere rastgele ve yoğun bir örgüde yerleştirilmiştir. Hatip ebrusunu, kim icat etmiş olursa olsun Hatip Mehmed Efendi geliştirerek Türk ebrusuna kazandırmıştır.

Görsel 1.10: *Hatip Mehmed Efendi'ye ait bir adet hatip ebrusu*

Sultan III. Ahmed dönemindeki restorasyonlarda ve murakkalarda, Sultan I. Mahmud dönemindeki ciltlerde, Sultan III. Mustafa dönemindeki yenilemelerde ve hatta Sultan I. Abdülhamid döneminde bile Hatip Mehmed Efendi'ye ait ebrular kullanılmıştır.[12]

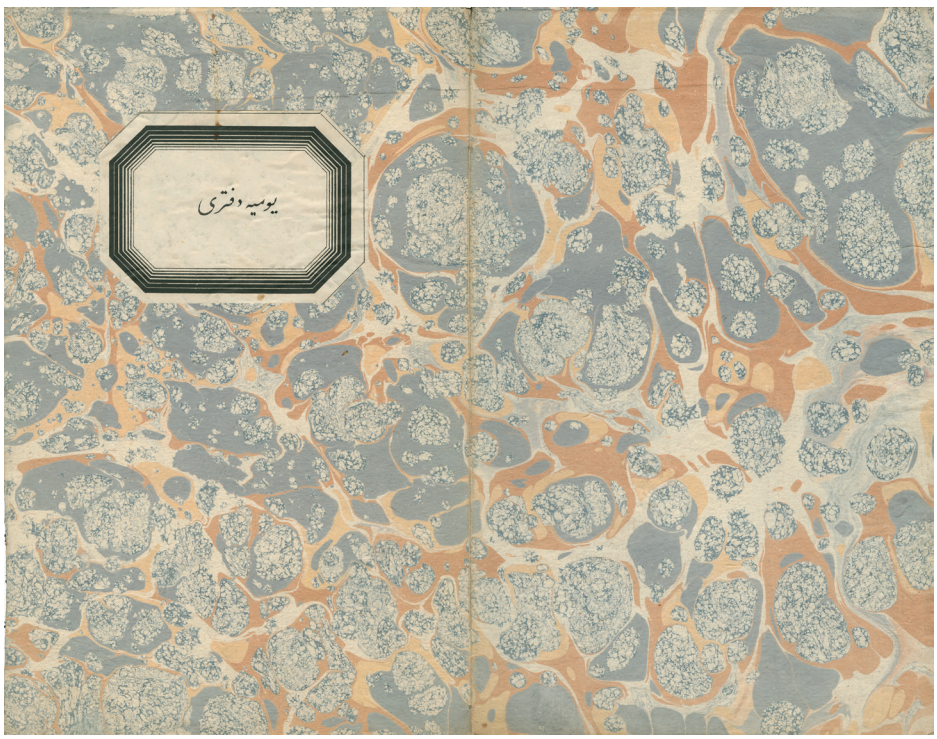

Görsel 1.11 ▶
İbrahim Edhem Efendi'nin Hüseyin Zekai Paşa tarafından yapılan yağlı boya portresi (Babaoğlu, Türk Ebrûsu, 38)

İbrahim Edhem Efendi

1829 senesinde Üsküdar Sultantepe'deki Özbekler Tekkesi'nde doğan İbrahim Edhem Efendi *(Görsel 1.11)*. ebruyu babası Şeyh Sadık Efendi'den öğrenmiştir. Birçok sanatı bilmesiyle ün kazanan İbrahim Edhem Efendi; hattatlık, marangozluk, doğramacılık, oymacılık, hakkâklik, matbaacılık ve dokumacılık gibi pek çok sanat dalında beceri sahibi bir isimdir. Buharalı âlimlerden dersler alan Edhem Efendi; Çağatayca, Farsça ve Arapça gibi dilleri şiir yazacak derecede iyi bilmektedir. Çarşambalı Arif Bey'den talik dersi alan ve kendisine bu alanda icazet verilen İbrahim Edhem Efendi, bu becerilerinden dolayı "hezarfen" (bin sanat sahibi) ünvanını almıştır.

İbrahim Edhem Efendi icra ettiği ebruları tekkenin ihtiyaçlarını karşılamak için Beyazıt'taki Kâğıtçılar Çarşısı'nda denkler halinde satmıştır.[13] Ömrünün son sekiz ayında sanatını Necmeddin Okyay'a öğreterek bugünlere ulaşmasını sağlayan Edhem Efendi, 8 Ocak 1904 Cuma gecesi vefat etmiştir. Edhem Efendi, babası Şeyh Sadık Efendi ile İstanbul'da artık icra edilmeyen ebrunun unutulup gitmesini engelleyerek bu sanata büyük bir hizmet vermiştir. Zira Hatip Mehmed Efendi'nin vefatından sonra Batı'dan ithal edilen, maliyeti daha düşük ebruların İstanbul'da satılmaya başlamasının da etkisiyle, İstanbul'da ebru yapan sanatkâr olup olmadığı bilinmemektedir. Edhem Efendi kendi adı ile anılan "battal ebruları" çokça yapmış, bunların yanında hatip ebruları da üretmiştir *(Görsel 1.12)*. Renk olarak genellikle sarı, kırmızı, mavi, yeşil, kahverengi ve laciverdi tercih etmiştir. Tekne kıvamının Hatip Mehmed Efendi'nin son dönemlerindeki koyu kıvama oldukça yakın olduğu söylenebilir. Ebruları dönemin resmî defterlerinde ve kitaplarda sıkça kullanılmıştır.

Görsel 1.12 ▶
İbrahim Edhem Efendi'ye ait battal ebru

Necmeddin Okyay

Necmeddin Okyay *(Görsel 1.13)*, klasik sanatlarımızın üstatlarındandır. Ebru yapmayı Edhem Efendi'den öğrenmiştir. Hüsnühat, ebru, ciltçilik, okçuluk, aharcılık, mürekkepçilik, gül yetiştiriciliği, koleksiyonerlik gibi birçok alanda gösterdiği üstün başarı sebebiyle "hezarfen" lakabıyla anılır. Yirminci yüzyılın ilk üç çeyreğine damgasını vuran renkli bir sanat kimliğine sahip Necmeddin Okyay, 19 Rebiülevvel 1300 (29 Ocak 1883) tarihinde İstanbul Üsküdar'da doğmuştur. Babasının 1907 yılında vefat etmesiyle onun yerine Üsküdar Yeni Valide Camii'nde kırk yıl boyunca imamlık yapmıştır.[14] Medresetü'l-Hattâtînde, medreselerin kapatılması üzerine kurulan Hattat Mektebinde, harf inkılabı sebebiyle Hattat Mektebinin yerine açılan Tezyinî Sanatlar Mektebinde ve bu mektebin de kapatılmasıyla Güzel Sanatlar Akademisinin Tezyinî Sanatlar bölümünde ebru, ahar ve Türk ciltçiliği dersleri vermiştir. 5 Ocak 1976 Pazartesi günü 93 yaşında vefat etmiştir.

Görsel 1.13: *Necmeddin Okyay'ın fotoğrafı*

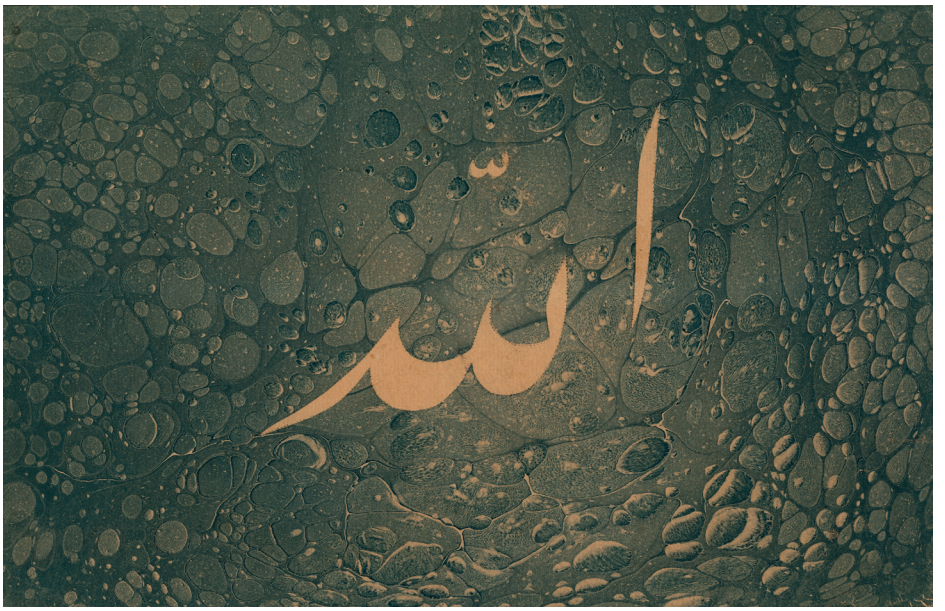
Türk ebruculuğunun Osmanlı'dan Türkiye Cumhuriyeti'ne ulaşmasını sağlayan Necmeddin Okyay, kâğıt aharlamayı ve ebruyu "velinimetim" diye bahsettiği Özbek Şeyhi Edhem Efendi'den öğrenmiştir. Edhem Efendi ile çok kısa bir süre çalışabilmesine karşın eski ebruları "meşk ederek" bu sanattaki ustalığını epeyce ilerletmiştir.

Görsel 1.14
Necmeddin Okyay'a ait lale ebrusu

Kendisinden önce çiçekli ebru denenmişse de "çiçekli ebruyu" Türk ebrusuna kazandıran Necmeddin Okyay olmuştur. Medresetü'l- Hattâtînde ders verdiği zaman kendisine gelerek çiçekli ebru yapmasını talep eden bir şahsa, bu sanatta çiçek olmadığını, eskilerin denediğini lakin çiçeğe pek benzemediğini söylemiş ancak aynı şahsın ısrarıyla denemeye karar verdiğini ve Hattat Macid Ayral'ın yönlendirmesiyle lale ebrusu yapmayı başardığını aktarmıştır.[15] Yarı üsluplaştırılmış olarak yaptığı çiçekler "Necmeddin ebrusu" diye de isimlendirilmiştir. *(Görsel 1.14)*. Yazılı ebru da ilk kez Necmeddin Okyay tarafından denenmiştir.

Bunda hattatlığının ve çok yönlü sanat yaşamının payı büyüktür. Önceleri kalıp kesme yöntemiyle yazılı ebru yaparken kalıbı yapıştırmak için kullandığı Arap zamkının boya tutmadığını fark etmiş ve Arap zamkıyla yazıp sonradan ebrulamak suretiyle yazılı akkâse ebrular yapmıştır *(Görsel 1.15)*.

Görsel 1.15 ▶
Necmeddin Okyay'a ait yazılı akkâse ebru

Necmeddin Okyay'da kendinden önceki ebruculardaolmayan bir renk zenginliği görülmektedir. Ayrıca renkler daha canlı ve parlaktır. Okyay'dan önce yan kâğıdı, cilt kabı, yazı zemini gibi ikincil amaçlarla kullanılan ebru, onunla beraber müstakil bir sanat kimliği kazanmıştır. İstanbul'da 18. yüzyıl boyunca zirveye ulaşan ancak sonraları unutulmaya yüz tutan ebruya Özbek Tekkesi ebruculari hayat vermişlerse de ebruda yeniden İstanbul tarzının hâkim olması Necmeddin Okyay sayesinde olmuştur. Oğulları Sami Okyay ve Sacid Okyay ile yeğeni Mustafa Düzgünman'a ebruyu öğretmiş ve bu sayede bu sanat günümüze ulaşmıştır.

Mustafa Düzgünman

Mustafa Düzgünman, Türk ebrusunun en büyük ustalarındandır *(Görsel 1.16)*. Ebruculuğun yanında mücellit, müezzin, bestekâr, fotoğrafçı, şair ve koleksiyoner olması nedeniyle çok sanat sahibi anlamına gelen "fünun" lakabıyla anılmaktadır. Düzgünman, 9 Şubat 1920 tarihinde İstanbul Üsküdar Sultantepe'de Hâce Hesnâ Mahallesi'nde doğmuştur. Evde kendi kendine ciltler yapan Düzgünman'ı hocası Necmeddin Okyay, 1938 yılında kendisinin de hocalık yaptığı Güzel Sanatlar Akademisi Türk Tezyînat Şubesi'nin Kadîm Cilt ve Ebru bölümüne yazdırmıştır. Burada üç yıl ebru ve cilt yapımını öğrenmiş fakat yaşam koşulları sebebiyle eğitimini yarım bırakmak zorunda kalmış ve baba mesleği olan aktarlığa geri dönmüştür.[16] Bu dönüş sanattan bir kopuş olmamış, aksine bu dükkân sanat hayatını devam ettirdiği bir mekân olmuştur. Mustafa Düzgünman 12 Eylül 1990 Çarşamba günü vefat etmiştir.

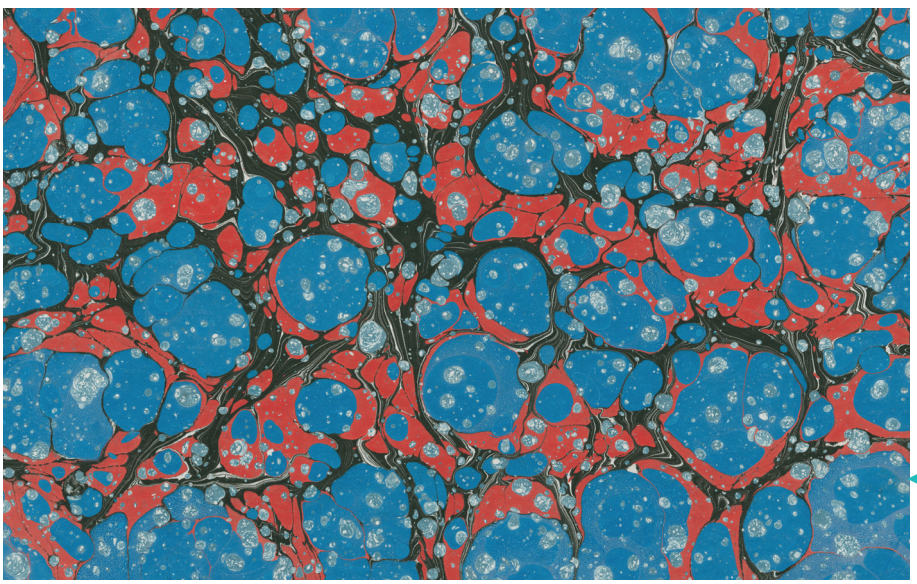
▲
Görsel 1.16: *Mustafa Düzgünman evindeki atölyesinde ebru yaparken*

Ebru usta-çırak ilişkisi içinde meşk usulüyle öğrenilen bir sanat olduğu için Mustafa Düzgünman, hocası Okyay'ı bir süre taklit ederek ebru yapmıştır. Hocasının ebruya kazandırdığı yarı üsluplaştırılmış çiçek şekillerini geliştirerek bunlara papatyayı eklemiştir *(Görsel 1.17)*.

Görsel 1.17
Mustafa Düzgünman'a ait papatya ebrusu

Mustafa Düzgünman, edindiği tecrübeler sayesinde karşılaştığı sorunlara çözümler üretebilen usta bir ebrucudur. Zeminde oluşan beyaz boşlukları kapatmak için tekneye atılan ilk ya da ilk birkaç boyanın taranıp boyaların battal öbekleri hâlinde atılması suretiyle yapılan battal çeşidi, kendi ismiyle "Düzgünman battalı" olarak literatüre geçmiştir *(Görsel 1.18)*.

Görsel 1.18
Mustafa Düzgünman'a ait battal ebru-Düzgünman battalı

Mustafa Düzgünman, kendinden önce yapılan tüm ebru türlerinde eserler verdiği gibi bizzat geliştirerek ebruya kazandırdığı türlerde de eserler vererek sanatın gelişimine katkıda bulunmuştur. Elli yıllık ebru hayatı boyunca kesintisiz ebru yapması, hocası Necmeddin Okyay'ın ebrularını taklit etmesi zamanla tüm ebru çeşitlerinin tekâmül etmesine vesile olmuştur. Ana renklerle yetinmeyerek bunların karışımından tonlar elde etmeyi başarmıştır. Sarı, oksit (oksit) sarı, çiçek kırmızısı, neftî yeşil, Lahor çividi (Lahor çividi) mavisi, Çamlıca toprağı en sık kullandığı renklerdir. Kullanılan renkleri çeşitlendirmesinin yanında, tüm ebru türlerinde oranların olgunluğa ulaşmasını sağlamış ve uyarladığı yeni türlerle ebru sanatını zenginleştirmiştir. Usta-çırak ilişkisi içinde başta Alparslan Babaoğlu olmak üzere usta ebrucular yetiştirerek kadim eğitim metodunun devamlılığını sağlamıştır.

Etkinlik-2

20 dk.

Adı	Ebru Ustalarını Öğreniyorum
Amaç	Tarihimizdeki bazı meşhur ebrucuların ebru sanatına katkılarını karşılaştırabilme

Yönerge

1. Aşağıdaki bilgi kartlarını inceleyiniz. İncelediğiniz bilgi kartlarından hareketle soruları cevaplayınız.

Hatip Mehmed Efendi	İbrahim Edhem Efendi
Hatip ebrusu adı verilen ebru türü, Hatip Mehmed Efendi tarafından geliştirilerek Türk ebrusuna kazandırılmıştır. Ebruları, döneminde yapılan cilt restorasyonlarında kullanılmıştır. Bu eserler günümüze ulaşmış ve Türk ebru tarihinin bir dönemine ışık tutmuştur. Erken dönem hatip ebrularında tüy benzeri denemeler görülürken Hatip Mehmed Efendi yıldız, çarkıfelek gibi motifleri de kullanmıştır.	Kendi adıyla anılan Edhem Efendi battalını geliştirmiş ve bu tarzda hatırı sayılır miktarda eser vermiştir. Babası Şeyh Sadık Efendi ile İstanbul'da artık icra edilmeyen ebrunun unutulup gitmesini engelleyerek bu sanata büyük hizmet vermiştir. Sami Efendi, Aziz Efendi gibi hattatlara ebruyu öğretmiş ve Necmeddin Okyay gibi büyük bir ebrucu yetiştirmiştir.

Necmeddin Okyay	Mustafa Düzgünman
Kendisinden önce çiçekli ebru denenmişse de yarı üsluplaştırılmış olarak yaptığı çiçekli ebruyu Türk ebrusuna kazandıran Necmeddin Okyay'dır. Yazılı akkâse ebrusu ilk kez Necmeddin Okyay tarafından denenmiştir. Usta-çırak ilişkisi ile Edhem Efendi'den öğrendiği ebruyu, oğulları Sami Okyay, Sacit Okyay ve yeğeni Mustafa Düzgünman'a öğretmiştir.	Yarı üsluplaştırılmış çiçek şekillerini geliştirerek bunlara papatyayı eklemiştir. Papatyanın çiçeklerini beyaz yerine renkli yaparak kasımpatı, sümbülün de yaprak formunu değiştirerek leylak ebrusu yapmıştır. Düzgünman battalı olarak isimlendirilen ebru türünü ebruya kazandırmıştır. En büyük ideali, hocası Okyay'dan devraldığı sanatı aslına sadık kalarak gelecek kuşaklara aktarmak olan Düzgünman, ebruyu Alparslan Babaoğlu'na öğretmiştir.

a) Bu ebrucuların ebru sanatına katkılarındaki benzerlikler nelerdir? Listeleyiniz.

.....

.....

.....

b) Bu ebrucuların ebru sanatına katkılarındaki farklılıklar nelerdir? Listeleyiniz.

.....

.....

.....

Değerlendirme

Aşağıdaki kutucuklarda tarihimizdeki bazı meşhur ebrucuların ebru sanatına katkılarıyla ilgili bazı bilgiler verilmiştir. Soruları, kutucuklardaki harfleri kullanarak cevaplayınız. Aynı kutucuğu birden fazla soru için kullanabilirsiniz.

Yazılı akkâse ebru ilk kez onun tarafından denenmiştir. A	Papatyanın çiçeklerini beyaz yerine renkli yaparak kasımpatı, sümbülün de yaprak formunu değiştirerek leylak ebrusu yapmıştır. B	Ebru sanatını usta-çırak ilişkisi içinde meşk usulü ile öğrenmiştir. C	Türk ebrusunun gelecek nesillere aktarımında etkin rol oynamıştır. Ç
Düzgünman battalı olarak bilinen ebruyu icat etmiştir. D	Hatip ebrusu olarak bilinen ebruyu geliştirerek Türk ebrusuna kazandırmıştır. E	Yarı üsluplaştırılmış çiçekli ebruları Türk ebrusuna kazandırmıştır. F	Hocasından öğrendiği ebru türlerini taklit ederek, ebrunun karakterini bozmadan yeni türler geliştirmiştir. G

1. Hangileri bu ebrucuların ebru sanatına katkılarıyla ilgili benzerliklerdendir?

.....

2. Hangileri Necmeddin Okyay'ın ebru sanatına kazandırdığı yeniliklerdendir?

.....

3. Hangileri Hatip Mehmed Efendi'nin ebru sanatına kazandırdığı yeniliklerdendir?

.....

4. Hangileri Mustafa Düzgünman'ın ebru sanatına kazandırdığı yeniliklerdendir?

.....

gelenekli sanat
Akademik sanat. Belli bir millete ait kurallara göre yapılan eser.
(bk. *Sanat Terimleri Sözlüğü*, "Geleneksel Sanat")

Diğer **gelenekli sanat**larda olduğu gibi ebruda da usta-çırak metodunun ve bu metodun doğal sonucu olan meşk usulü öğretim sisteminin uygulanışı, bu sanatın özünü koruyarak günümüze ulaşmasını sağlamıştır. Ustalarının ebrularını meşk eden çıraklar, bir süre sonra yaptıkları ebrularda ustalarının göremedikleri **estetik** kusurları görmeye başlamışlar ve bu kusurları düzelterek ustalarının ebrularından daha olgun eserler ortaya koymuşlardır. Bu sebeple Türk ebrusu; ustalar taklit edilerek, dönüşüme uğramadan gelişmiş ve gitgide olgunlaşarak gelecek nesillere ulaşmıştır.

estetik
Güzelliğin mahiyetini ve güzellik teorilerini açıklayan, güzelliğin bilimi olarak da ifade edilen kavramdır.
(bk. Beşir Ayvazoğlu, "İlmü'l-Cemâl", 22/146)

Edhem Efendi, Hatip Mehmed Efendi'nin teknesinde ortaya çıkan hatip ebruları ve şal örneklerine kendi ismi ile anılan Edhem Efendi battalını eklemiştir. Necmeddin Okyay da Edhem Efendi'den öğrendiklerini ve eski kitaplarda görüp meşk ettiklerini sanatçı ruhunda birleştirip çiçekli ebruları ve akkâse ebruları ortaya koymuştur. Tüm bu birikim Mustafa Düzgünman'a ulaşmış, neticede bu sanat Düzgünman'ın elli yıllık çabalarıyla zirveye ulaşmıştır. Kâmil bir usta ve bu ustadan sanatı tüm incelikleri, edebi, örfü ve ahlakıyla almayı başaran bir çırak vesilesiyle bu sanatın köklerinden koparılmadan geleceğe aktarılması her devir için geçerli ve gereklidir.

Etkinlik-3

20 dk.

Adı	"Ustaların Yolunda" İsimli Sanal Ebru Sergisi
Amaç	Sanat eserlerini estetik açıdan yorumlayabilme

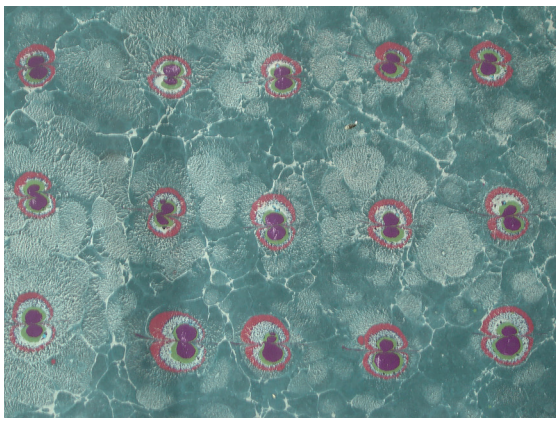
Yönerge

1. **Aşağıya** "estetik" **kavramı ile ilgili zihninizde çağrışım yapan kelimeleri/kavramları bir dakika içinde yazınız. Verdiğiniz cevaplarla** "estetik" **kavramının birlikte kullanıldığı birer cümle yazınız.**

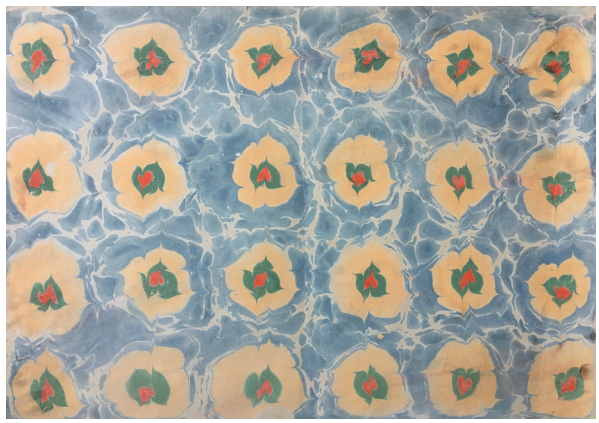
Çağrışım yapan kelime/kavram	Çağrışımla ilgili cümle
Estetik	.....
Estetik	.....
Estetik	.....
Estetik	.....
Estetik	.....

2. **"Güzellik, sanat, uyum, simetri, özgünlük, zevk, denge, eleştiri" kavramlarının estetik ile ilişkisi nedir? Düşüncelerinizi sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.**

3. **Aşağıda ebru ustalarına ait eserlerden oluşan bir sergiye ilişkin görsel verilmiştir. Görseli inceleyiniz ve soruları cevaplayınız.**

Görsel 1.19: *İbrahim Edhem Efendi'ye ait bir hatip ebrusu*

Görsel 1.20: *Necmeddin Okyay'a ait hatip ebrusu*

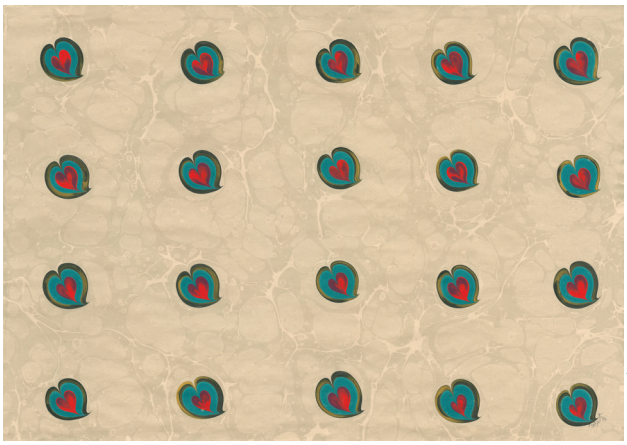

Görsel 1.21 *Mustafa Düzgünman'a ait hatip ebrusu*

Görsel 1.22: *Alparslan Babaoğlu'na ait hatip ebrusu*

a) Görseldeki eserleri estetik açıdan güzellik, sanat, uyum, simetri, özgünlük, zevk veya denge açısından örnekteki gibi yorumlayınız ve düşüncelerinizi sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

Görsel 1.23
Uğur Taşatan koleksiyonu

- Eser yeşilin koyu ve açık tonları kullanılarak oluşturulan zemin ebrusu üzerine kısa kenar boyunca dört, uzun kenar boyunca beş sıra olacak şekilde oluşturulmuştur. Zeminde atışlar düzenli ve serpmeler dengelidir.
- Yürek motiflerini oluşturan hatip halkaları düzenli bir biçimde dikeyde ve yatayda aynı hat üzerine düzgün yerleştirilmiştir.
- Hatip halkalarını oluşturan renkler zemin boyası ve birbiri ile uyumludur.
- Hatip halkalarının kalınlıkları dengeli ve birbirlerine olan mesafeleri eşit ve simetriktir.

b) İncelediğiniz ebru usta-çırak geleneğiyle oluşturulmuştur.

- Bu bağlamda eserleri oluşturan sanatçılar arasında usta ve çırağı belirleyiniz.
- Eserleri karşılaştırarak ebru sanatının bu iki nesil arasında gösterdiği estetik ve teknik gelişimi değerlendiriniz.
- Yorumlarınızda eserlerin kompozisyon, renk uyumu ve kullanılan teknikler açısından farklılıklarına odaklanınız.

Değerlendirme

Aşağıdaki kartı, üzerinde yazan ifadelere göre doldurunuz.

Estetik ile ilgili

Bu etkinlikten önce bildiklerim	Bu etkinlikte öğrendiklerim	Öğrenmek istediklerim
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....

Etkinlik-4

10 dk.

Adı	Kültürel Mirası Koruyorum
Amaç	Kültürel mirasın korunması konusunda duyarlı davranabilme

Yönerge

Aşağıdaki röportajı inceleyiniz. Bu röportaja göre Alparslan Babaoğlu ebru sanatıyla ilgili nasıl bir rol üstlenmiştir? Düşüncelerinizi sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

Ebrucu Alparslan Babaoğlu ile Röportaj

Gelenekli Sanatlar 15/01/2022

Ebru ile 1984 yılında bir arkadaşımın evinde tanıştım. Üsküdar'da yaşayan yaşlı bir beyefendi olan Mustafa Düzgünman tarafından icra edilen bu sanatın, o vefat ederse kaybolacağını öğrenince kaybolmasın diye ebruya başlamaya karar verdim. 1985 yılında Mustafa Düzgünman ile tanıştım. Beni talebeliğe kabul etti.

1989 senesinde de ebru sanatının öğretilmesi ve icrası konusunda icazet verdi. 1990 yılında da kendisini kaybettik. O tarihten bu yana hocamın çizgisinde ebru yapmaya ve ondan öğrendiklerimi gençlere aktarmaya devam ediyorum.

(Genel ağdan alınmıştır.)

Değerlendirme

Ebru sanatının gelecek nesillere aktarılmasında etkili olan faktörler nelerdir?

Kontrol Noktası

Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların başına (D), yanlış olanların başına (Y) yazınız. Yanlış ifadelerin altına doğrusunu yazınız.

1. (…) Necmeddin Okyay ebru yapmayı Edhem Efendi'den öğrenmiştir.

   .....

2. (…) Mustafa Düzgünman yarı üsluplaştırılmış çiçek şekillerini geliştirerek bunlara papatya ebrusunu eklemiştir.

   .....

3. (…) Çiçekli ebruları ve akkâse ebrusunu Türk ebrusuna kazandıran La'li Mehmed Fenayî Efendi'dir.

   .....

4. (…) Hatip ebrusu adı verilen ebru türü Hatip Mehmed Efendi tarafından geliştirilerek Türk ebrusuna kazandırılmıştır.

   .....

5. (…) Yarı üsluplaştırılmış olarak yapılan çiçek ebruları Düzgünman ebrusu olarak isimlendirilmiştir.

   .....

Farklı Kaydet

Bu ünitede öğrendiğiniz bilgileri kendi hatırlayacağınız şekilde kısaca bu alana not edebilirsiniz.

PERFORMANS GÖREVİ

Amaç	**Görev**
1. Ebru sanatı ve tarihî gelişimini yorumlayabilme 2. Tarihimizdeki bazı meşhur ebrucuların ebru sanatına katkılarını karşılaştırabilme	Ebru sanatını ve bu sanatın tarihî gelişimini anlattığınız ve bazı meşhur ebrucuların bu sanata katkılarını karşılaştırdığınız bilgi görseli hazırlayarak sınıf panosunda sergileyiniz.
Beceriler • Yorumlama • Karşılaştırma	**Süre** Hazırlık 1 hafta, sınıf içi performans 40 dk.

Ürün

Bilgi görseli

Yönerge

Performans görevini aşağıdaki uygulama adımlarını takip ederek hazırlayınız.

Hazırlık Aşaması (1 hafta)

1. Hazırlayacağınız ürünün değerlendirilmesinde kullanılacak olan değerlendirme ölçütlerini ve dereceli puanlama anahtarını inceleyiniz.
2. Ebru sanatı ve tarihiyle ilgili bilgi toplayınız.
3. Hazırlayacağınız bilgi görselinin tasarımı ile ilgili planlama yapınız ve kullanmak isteyeceğiniz malzemeleri belirleyiniz. Belirlediğiniz malzemeleri hazırlayınız.
4. Ders kitabında bahsedilen meşhur ebrucudan farklı iki tane ebrucu belirleyiniz. Belirlediğiniz ebrucular ve bu ebrucuların Türk ebrusuna katkıları hakkında bilgi toplayınız. Belirlediğiniz ebrucuların eserlerinden ikişer tane seçerek kopyasını çıktı alınız.
5. Araştırma aşamasında topladığınız bilgileri sınıfta bilgi görseli hazırlarken kullanmak için not ediniz.

Sınıf İçi Performans Aşaması (40 dk.)

Bir bilgi görseli hazırlamanız ve hazırladığınız bilgi görselini sınıf panosunda sergilemeniz beklenmektedir. Hazırladığınız bilgi görselinde aşağıdaki hususlara dikkat ediniz.

İçerik Açısından

- Ebrunun tanımına, kelime kökenine ve tarihine dair bilgi veriniz.
- Ebru sanatının tarihsel gelişimini örnekler vererek kendi cümlelerinizle açıklayınız.
- Ebru sanatının sanat tarihi açısından önemine değininiz.
- Belirlediğiniz ebrucuların eserlerinden hareketle Türk ebrusuna katkılarının benzer ve farklı yönlerini listeleyiniz.

Tasarım Açısından

- Hazırladığınız bilgi görselinin görsel açıdan zengin, dikkat çekici, özenli bir şekilde düzenlenmiş olmasına dikkat ediniz.
- Bilgi görselini tamamladıktan sonra sınıf panosuna asınız.

Değerlendirme

Bu çalışmada ortaya koyduğunuz ürün, aşağıdaki ölçütlere göre değerlendirilecektir.

İçerik: Bilgi görselinde yer alan bilgilerin eksiksiz, doğru ve güvenilir kaynaklardan elde edilmiş olması.

Yorumlama: Ebru sanatı ve tarihsel gelişiminin açıklanması, örnekler üzerinden ifade edilmiş olması.

Karşılaştırma: Belirlenen meşhur ebrucuların ebru sanatına katkılarının benzerlik ve farklılıklarının ortaya koyulması.

Tasarım: Bilgi görselinin özgün, dikkat çekici, görsel açıdan zengin, temiz ve ebru görselleri ile desteklenmiş olması.

Puanlama anahtarları: Yapılan çalışma, aşağıdaki karekodda verilen dereceli puanlama anahtarı ve öz değerlendirme formu ile değerlendirilecektir.

ÜNİTE SONU ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI

Aşağıdaki 1-3. soruların cevaplarını boş bırakılan alanlara yazınız.

1. Ebru kelimesinin kökeni hakkındaki görüşleri belirterek tercih edilen kelime anlamını yazınız.

2. Ebru sanatının tanımını yapınız.

3. Ebru sanatının kullanım yerlerini belirtiniz.

Aşağıdaki 4-5. soruları metne göre cevaplayınız.

Mustafa Düzgünman bir konuşmasında ebru ile ilgili şu açıklamalarda bulunmuştur: "Zamanımızda ebruda modernizasyondan söz ediliyor. Bu noktada fikrimi söylemek isterim. Ebru sanatı, renkleri, değişik şekilleri, güzellikleriyle tükenmeyen bir hazine gibidir. Sonu yoktur. Kendi karakterini bozmadan, tekâmülünü yapmaktadır. Tarihi varlığını yürüten ebru saltanatını bozmak gibi anlaşılan, yağlı boya tablo biçimindeki yapıtlara, acayip şekilde Avrupa makine kâğıdına benzeyen ebrulara belki çağdaş ebru denebilir. Ecdat yadigârı ebru sanatını, kendi tavrında korumak, ecdada saygı vazifemizdir. Hatip Efendi değişik bir tarz icat etmiş. Üstadımız Necmeddin Okyay, çiçekler icat etmiş. Bu icatların tabanı yine ebrudur. Ebruya yakışır şekilde güzellikleridir. Bakıldığı zaman o eserler 'ben ebruyum' diyorlar. Bu eserler klasiğe geçmiş. Bir örnek vermek gerekirse, bir tabaka çarkıfelekli hatip ebrusunu ele alalım. Zemini birçok renklerden değişik olarak yapılır. Çarkıfelekler değişik renklerde o kadar çok yapılır ki sonu gelmez..."

(T. Alparslan Babaoğlu, *Hocam Mustafa Düzgünman*, 99-100)

4. Bu metinden çıkarılacak mesajlar nelerdir? Yorumlayınız.

5. Bu metne uygun olacağını düşündüğünüz bir başlık yazınız.

Aşağıdaki 6-9. çoktan seçmeli soruların doğru cevabını işaretleyiniz.

6. Aşağıdakilerden hangisi ebru tarihi ile ilgili verilen <u>yanlış bir bilgidir</u>?

A) Tarihi bilinen en eski ebru 1496 yılına aittir.

B) Üzerinde tarih bulunan bir diğer eski ebru 1554 yılına aittir.

C) Tarihi bilinen en eski ebru Mâlik-i Deylemî isimli hattatın üzerine talik bir kıta yazdığı hafif ebrudur.

D) Tarihi bilinen en eski ebrulardan bazıları Fuzûlî'nin Hadîkatü's-Süedâ isimli eserinin 1595-1596 tarihli bir kopyasında bulunmaktadır.

E) 1496 yılına ait ebrunun bir yüzeyinde tüye benzer dört sıra desen bulunur.

7.

I	II	III
Pek çok sanat dalında derin bilgi sahibi olan kişi, bin sanat sahibi.	Ebru yapan sanatçı, ebru ustası.	Hoca ile talebe arasında öğretmek ve öğrenmek için yapılan ders ve alıştırma.

Yukarıda açıklaması yapılan kavramlar hangisinde doğru şekilde sıralanmıştır?

	I	II	III
A)	Hezarfen	Meşk etmek	Ebrucu
B)	Hezarfen	Ebrucu	Meşk etmek
C)	Ebrucu	Hezarfen	Meşk etmek
D)	Meşk etmek	Ebrucu	Hezarfen
E)	Ebrucu	Hezarfen	Meşk etmek

8. I. Ayasofya Camii'nde hutbe vermesi vermesi sebebiyle "Ayasofya hatibi" ya da sadece "hatip" ünvanıyla tanınmaktadır.

II. Çiçekli ebrulara papatyayı eklemiştir.

III. Hatip ebrusunu, Hatip Mehmed Efendi geliştirerek Türk ebrusuna kazandırmıştır.

IV. Ebruyu Necmeddin Okyay'dan öğrenmiştir.

V. Sultan I. Mahmud dönemindeki ciltlerde, III. Ahmed dönemindeki restorasyonlarda ve murakkalarda Hatip Mehmed Efendi'ye ait ebrular kullanılmıştır.

Numaralanmış ifadelerden hangileri Hatip Mehmed Efendi ile ilgili doğru bilgilerdir?

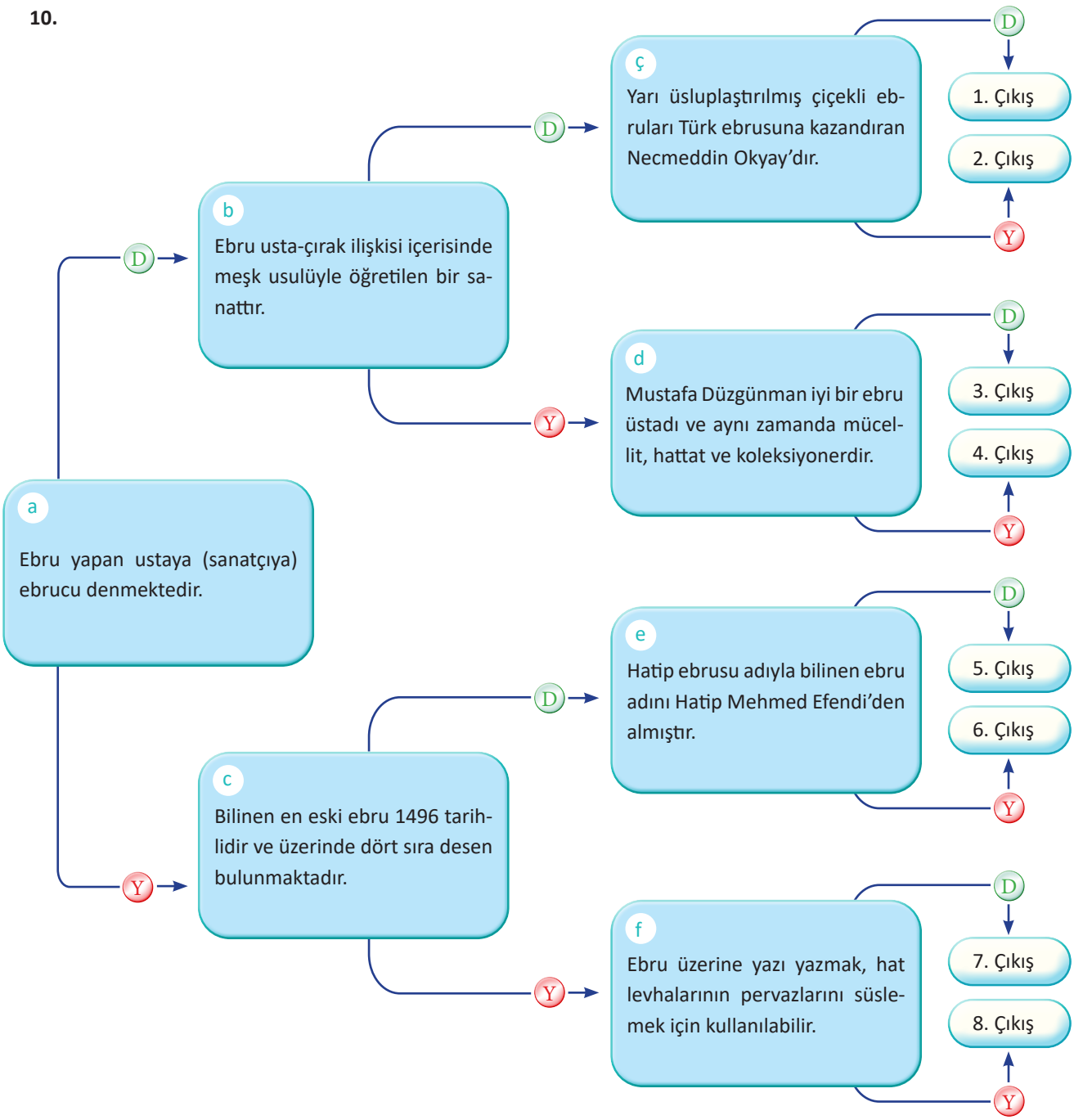
A) I ve II
B) II ve IV
C) I, II ve III
D) I, II ve V
E) I, III ve V

9. Ebru sanatı ile ilgili aşağıdakilerden hangisi <u>söylenemez</u>?

A) Ebru metal oksit boyaların suya serpilmesi ya da damlatılması ile yapılan bir kâğıt süsleme sanatıdır.
B) Ebru, çeşitli kıvam arttırıcılar ile yoğunluğu arttırılmış sıvı üzerine yapılır.
C) Ebruda ortaya çıkan görüntünün hem renk hem de şekil olarak bulut kümelerini andırması sebebiyle kelimenin kökeninin "bulutumsu" manasına gelen "ebri" olduğu kabul edilmektedir.
D) Ebru yapmayı Necmeddin Okyay'dan öğrenen Mustafa Düzgünman, Türk ebrusuna hizmet etmiş meşhur ebrucudardan biridir.
E) Ebru sanatı bir ustaya ya da hocaya ihtiyaç duyulmadan bireyin kendi başına icra edebileceği bir sanattır.

Aşağıda "Ebru Sanatının Tarihi ve Gelişimi" ünitesiyle ilgili bazı cümleler verilmiştir. İlk cümleden başlayarak ifadelerin doğruluğunu (D) veya yanlışlığını (Y) belirleyiniz. Yönlendirici okları takip ederek ulaştığınız çıkışı işaretleyiniz. Sadece bir çıkışı işaretleyebileceğinizi unutmayınız.

10.

Aşağıdaki kutucuklarda bazı meşhur ebrucular ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Verilen boşluklara kutucukta açıklanan ebrucunun ismini yazınız.

11.

Ebru yapmayı Edhem Efendi'den öğrenmiştir. Ebru, ciltçilik, aharcılık, gül yetiştiriciliği gibi pek çok alanda gösterdiği başarı sayesinde "hezarfen" lakabıyla bilinir. Çiçekli ebruyu Türk ebrusuna kazandırmıştır.	a.
Ebruyu, babası Şeyh Sadık Efendi'den öğrenmiş; Necmeddin Okyay'a öğretmiştir. Kendi adı ile anılan battal ebruları çokça yapmıştır.	b.
Ebru yapmayı Necmeddin Okyay'dan öğrenmiştir. Ebruculuğun yanında mücellit, müezzin, bestekâr ve şair olması sebebiyle "fünun" lakabıyla anılmaktadır. Yarı üsluplaştırılmış çiçek şekillerini geliştirerek buna papatyayı eklemiştir.	c.
Tuhfe-i Hattatin isimli eserde kendisinden pirimübarek diye bahsedilir. "Hatip ebrusu" olarak bilinen ebru çeşidini geliştirerek Türk ebrusuna kazandırmıştır.	ç.

Daha fazlasına ulaşmak için karekodu okutunuz.

SONNOTLAR

1 Derman, *Türk Sanatında Ebrû*, 42-43.

2 bk. Babaoğlu, *Türk Ebrûsu*, 22.

3 bk. Derman, *Türk Sanatında Ebrû*, 8.

4 Taşatan, *Süleymaniye Kütüphanesi Ebru Koleksiyonundaki Mustafa Düzgünman Ebruları*, 14.

5 Taşatan, "Tarihsel Gelişiminden Hareketle Türk Ebrusunda Tekâmül", 514.

6 bk. Yazan, "Ebru Sanatı", 40-43.

7 bk. Babaoğlu, *Türk Ebrûsu,* 32.

8 Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 4/133.

9 Taşatan, *Süleymaniye Kütüphanesindeki Ebru Koleksiyonundaki Mustafa Düzgünman Ebruları*, 9.

10 Taşatan, *Süleymaniye Kütüphanesi Ebru Koleksiyonundaki Mustafa Düzgünman Ebruları*, 30.

11 Taşatan, *Süleymaniye Kütüphanesi Ebru Koleksiyonundaki Mustafa Düzgünman Ebruları*, 30.

12 Derman, "Ebru Sanatının Altın Çağları", 33-34.

13 Derman, *Türk Sanatında Ebrû*, 36.

14 bk. Derman, "Hezarfen Hattat Üsküdarlı Necmeddin Okyay", 2/183.

15 bk. Derman, *Türk Sanatında Ebrû, 44.*

16 bk. Taşatan, *Süleymaniye Kütüphanesi Ebru Koleksiyonundaki Mustafa Düzgünman Ebruları, 37.*

2.
ÜNİTE

EBRU MALZEMELERİ

2.1. Ebru Sanatında Kullanılan Malzemeler

Ünite dosyası

Ünite sunusu

▶ Bu ünitede öğrenilecek anahtar kavramlar

- biz
- fırça
- kıvam arttırıcı

▶ Bu ünitede sizlerden

ebru sanatında kullanılan malzemeleri işlevlerine göre sınıflandırabilmeniz beklenmektedir.

Başlarken

Bir aktar, baharatları tartabilmek için teraziye ihtiyaç duyar; bir aşçı, ocak ve tencere olmadan yemek pişiremez. Sanatkârlar da sanatlarını icra ederken birtakım malzemeler kullanır. Ressam; fırça, tuval, boya paleti ve boyalarla resim yapar. Hattat; kalem, mürekkep ve özel kâğıtlar kullanarak eserlerini ortaya koyar. Sanat, kaliteli malzemelerle ve bu malzemeleri doğru kullanarak gerçekleştirilen bir yolculuktur.

Paragraftan hareketle ebru sanatını icra edebilmek için gerekenlerle ilgili neler söyleyebilirsiniz?
"Kem alatla kemalat olmaz." sözünün ebruyla ilişkisi ne olabilir? Düşüncelerinizi paylaşınız.

2.1. EBRU SANATINDA KULLANILAN MALZEMELER

Konuya Başlarken

Aşağıdaki soruları metinden yararlanarak cevaplayınız.

Ebru yüzyıllardan beri belirli malzeme ve tekniklerle yapılan bir sanattır. Ebruyu kendine özgü kılan unsurlar arasında kullanılan malzemelerin çoğunun doğal olması ve bu malzemeleri ebruculların kendilerinin hazırlaması sayılabilir.

1. Ebru nasıl yapılıyor olabilir?
2. Ebru sanatında kullanılan malzemelerden hangilerini biliyorsunuz?
3. Gül dalı ile ebru arasındaki ilişki ne olabilir?

Estetik, insanın fıtratında olan bir değerdir. İnsanoğlu doğuştan sahip olduğu bu değeri sanat ve sanat eserleri aracılığıyla ortaya koymuştur. Mimari, musiki, hüsnühat, tezhip, minyatür farklı tekniklerle güzeli, güzelliği ifade etmenin aracı olmuştur. Musiki, sesler; hüsnühat, harfler; minyatür, renkler aracılığıyla güzellikleri yansıtmıştır. Dolayısıyla her sanatın kendine özgü ifade teknikleri ve kullandığı malzemeler vardır. Bu malzemeler büyük emek ve özenle hazırlanmaktadır. Bu ünitede Türk ebrusunda kullanılan malzemeler, bunların nasıl hazırlandıkları ve işlevleri açıklanacaktır.

Kıvam Arttırıcılar

Ebru, kıvamı arttırılmış su yüzeyinde icra edilmektedir. Boyaların su yüzeyinde kalabilmesi, biz ve tarak gibi aletlerle şekillendirme işlemlerinin yapılabilmesi için çeşitli maddelerle suyun kıvamının arttırılması gerekmektedir. Bu maksatla tarih boyunca kitre, ayva çekirdeği, boy tohumu (çemen otu), salep, denizkadayıfı gibi çeşitli maddeler kullanılmıştır. Burada Necmeddin Okyay'ın şu anısını aktarmak yerinde olacaktır: Necmeddin Hoca bir gün Özbekler Tekkesi'nde bazı eski ebruları inceler ve bu ebrulardan ağır bir pastırma kokusu alır. Ebrulara pastırma sarıldığını düşünür. Daha sonra eski bir yazmada boy tohumunun ebruda **kıvam arttırıcı** olarak kullanıldığı bilgisine rastlar. Bunun üzerine tekkede incelediği ebrulardan yayılan kokunun bu ebrulara pastırma sarılmasından kaynaklanmadığını, bu ebruların çemenin hammaddesi olan boy tohumu kullanılarak yapıldığını anlar.[1]

Hezarfen Necmeddin Okyay, bahsedilen malzemeler arasında en olumlu neticeyi salep ile almış ancak pahalı olması sebebiyle salep yerine kitrede karar kılmıştır.[2] Mustafa Düzgünman da hocası gibi kitre kullanmayı tercih etmiştir. Düzgünman, denizkadayıfını da denemiştir. Ancak boyaları kitreye göre ayarlı olduğundan ve kitre ve denizkadayıfında ebru yapmak için gereken ayarların birbirlerinden farklı olması sebebiyle denizkadayıfından verim alamamıştır. Bu nedenle kitre kullanmaya devam etmiştir. Kitre, yabani bir bitki olan gevenin özüdür. Geven dikenli bir bitkidir.

Gevenin gövdesine çentik atılmasıyla dışarı bir öz su akar. Bu öz su; havayla temas ettiğinde kurur, katılaşır ve kitre adını alır *(Görsel 2.1)*. Aktarlardan temin edilen kitre, birkaç gün suda bekletilir böylelikle kitrenin yumuşaması sağlanır. Suyu emerek şişen kitre plakaları elle yoğrulur. İnce dokunmuş bir bezden birkaç kez süzülen kitre nihayet kullanıma hazır hâle gelir. Kitre, hazırlanması zahmetli ve zaman alan bir malzemedir. Bununla birlikte denizkadayıfı kullanılarak yapılan ebrular kitre kullanılarak yapılan ebrulara göre daha canlı ve parlak görünmektedir. Bahsedilen özelliklerinden dolayı denizkadayıfı ebru yapımında kitreden daha çok tercih edilmektedir.

Görsel 2.1: *Kitre yapıştırıcılık ve kıvam arttırıcılık özelliklerinden dolayı birçok alanda kullanılmaktadır.*

Denizkadayıfının (Kerajin) Hazırlanması ve Kıvam Ayarı

Denizkadayıfı ülkemizde üretilmeyen, yurtdışından getirilen bir malzemedir *(Görsel 2.2)*. Bu sebeple ne kadar süre çalışılacağı hesaba katılarak miktarı dikkatlice belirlenmeli ve ona göre denizkadayıfı hazırlanmalıdır. Denizkadayıfının hazırlanması için bir ölçü verilemez. Çünkü ithal edilen her denizkadayıfının özelliği diğerinden farklıdır. Bununla beraber günümüzde ebru yapımı için piyasadan sıklıkla temin edilebilen denizkadayıfı her 1 litre su için yaklaşık olarak 10-12 gram ölçüsüyle hazırlanabilmektedir. Ancak bu oranın değişebileceği unutulmamalıdır. Suyun miktarı belirlenerek bir kovaya konur. Ardından denizkadayıfı suya azar azar ilave edilir, bir yandan da su karıştırılır. Denizkadayıfı bir miktar eridikten sonra elektrikli karıştırıcı kullanılırsa erime hızlanır. Karışma esnasında ortaya çıkan köpükler zamanla kendiliğinden kaybolmaktadır.

Görsel 2.2: *Denizkadayıfı, okyanuslarda yetişen bir yosun türünden elde edilmektedir.*

Denizkadayıfı tercihen en az yirmi dört saat dinlendirildikten sonra tekneye boşaltılır. Malzemenin yaklaşık olarak doğru kıvamda olup olmadığı orta kalınlıkta bir bizin denizkadayıfında yürütülmesiyle anlaşılabilir. Biz, düz bir hat oluşturacak şekilde yürütülür. Biz hamlesi sona erdiğinde hat ileri ve geri hareket etmeyip hareketin tamamlandığı noktada kalırsa denizkadayıfının yaklaşık olarak doğru kıvamda olduğu anlaşılır. Oluşan hattın geri toplanması karışımın kıvamının koyu olduğunu, ileri gitmesi ise kıvamının açık olduğunu göstermektedir. Şayet tekne koyuysa tekneye bir miktar su eklenerek spatula yardımıyla suyun iyice karışması sağlanır. Tekne suluysa bir miktar koyu kıvamlı denizkadayıfı eklenerek karıştırılır. Buna tekne ayarı denir. En doğru tekne ayarı, boyalar denizkadayıfının üstüne serpildikten sonra yapılır.

Deniz kadayıfının hazırlanmasıyla ilgili videoya yukarıdaki karekoddan ulaşabilirsiniz.

Tekne ayarıyla ilgili videoya yukarıdaki karekoddan ulaşabilirsiniz.

Çalışma boyunca denizkadayıfının ayarı kontrol edilmelidir. Kullanımla birlikte başlangıçta erimemiş denizkadayıfı tanecikleri zamanla eridiğinden dolayı karışımın kıvamı koyulaşmaktadır. Ayrıca ebru yapılan ortamın sıcaklığı süreç içerisinde teknenin ayarını değiştirmektedir. Bu sebeple tekneye su ilave edilmesi gerekebilir. Bununla birlikte çok sıcak ortamlarda tekne sulanabilmektedir ve bu durumun telafisi yoktur. Böylesi durumlarda yeniden denizkadayıfı hazırlanması gerekir.

Denizkadayıfında zamanla bakteri oluşmaktadır. Bakteri oluşumunu engellemek için bakteri önleyici çeşitli maddeler kullanılabilir. Böylelikle denizkadayıfı daha uzun müddet özelliğini yitirmeden kalabilecektir. Denizkadayıfına bakteri önleyici ilave edilirse malzeme iyice karıştırıldıktan sonra tekneye boşaltılmalıdır. Şayet bakteri önleyici ilave edilmezse denizkadayıfının ömrü kısa olur.

Geçmişten miras kalan ebru sanatının gelecekte de sürdürülebilmesi önemlidir. Bunun sağlanabilmesi için denizkadayıfının çeşitli sebeplerle ithal edilememe ihtimali düşünülerek her ebrucunun Anadolu'da yetişen gevenden elde edilen kitreyle ebru yapmayı öğrenmesi gerekmektedir.

PÜF NOKTASI

Çalışmaya başlamadan önce denizkadayıfının yüzeyinde oluşan sıvılara özgü yüzey gerilimini kâğıtla almak gerekmektedir. Aksi takdirde boyalar yüzey gerilimini kıramayacağından yeteri kadar açılamayacaktır.

Uygulayalım-1

20 dk.

Adı	Denizkadayıfı Hazırlama
Amaç	Uygun kıvamda denizkadayıfı hazırlayabilme
Gerekli Malzemeler	Denizkadayıfı, su, kova, çırpıcı, elektrikli karıştırıcı, bakteri önleyici (istenirse)

Yönerge

Aşağıdaki uygulama adımlarını takip ederek verilen etkinliği yapınız.
35*50 cm ebatlı teknede çalışılacağı varsayılmaktadır.

1. Öğretmeninizin rehberliğinde belirlediğiniz miktarda suyu bir kovaya doldurunuz.
2. Suya uygun miktarda denizkadayıfını tartınız.
3. Suyu çırpıcı yardımıyla karıştırırken bir yandan da azar azar denizkadayıfı ilave ediniz.
4. Denizkadayıfını ilave ederken toz kaldırmamaya özen gösteriniz.
5. Denizkadayıfının tamamını ilave ettikten sonra topaklanma giderilene kadar karıştırınız.
6. Sıvıyı zaman zaman karıştırarak malzemenin erimesini sağlayınız.
7. Denizkadayıfının hızlı erimesi için elektrikli karıştırıcı kullanabilirsiniz.
8. Denizkadayıfı homojen bir karışım hâline geldikten sonra tercihen bakteri önleyici ilave ederek malzemeyi serin bir yerde dinlenmeye bırakınız.

Değerlendirme

Hazırladığınız denizkadayıfının uygun kıvamda olup olmadığını öğretmeninizin rehberliğinde değerlendiriniz.

.....

.....

Boyalar

Türk ebrusunda suda erimeyen, asit ve kazein gibi kâğıdın dokusuna zarar verecek maddeler içermeyen ve güneşte solmayan inorganik pigmentler grubunda yer alan boyalar kullanılmaktadır *(Görsel 2.3)*. Taş görünümünde, elle temas ettiğinde eli boyayan ve yüksek bir yerden bırakıldığında kırılıp parçalara ayrılan topraklar boya olmaya uygun topraklardır.[3] Ebrulu kâğıtlar, el yazması eski eserlerde yan kâğıdı, bunların onarımında ve hat levhalarında pervaz olarak kullanıldığı için ebruların uzun ömürlü olması gerekmektedir. Bu sebeple yapısında kâğıda zarar verebilecek kimyasallar içeren boyalar ebru sanatında kullanılmamalıdır. Ayrıca ebruda kullanılan boyaların eserin kalıcılığı bakımından solmaması da önemlidir.

Görsel 2.3: *Türk ebrusunda kullanılan inorganik pigmentler grubundan örnekler*

Günümüzde her ne kadar ezilmiş, kullanıma hazır ebru boyası temin etmek mümkün ise de her ebrucu kendi boyasını hazırlayabilmelidir. Ebruda kullanılabilecek toz boyalar yaklaşık 50x50 cm ebatında mermer bir zemin üzerinde sulandırılarak yine mermerden yapılan destiseng denen el taşı yardımıyla ezilir *(Görsel 2.4)*.

Görsel 2.4: *Ebru boyaları destiseng yardımıyla ezilmektedir.*

Ezme esnasında mermer zemine yayılan boya bir spatula yardımıyla toplanır ve ezmeye devam edilir. Toprağın cinsine göre ezme süresi değişebilmektedir. Boyalar havanda da ezilebilir. Toprak, ezme işlemi tamamlandığında kavanoza toplanır. Ezilmiş boyalar genellikle su ve öd ilave edilerek kavanozlarda muhafaza edilir. Tekne açıldığında kullanıma uygun miktar boya alınarak çalışılır.

Ebru boyası ezmeyle ilgili videoya yukarıdaki karekoddan ulaşabilirsiniz.

Öd ve Hazırlanması

Öd, büyükbaş hayvanların safra kesesinde bulunan salgıdır. Bu salgı ebru yapımının en vazgeçilmez malzemelerinden biridir. Ebru boyalarının, suyun yüzeyindeki sıvılara has gerilimi kırmasını ve yüzeyde açılmasını sağlayan öddür. Ayrıca boyalar su yüzeyinde öd sayesinde birbirine karışmazlar. Öd, esasında bir yüzey aktif asittir. Zaman içerisinde topaklanan toz boyalar ödün bu özelliği sayesinde ebru yapımında kullanılabilir hâle gelirler.

Öd genelde kaynatılarak ebru yapımına uygun hâle getirilir. Mustafa Düzgünman ödü doğrudan ateşte kaynatmıştır. Alparslan Babaoğlu ise ödü benmari usulüyle kaynatarak kullanmıştır. İlk kez Babaoğlu tarafından kullanılan bu yöntem daha sonra yaygınlaşmıştır. Öd, şöyle hazırlanır: Mezbahada içine yağ ve yabancı maddeler bulaştırılmadan toplanan ve zümrüt yeşili renkte olan taze sığır ödü, zaman geçirmeden doğrudan ateşe yerleştirilmiş bir tencere içerisinde bir taşım kaynatılır. Ödün kaynaması, ödün miktarına ve ateşin şiddetine göre 10 ile 15 dakika arasında gerçekleşir. Kaynamaya yakın üzerinde yeşile çalar sarı bir köpük oluşur. Bu köpüğün temizlenmesine gerek yoktur. Kaynadıktan bir süre sonra ateşten indirilen öd, hemen sık dokulu bir kumaştan süzülerek kapağında lastik conta bulunan şişe ya da konserve kavanozlarına boşaltılır ve bunların kapakları sıkıca kapatılır. Ortam sıcaklığına gelene kadar bekletilen öd dolu kavanozlar soğurken vakum oluştururlar ve öd konserve olur. Soğuyan kavanoz ya da şişeler buzdolabında muhafaza edilirlerse tazeliklerini ve zümrüt yeşili renklerini ilk günkü gibi korurlar ve hiçbir zaman kokmazlar. Bir şişe ya da kavanoz bitmeden diğerinin açılmaması iyi olur. Her seferinde bir haftalık ihtiyaç kadar öd alınıp şişenin kapağı yine sıkıca kapatılarak buzdolabına yerleştirilirse ödün tamâmı tüketilene kadar sürekli tâze öd kullanmak imkânı elde edilir.[4]

Görsel 2.5 ▶
Öd, ebru boyalarının su yüzeyinde açılmasını sağlayan doğal bir maddedir.

Çalışma esnasında ihtiyaç duyulacak miktarda öd alındıktan sonra kavanoz tekrar buzdolabına konur. Böylelikle ödün tazeliği korunur. Usulüne uygun hazırlanan öd, buzdolabında saklandığında zümrüt yeşili olur ancak kullanım esnasında ortam sıcaklığının etkisiyle rengi sarıya döner *(Görsel 2.5)*.

Uygulayalım-2

20 dk.

Adı	Ödün İşlevini Uygulamayla Öğrenelim
Amaç	Ödün ebrudaki işlevini kavrayabilme
Gerekli Malzemeler	Boya, öd, 190 veya 210 ml kavanoz (2 adet), çay kaşığı, damlalık, su, orta kalınlıkta bir biz, kâğıt, temizleme kâğıdı, peçete

Yönerge

Aşağıdaki uygulama adımlarını takip ederek verilen etkinliği yapınız.

1. Bir kavanoza aynı renkten üç çay kaşığı boya koyunuz.
2. Kavanozun yarısını geçecek kadar su ilave ediniz.
3. Sonra bu karışımı eşit şekilde ikiye bölünüz.
4. Kavanozlardan birine 20, diğerine 40 damla öd ilave ediniz.
5. Her iki kavanozdan bizle tekneye boya damlatınız.

Değerlendirme

Etkinlikteki gözlemlerinizden yola çıkarak ödün ebrudaki işlevini kısaca açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Neft (Terebentin)

Neft, serpmeli ebrular ile neftli ebru türlerinin yapımında kullanılan bir çeşit yağdır. Eklendiği boyada delikli ya da hareli bir görünüm ortaya çıkarır. Hare, boya damlalarının çeperinde beyazlık şeklinde belirir. Neftli boya diğer renkler tarafından yeterince sıkıştırılırsa hareli görünüm, sıkıştırılmazsa delikli görünüm oluşmaktadır. Kayısı yağı, fındık yağı, ceviz yağı, parafin gibi birçok malzeme de neft (terebentin) yerine kullanılabilmektedir. Aslolan bu malzemelerin ebruda meydana getirdiği etkinin estetik olması ve boyayla iyi karışmasıdır. Hangi malzeme kullanılırsa kullanılsın olumlu sonuç alınabilmesi için boyaya ilave edildikten sonra iyice karıştırılmalıdır. Alparslan Babaoğlu bu yağların çoğunu denediğini ancak tekneye en az zararı neft verdiği için her zaman nefti tercih ettiğini ifade etmektedir. Zira bütün yağlar, kullanıldıktan sonra akan boya ile tekneye karışmakta ve teknede bu yağlardan kaynaklı küçük delikler oluşmaktadır. Farklı yağlar kullanılarak da yapılsa bütün böyle ebrulara neftli ebru denir.[5] Neftli ebru aynı "çiçekli ebru" gibi genel bir isimdir. Günümüzde neft bulmak güç olduğu için bunun yerine çoğunlukla terebentin tercih edilmektedir. Bu sebeple ebrucular arasında neft denince terebentin kastedilmektedir.

Görsel 2.6: *Neft (terebentin), toz vs gibi çeşitli sebeplerle ebruda ortaya çıkan bazı kusurların gizlenmesini de kolaylaştırır.*

Fırçalar ve Sarılması

Türk ebrusunda kullanılan fırçalar, gül dalına yaşlı atların kuyruk kılları sarılarak elde edilir. Her ebrucu kendi fırçasını sarar. Hatip Mehmed Efendi ve Edhem Efendi'nin fırça sararken ne dalı kullandığını bilmemekteyiz. Ancak Necmeddin Okyay'ın evinin bahçesinde gül yetiştirdiğini ve buradan elde ettiği gül dallarına fırça sardığını bilmekteyiz.[6] Necmeddin Okyay'ın öğrencisi Mustafa Düzgünman da bahçesinde gül yetiştirmiş ve hocasından gördüğü gibi fırçalarını bu güllerden elde ettiği dallara sarmıştır. Mustafa Düzgünman'ın öğrencisi Alparslan Babaoğlu da hocasından gördüğü üzere fırçalarını gül dalına sarmaktadır. Böylece fırça sarmak için gül dalının tercih edilmesi Türk ebrusunda gelenek hâline gelmiştir. Bununla beraber farklı ağaçlardan elde edilecek dallar da **fırça** sarımında kullanılabilir.

Yapısındaki gözeneklerde ebru boyasını tutabilmesinden, fırça parmağa vurulduğunda ise gözeneklerde tutunan boyanın tamamını suyun üzerine bırakmamasından dolayı fırça yapımında at kılı kullanılır. Atın yelesinden elde edilen kıllar zayıf kalacağından dolayı fırça sarımında yaşlı atın kuyruğundan elde edilen kıllar tercih edilir.[7]

Görsel 2.7 ▶
Ebruda farklı özellikleri olan fırçalar kullanılmaktadır.

Battal, karıştırma ve serpme fırçası olmak üzere üç farklı ebru fırçası kullanılır *(Görsel 2.6)*. Battal fırçası; zemin ebrusu, battal ebru ve battal ile başlanan ebru türlerinin yapımında kullanılan fırçadır. Serpmeli ebruların yapımında kullanılan ve "serpme" tabir edilen renklerin tekneye atılmasında kullanılan fırçaya serpme fırçası denir. Serpme fırçası battal fırçasına göre çok daha az kıldan sarılır ve sarıldıktan sonra kıllar gül dalından 1-2 cm taşacak şekilde kesilir. Hatip ve çiçek renklerinin karıştırılması için kullanılan fırçalara da karıştırma fırçası denir. Karıştırma fırçalarının serpme fırçalarından farkı saplarının daha kısa olmasıdır.

Fırçalar sapın etrafına sarıldığından kıl demetinin ortasında boşluk kalmaktadır. Bu boşlukta biriken boyalar sayesinde battal ebruyu oluşturan öbekler ortaya çıkmaktadır. Yabancı ebrucular, Türk ebrusunda kullanılan fırçalarla ebru yapmadığından Türk ebrusuna has olan battal ebru desenlerini ortaya çıkaramamaktadırlar.

Fırça türüne göre at kılının sarılacağı gül dalının kalınlığı da değişmektedir. Serpme fırçası battal fırçasına göre ince dala sarılır. Ayrıca karıştırma fırçası serpme fırçasından daha kısa dala sarılırsa kullanımı kolay olur. Fırçalar boyaların içinde bekletildiğinde, fırçada bulunabilecek herhangi bir kimyasal içerik boyaya zarar verebileceği için fırça yapımında yapıştırıcı madde kullanılmaz.[8]

Fırça sapları sürekli ıslanıp kuruduğu için zamanla saptan boyalara kabuk dökülebildiği unutulmamalıdır. Ayrıca fırçaların uzun ömürlü olabilmesi için ebru yapılmadığı zaman, boya içinde bekletilmemesi uygun olacaktır.

Etkinlik-1

15 dk.

Adı	Ebru Fırçaları ve Türleri
Amaç	Türk ebrusunda kullanılan fırçaların özelliklerini kavrayabilme

Yönerge

Aşağıdaki uygulama adımlarını takip ederek verilen etkinliği yapınız.

1. Yandaki karekoddan ilgili fotoğrafı inceleyiniz.
2. Fırçaların benzerlik ve farklılıklarını bir karşılaştırma tablosu oluşturarak yazınız.

Değerlendirme

Fırçaların hangi işlemlerde kullanılabileceğine dair düşüncelerinizi yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Uygulayalım-3

30 dk.

Adı	Ebru Fırçası Sarma
Amaç	Ebru sanatında kullanılan çeşitli fırçaları sarabilme
Gerekli Malzemeler	Fırça türlerine uygun farklı kalınlıklarda gül dalları, at kılı, misina, maket bıçağı, makas

Yönerge

1. Öğretmeninizi fırça sararken dikkatlice gözlemleyiniz.
2. Yandaki karekoddan ilgili videoyu seyrediniz.
3. Eşit sayıda üyeden oluşan gruplara ayrılınız.
4. Gözlemlediğiniz uygulama adımlarını takip ederek siz de battal, serpme ve karıştırma fırçası sarınız.
5. Fırça sararken grup içinde birbirinizle yardımlaşınız.
6. Fırça sarma uygulamasının ardından ortamı temizleyiniz.

Değerlendirme

Sardığınız fırçaların uygunluğunu öğretmeninizin rehberliğinde değerlendiriniz.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Görsel 2.8: *Ebru sanatında genellikle 35 X 50 cm kâğıtlar kullanılmakla beraber kâğıt ebatı çalışılacak teknenin ölçülerine göre değişebilmektedir.*

Kâğıtlar

Ebru sanatında birinci hamurdan imal edilmiş, 70-100 gram kâğıtlar kullanılmaktadır. Yağlı kâğıtlar ve kuşe kâğıtlar kullanılmamaktadır *(Görsel 2.8)*. Boyaların kâğıda iyi tutunabilmesi için kâğıdın emici olması önemlidir. Ayrıca ebruların uzun ömürlü olması için de asitsiz kâğıtlar tercih edilebilir. Renkleri daha olgun gösterdiğinden beyaz kâğıtlar yerine krem rengi, bej gibi rengi kırık kâğıtlar da kullanılır.[9]

Mustafa Düzgünman'ın; kâğıt temininin zor olduğu savaş yıllarında bulabildiği her kâğıda ebru aldığı, ebru yapmaktan vazgeçmediği bilinmektedir.[10] Düzgünman gazete kâğıdına, bazı ebrularının arkasına ve siyah kâğıda dahi ebru almıştır *(Görsel 2.9)*.

Ebru yapılıp kâğıda alındıktan sonra tekne yüzeyinde kalan boyaların temizlenmesi gerekir. Ayrıca ebru yapılmadığı zamanlarda açık kalan tekne yüzeyinde oluşan yüzey geriliminin de alınması gerekir. Bu işlem için çıkma ebruların arka yüzü kullanılabileceği gibi üçüncü hamur kâğıtlar da uygundur.

Görsel 2.9
Mustafa Düzgünman'ın siyah kâğıda aldığı bir ebru

Bizler

Tekne yüzeyine serpilen boyaların şekillendirilmesi, boya damlatılması ve bu damlatılan boyalara şekil verilmesi için çeşitli kalınlıklarda aletler kullanılır. **Biz** adı verilen bu aletler, çoğunlukla ahşap ya da plastikten yapılmış saplara paslanmaz çelik ve pirinç gibi malzemelerden imal edilen çeşitli kalınlıklardaki çubukların monte edilmesiyle yapılır. Bizin, hangi malzemeden üretileceği hususunda herhangi bir sınırlama bulunmamaktadır. Ebonit, cam gibi malzemelerden de biz üretilebileceği gibi ebrucu Alparslan Babaoğlu'nun, devre kontrol kaleminden dahi biz yaptığı bilinmektedir.

Bizlerin ucu kullanım esnasında suya temas edeceğinden bu kısım için paslanmayan bir malzeme tercih edilmesi yerinde olacaktır. Kullanım sırasında bizlerin ucu ıslanacağı için bir sonraki kullanımda boyanın içinde istenmeyen delikler oluşabilir. Bunu önlemek için bizler tekneden her çıkarıldığında ucu temiz bir bez ya da kâğıt havlu ile güzelce silinmelidir. Bazı durumlarda bu temizlik işlemi işe yaramayabilir. Böylesi durumlarda bizin ucunun bir çakmak yardımıyla bir miktar yakılarak silinmesi ya da ince bir zımpara ile zımparalandıktan sonra silinerek kullanılması geçici bir çözüm sağlayabilir.

Görsel 2.10
Ebru sanatında çeşitli kalınlıkta bizler kullanılmaktadır.

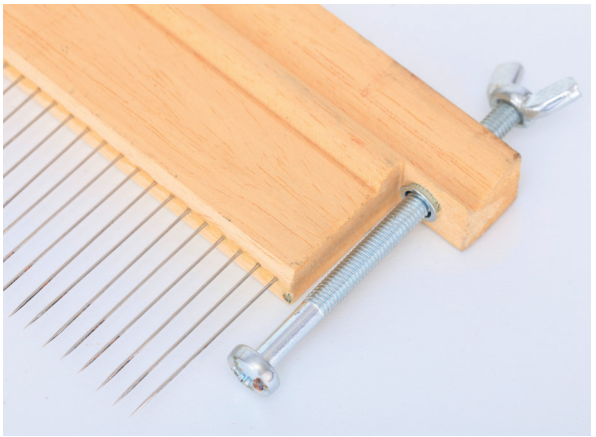
Her ebrucunun çeşitli durumlarda kullanmak için farklı kalınlıklarda bizlere ihtiyacı vardır *(Görsel 2.10)*. Örneğin gelgit ebrusu yaparken kullanılan biz ile hatip ebrularına şekil verilirken kullanılan bizler birbirinden farklıdır.

Taraklar

Taraklı ebru, ebruculara farklı renkleri bir arada kullanma imkânı sunması sebebiyle her ebrucunun yapmak istediği bir ebru türüdür. Bu ebru çeşidinin yapımında tarak adı verilen aletler kullanılır *(Görsel 2.11)*. Bu aletler bir çıta üzerine çeşitli kalınlıktaki tel ya da iğnelerin sabitlenmesiyle elde edilir. Tarağın uzunluğu ebru çalışılacak teknenin kısa ya da uzun kenarına göre ayarlanır. Genellikle 35x50 cm ölçüsünde tekne kullanıldığından tarakların uzunluğu da bu ölçüye uygun olmalıdır. Daha büyük teknelerde de taraklı ebru yapılabilmektedir. Taraklı ebru yapabilmek için birkaç tarak yeterli olmasına rağmen ebrucular sık ve seyrek dişli çeşitli taraklar edinirler.

Görsel 2.11
İğneler tarağa eşit aralıklarla sabitlenebilmektedir.

Görsel 2.12: *Diş yükseklikleri ayarlanabilen ebru tarakları, sabit diş yüksekliği olan taraklara göre kullanım kolaylığı sağlamaktadır.*

Ebrucu Alparslan Babaoğlu, dişlerinin yükseklikleri ayarlanabilen ebru tarakları geliştirmiştir. Bu tarakların iki ucunda yer alan vidalar sayesinde diş yüksekliği ayarlanabilir, teknedeki sıvı miktarı azalsa da taraklı ebru düzgün bir şekilde yapılabilir *(Görsel 2.12)*.

Tarağın dişleri arasındaki mesafe sabit olabileceği gibi değişken aralıklı da olabilmektedir. Dişler arasındaki mesafenin sabit veya değişken olma durumuna göre farklı desenler elde edilmektedir.

Tavuskuşu ve buket olarak isimlendirilen taraklı ebrular gibi ebruların yapılabilmesi için özel bir tarağa da ihtiyaç vardır. Bu tarakların yapımında iğneler yassı bir tahtaya iki sıra olarak dizilir. İki sıra arasındaki mesafe bir sıradaki iğneler arasındaki mesafenin yarısı olacak şekilde ayarlanır.[11]

PÜF NOKTASI

Tarak teknede yürütüldüğü esnada, su yüzeyindeki boyalar teknenin bir tarafına sürüklenebileceğinden renkler ebrunun bir kısmında canlı diğer kısımlarında soluk çıkabilir. Bu durum tarağın yavaşça yürütülmesiyle engellenebilir.

Tekne

Yüzeyinde ebru yapılacak kıvamlı suyun içine boşaltıldığı, kullanılacak kâğıdın boyutuna göre ölçüleri ayarlanan malzemeye tekne denir. Paslanmaz çelik veya galvaniz gibi malzemelerden yapılır. Geçmişte budaksız çamdan imal edilen ve sıvıyı sızdırmaması için iç kısmı ziftlenen tekneler kullanılmıştır. Edhem Efendi'nin Özbekler Tekkesi'nde hâlâ muhafaza edilen teknesine ait parçalar bu şekildedir.[12]

Su yüzeyine yatırılan kâğıt suyu emerek kısa ve uzun kenar boyunca bir miktar uzayacağından tekne, ebru yapımında kullanılacak kâğıdın ölçüsünden yaklaşık yarımşar santimetre büyük yapılır. Genellikle 35x50 cm ebatında kâğıtlara ebru yapıldığından 35,5x50,5 cm ölçüsünde ve 6 cm derinliğinde tekneler yaygın olarak kullanılmaktadır *(Görsel 2.13)*. Ayrıca 50x70 cm ile 70x100 cm ölçülerinde tekneler de kullanılabilmektedir.

Görsel 2.13
Paslanmaz çelikten yapılmış bir tekne

Diğer Yardımcı Malzemeler

Ebru yapımında yukarıda bahsedilenlerin haricinde kavanozlar, damlalıklar, spatula gibi çeşitli yardımcı malzemeler kullanılmaktadır. Boyalar, farklı hacimlerde kavanozlara konmaktadır. Ebru yapımında 210, 190 ve 105 ml'lik kavanozlar kullanılabilmektedir. Günümüzde bu kavanozlar kolaylıkla temin edilebilirken geçmişte imkânların elverişsizliğinden dolayı birçok malzemenin temininde sorunlar yaşanabilmekteydi. Nitekim Mustafa Düzgünman'ın ilaç hazırlamakta kullanılan seramik kavanozları kullandığı ve ispirto şişelerini keserek kavanoz yaptığı bilinmektedir *(Görsel 2.14)*.

Boyalara ayar yapılırken su ve ödün tedbirli olarak ilave edilebilmesi oldukça önemlidir. Bunu temin edebilmek için damlalıklar kullanılmaktadır. Ayrıca boya ezme esnasında mermer yüzeyine yayılan boyayı toparlayabilmek ve tekneye boşaltılan denizkadayıfının su ayarını yaparken denizkadayıfını karıştırabilmek için spatulaya ihtiyaç duyulmaktadır.

Teknedeki malzemenin uygun kıvamda hazırlanabilmesi, miktarının net olarak belirlenebilmesini zorunlu kılar. Dolayısıyla kıvam arttırıcıyı tartabilmek için hassas terazi kullanılabilir.

Tekneden çıkan ıslak ebrular yan yana dizilen eşit uzunlukta çıtaların üzerine bırakılarak kuruması sağlanabilir. Yeni ebrular çıktıkça dolan çıtaların arasına takozlar konup yükseltilerek tekrar ebru konabilir. Ayrıca çekmecelerden oluşan ve sergen adı verilen kurutma tezgâhları da bulunmaktadır.

Ortam aydınlatmasını sağlamak için kullanılabilecek çalışma lambaları ile çalışma ortamının sıcaklık ve neminin uygun değerlerde olmasını sağlamak maksadıyla kullanılabilecek klima ve çeşitli havalandırma cihazları da yardımcı malzemeler arasında ifade edilebilir.

Görsel 2.14
Mustafa Düzgünman, ispirto şişelerini keserek boya kavanozu yapmıştır.

Etkinlik-2

20 dk.

Adı	Ebru Malzemelerini Tanıma
Amaç	Ebru sanatında kullanılan malzemelerin işlevlerini belirleme

Yönerge

Aşağıdaki karekoddan ebru malzemeleri ile ilgili videoyu seyrederek bilgi kartlarını doldurunuz.

Ebru malzemeleriyle ilgili videoya yukarıdaki karekoddan ulaşabilirsiniz.

Kıvam Artırıcılar

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Denizkadayıfı

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Boyalar

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Öd

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Neft (Terebentin)

Fırçalar

Kağıtlar

Bizler

Taraklar

Tekne

Etkinlik-3

20 dk.

Adı	Ebru Malzemelerini Tanıma
Amaç	Ebru sanatında kullanılan malzemeleri işlevlerine göre sınıflandırabilme

Yönerge

Aşağıdaki görselde ebru sanatında kullanılan malzemeler numaralandırılarak verilmiştir. Görseli inceleyiniz ve soruları cevaplayınız.

1. İncelediğiniz görselde numaralarla verilen malzemelerin isimlerini ve kullanım amaçlarını yazınız.

	Malzemenin Adı	Malzemenin Kullanım Amacı/İşlevi
1	*Destiseng*	*Boyaların ezilmesi için kullanılır.*
2		
3		
4		
5		
6		
7		
8		
9		
10		
11		
12		
13		

2. İncelediğiniz görseldeki malzemelerden işlevi benzer olanları belirleyiniz ve belirlediğiniz malzemeleri gruplandırınız.

İşlevi Benzer Olan Malzemeler

Değerlendirme

3 *Ebru malzemelerinin özellikleri ile ilgili öğrendiğiniz üç önemli bilgi*

.....

.....

.....

2 *Ebru malzemelerinin temin edilmesi ile ilgili iki önemli detay*

.....

.....

1 Ebru malzemelerinin ortaya çıkışı ile ilgili merak ettiğiniz bir soru

.....

Uygulayalım-4

35 dk.

Adı	Ebru Sanatında Malzemelerin Kullanımı
Amaç	Ebru malzemelerini uygun şekilde kullanabilme
Gerekli Malzemeler	Tekne, boyalar, usulüne uygun hazırlanmış denizkadayıfı ve öd, su, kavanozlar, fırçalar, çeşitli kalınlıkta bizler, kâğıt, temizleme kâğıdı, peçete

Yönerge

Gözlem Aşaması

1. Öğretmeninizin örnek uygulamasını dikkatlice seyrediniz.
2. Öğretmeninizin; denizkadayıfının kıvamını kontrol etme, tekne yüzeyini temizleme, boyalara su ve öd ilave etme gibi uygulamalarını ve bunlarla ilgili vurguladığı noktaları not alınız.

Uygulama Aşaması

1. Orta kalınlıkta bir biz alarak denizkadayıfının kıvamını kontrol ediniz. Kıvam durumuna göre su ya da koyu kıvamlı denizkadayıfı ilave ediniz.
2. Malzemeye su ya da koyu kıvamlı denizkadayıfı ilave ettiyseniz malzemenin çalışmaya uygun duruma gelmesi için tekneyi spatula yardımıyla bir müddet karıştırınız.
3. Bir boya belirleyerek bu boyadan yaklaşık bir çay kaşığı kavanoza alınız.
4. Öğretmeninizin uygulamasını hatırlayarak boyaya bir miktar su ilave ediniz.
5. Boyayı fırçayla karıştırınız. Ardından boyanıza bir miktar öd ilave ediniz.

6. Boyayı iyice karıştırdıktan sonra fırçayı sıkarak tekneye boya serpiniz.
7. Attığınız boyayı kâğıda alınız.
8. Teknenin yüzeyini temizleme kâğıdı kullanarak temizleyiniz.
9. Bu defa kavanozdan bizle boya alarak iç içe ve teknenin farklı bölümlerine damlatınız.
10. Damlattığınız boyaları kâğıda alınız.
11. Fırçaları sıkarak kavanozlardan çıkarınız ve yıkayınız. Fırçaları serin ve kuru bir ortamda kıllar kavanozun dışında kalacak şekilde kurumaya bırakınız.
12. Çalışma bitiminde teknenin içindeki denizkadayıfını uygun bir kaba koyarak serin bir yerde saklayınız.
13. Ortamı temizleyiniz.
14. Etkinlik boyunca edindiğiniz tecrübelerden hareketle bir ebrucunun sahip olması gereken tutumlara dair düşüncelerinizi değerlendirme bölümüne yazınız ve arkadaşlarınızla paylaşınız.

Değerlendirme

.....

.....

Kontrol Noktası-1

Aşağıdaki soruların cevabını boş bırakılan alanlara yazınız.

1. Ebru sanatında neden doğal boyalar tercih edilmektedir?

   .....

2. Ebru sanatının tarihsel sürecini göz önünde bulundurduğunuzda kıvam arttırıcı olarak hangi malzemeler kullanılmıştır?

   .....

3. Ebru sanatında çoğunlukla tercih edilen tekne ebatı nedir?

   .....

Kontrol Noktası-2

Aşağıdaki soruyu ifadelerden yararlanarak cevaplayınız. Cevabınızı kutucuktaki harfleri yazarak oluşturabilirsiniz.

a Yaşlı atın kuyruk kılları tercih edilmelidir.	ç Kum ve taş içermemelidir.	f Gül dalına sarılması bir gelenektir.
b Kaynatılarak kullanıır.	d Boyaların suyun yüzeyinde açılmasını sağlar.	g Güneşte solmamalıdır.
ğ Suda çözülmemelidir.	e Serin yerde saklanmalıdır.	h Asit ve kazein içermemelidir.

1. Kutucuktaki ifadelerden hangileri ebru yapımında kullanılan boyaların taşıması gereken özelliklerdendir?

.....

2. Kutucuktaki ifadelerden hangileri öd ile ilgilidir?

.....

3. Kutucuktaki ifadelerden hangileri ebru fırçaları ile ilgilidir?

.....

PERFORMANS GÖREVİ	
Amaç Ebru sanatında kullanılan malzemeleri işlevlerine göre sınıflandırabilme	**Görev** Ebru sanatında kullanılan malzemelerin tanıtımı ve nasıl kullanılacağı ile ilgili bir kısa tanıtım videosu (buna imkan yoksa tanıtım broşürü) hazırlayınız.
Beceriler Sınıflandırma	**Süre** Ön Hazırlık (1 Hafta)
Ürün Video veya tanıtım broşürü	

Yönerge

Performans görevini aşağıdaki uygulama adımlarını takip ederek hazırlayınız.

Değerlendirme Öçütleri

İçerik: Ebru sanatında kullanılan malzemelerle ilgili bilgilerin eksiksiz ve doğru olması

Sınıflandırma: Ebru sanatında kullanılan malzemelerin işlevlerine göre ayrıştırılıp gruplandırılması ve grupların uygun şekilde adlandırılması

Anlatım: Videoda veya tanıtım broşüründe sözlü veya yazılı anlatımın açık ve net olması, Türkçenin doğru ve güzel kullanımı

Zenginlik: Videodaki anlatımın doğru malzemelerle, tanıtım broşüründeki anlatımın doğru görsellerle desteklenmesi

Amaç ve içerik uyumu, Türkçeyi doğru ve güzel kullanma, özgünlük

Video için

1. Videoda kullanacağınız ebru malzemelerini temin ediniz.
2. Hazırladığınız malzemelerin özelliklerini listeleyiniz ve video için planlama yapınız.
3. Videonun en az 5 en fazla 10 dakika olması gerekmektedir.
4. Ürününüzün değerlendirilmesinde kullanılacak ölçütleri ve dereceli puanlama anahtarını inceleyiniz. Videoyu buna göre planlayınız.
5. Hazırladığınız plana göre videoyu çekiniz ve öğretmeninizle paylaşmak üzere kaydediniz.

Tanıtım Broşürü için

1. Ürünü oluşturmak için kullanacağınız ebru malzemelerine ait görseller bularak (ya da fotoğraf çekerek) çıktısını alınız.
2. Tanıtım broşürü için farklı tasarım örnekleri inceleyiniz ve kendi tasarımınız için planlama yapınız.
3. Ürününüzün değerlendirilmesinde kullanılacak ölçütleri ve dereceli puanlama anahtarını inceleyiniz. Tanıtım broşürünü buna göre planlayınız.
4. Tanıtım broşürünün içeriğini, görsellerini ve tasarım için gereken malzemeleri hazırlayınız.

Sınıf İçi Performans Aşaması (40 dk.)

Video

- Hazırladığınız videoyu etkileşimli tahtadan sınıfla paylaşınız ve karekodu verilen öz değerlendirme formunu doldurunuz.

Tanıtım Broşürü

- Hazırladığınız malzemeleri kullanarak broşürün tasarımını yapınız.
- Tasarladığınız broşürü sınıf panosunda sergileyiniz ve karekodu verilen öz değerlendirme formunu doldurunuz.

Değerlendirme

Yapılan çalışma, aşağıdaki karekodda verilen analitik dereceli puanlama anahtarı ve grup değerlendirme formu ile değerlendirilecektir.

ÜNİTE SONU ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI

Aşağıdaki 1-5. cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun kelimelerle doldurunuz.

1. Türk ebrusunda kullanılan boyalar suda erimez, ... , asit ve kazein gibi kimyasallar içermez.

2. Tarih boyunca kıvam arttırıcı olarak ....., salep, boy tohumu, denizkadayıfı gibi malzemeler kullanılmıştır.

3. Su yüzeyinde boyaları şekillendirmek için kullanılan ve çoğunlukla metalden imal edilen aletlere ..... denir.

4. Boyalarda delikli ya da hareli bir görünüm elde edilebilmesi için boyalara ..... ilave edilir.

5. Fırça sarımında yaşlı atın ..... kılları tercih edilmelidir.

Aşağıdaki 6 ve 7. soruların cevaplarını boş bırakılan alanlara yazınız.

6. Ödün ebrudaki işlevlerini açıklayınız.

_____

_____

_____

_____

7. Ebru sanatında birçok kıvam arttırıcı madde kullanılabiliyorken günümüzde denizkadayıfının daha çok tercih edilmesinin sebeplerini açıklayınız.

_____

_____

_____

_____

8. Aşağıdakilerden hangisi ebruda kullanılan teknenin özelliklerinden biri <u>değildir</u>?

A) Galvanizli sacdan ya da paslanmaz çelikten yapılır.

B) Genellikle ebru teknelerinin derinliği 6 cm'dir.

C) Teknelerin uzun ve kısa kenarları birbirine eşittir.

D) Tekneler kâğıt ebatından 0.5 cm büyük tercih edilir.

E) Genellikle 35,5x50,5 ebatında tekneler tercih edilir.

9. Ebru sanatında su bazlı boyalar kullanıldığından boyaların tutunabilmesi için yağlı ya da kuşe kâğıtlar tercih edilmemelidir. Ayrıca ebrulu kâğıtlar el yazması eski eserlerin restorasyonunda kullanıldığı için ebruların uzun ömürlü kâğıtlara alınması gerekmektedir. Bünyesinde asit bulunan kâğıtlar bir müddet sonra zarar göreceğinden uzun ömürlü olamayacaktır.

Paragrafın ana düşüncesi aşağıdaki seçeneklerin hangisinde verilmiştir?

A) Ebru bir kâğıt süsleme sanatıdır.

B) Ebruda, temin edilebilen her türlü malzeme kullanılabilir.

C) Geçmişten miras kalan bazı eserlerde ebruya rastlanabilir.

D) Ebruda kaliteli ve uzun ömürlü kâğıt kullanılmalıdır.

E) Ebru boyaları su içermektedir.

10. (...)

Destizenkte ezilir hep renkli cism-i boyalar,

Sarı zırnık inatçıdır ebrucuyu oyalar,

Zırnık, lâhur, gül bahar, al ebruda hep esastır,

Bu dört renkle çok renk olur bu cümbüşte neler var.

(...)

(Uğur Göktaş, *Ebru Terimleri Sözlüğü*, 69)

Mustafa Düzgünman'ın "Ebruname" isimli şiirinde de geçen, boyaların ezilmesinde kullanılan aletin ismi nedir?

A) Biz
B) Destiseng
C) Bakteri önleyici
D) Neft
E) Tekne

11. I. Kaynatılarak kullanılmalıdır.

II. Serin bir yerde saklanmalıdır.

III. Boyalara azar azar eklenmelidir.

Öd ile ilgili verilen ifadelerden hangileri doğrudur?

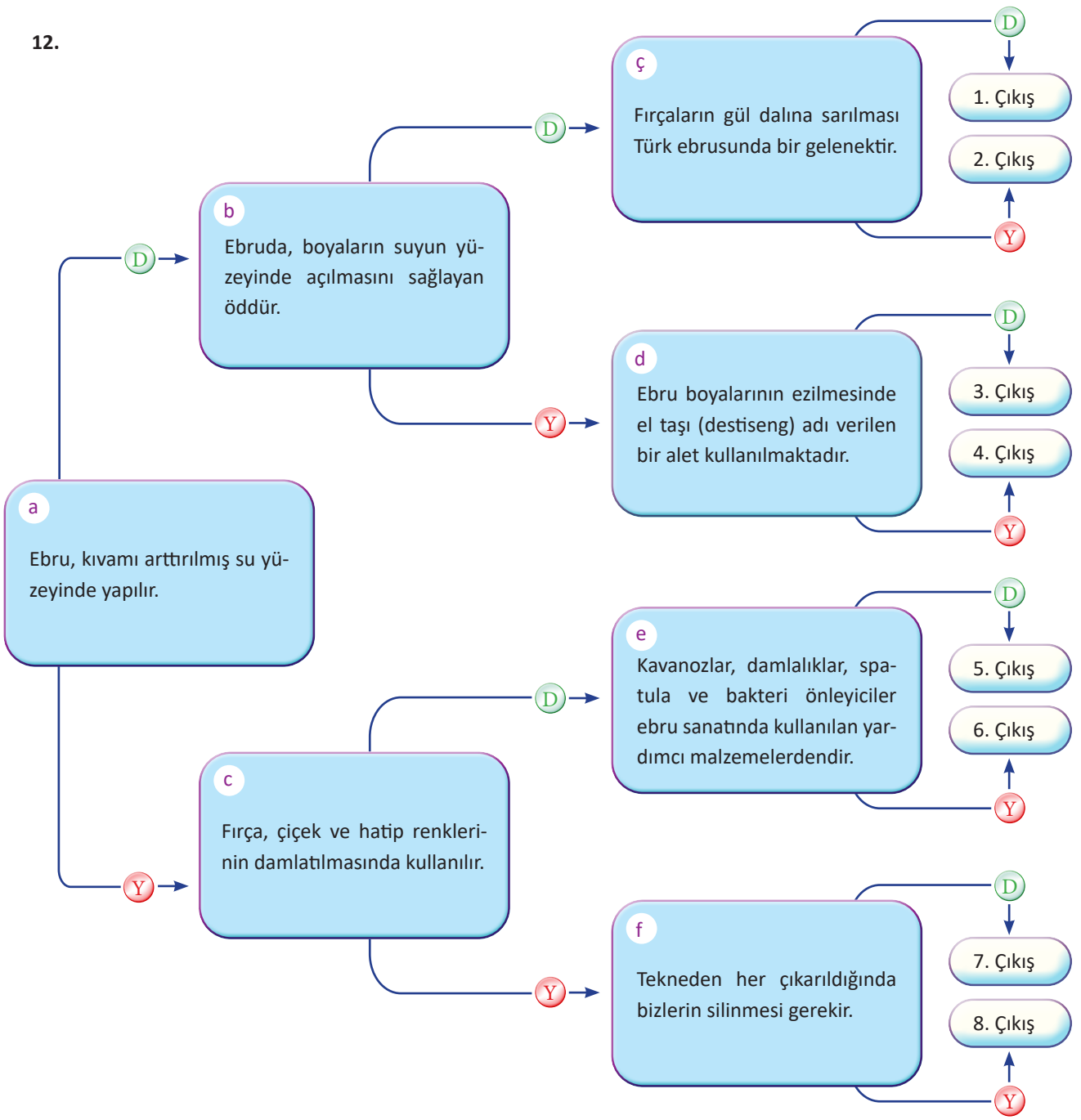
A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III D) I ve II E) I, II ve III

12. Ebru malzemelerini sınıflandırarak aşağıdaki tabloya uygun şekilde yazınız.

EBRU SANATINDA KULLANILAN MALZEMELER			
Ana Malzemeler		Boyaları Su Yüzeyinde Şekillendirmede Kullanılan Aletler	Diğer Malzemeler
•	• ..... • ..... • ..... • ..... • ..... •	• ..... •	• ..... • ..... • ..... • .....

Aşağıda "Ebru Malzemeleri" ünitesiyle ilgili bazı cümleler verilmiştir. İlk cümleden başlayarak ifadelerin doğruluğunu (D) veya yanlışlığını (Y) belirleyiniz. Yönlendirici okları takip ederek ulaştığınız çıkışı işaretleyiniz. Sadece bir çıkışı işaretleyebileceğinizi unutmayınız.

12.

Daha fazlasına ulaşmak için karekodu okutunuz.

SONNOTLAR

1 Derman, *Türk Sanatında Ebrû*, 11.
2 Derman, *Türk Sanatında Ebrû*, 11.
3 Babaoğlu, *Türk Ebrûsu*, 174.
4 Babaoğlu, *Türk Ebrûsu*, 181.
5 bk. Babaoğlu, *Türk Ebrûsu*, 194.
6 Taşatan, *Süleymaniye Kütüphanesi Ebru Koleksiyonundaki Mustafa Düzgünman Ebruları*, 19.
7 bk. Babaoğlu, *Türk Ebrûsu*, 107.
8 bk. Babaoğlu, *Türk Ebrusu*, 158.
9 Babaoğlu, *Hocam Mustafa Düzgünman*, 54.
10 bk. Babaoğlu, *Türk Ebrûsu*, 165.
11 Taşatan, *Süleymaniye Kütüphanesi Ebru Koleksiyonundaki Mustafa Düzgünman Ebruları*, 19.
12 Babaoğlu, *Türk Ebrûsu*, 121.

3.
ÜNİTE

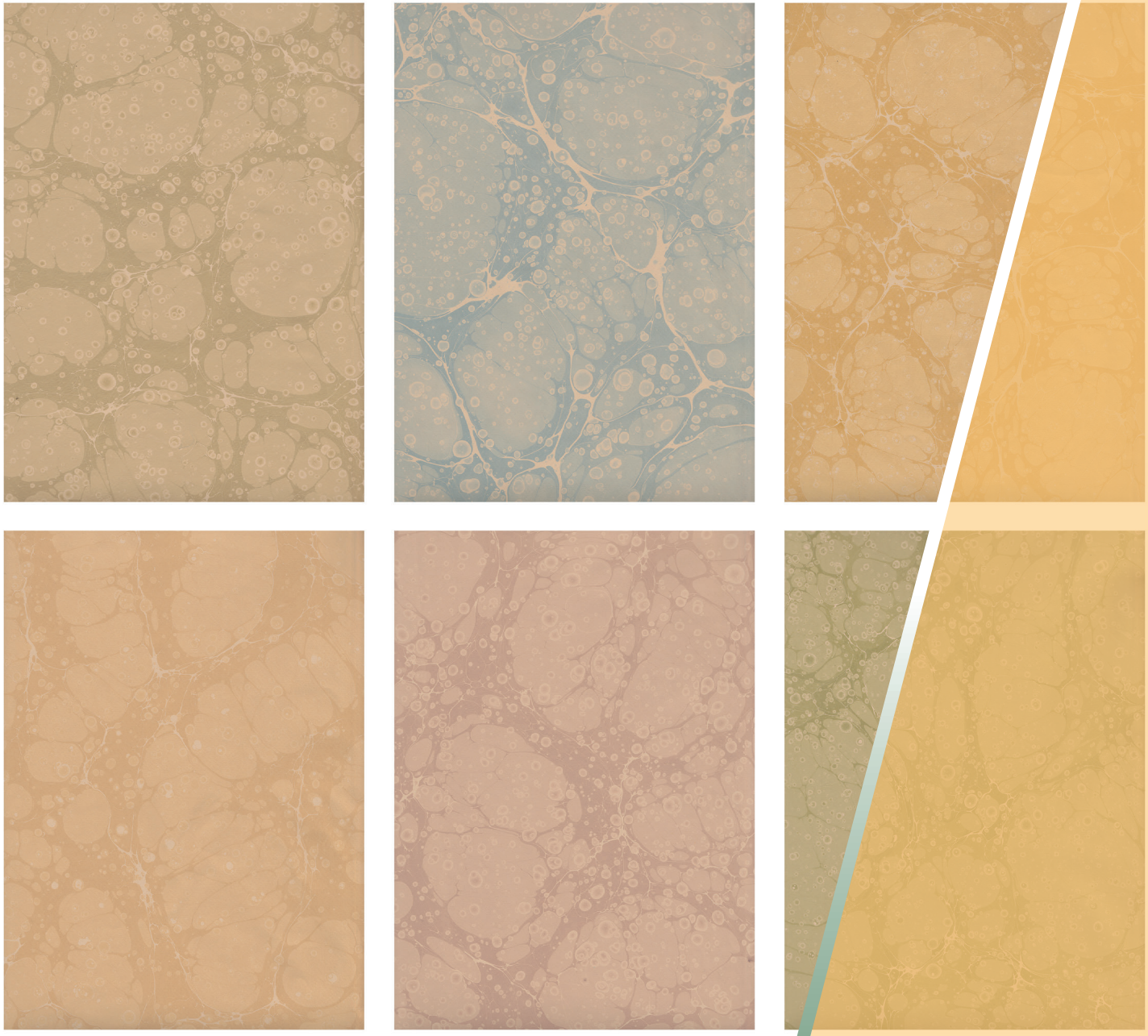
ZEMİN EBRUSU

3.1. Zemin Ebrusu ve Özellikleri

3.2. Zemin Ebrusunun Yapımı

Ünite dosyası

Ünite sunusu

▶ Bu ünitede öğrenilecek anahtar kavramlar

- ayar
- öbek
- ton
- zemin

▶ Bu ünitede sizlerden

- zemin ebrusunun özelliklerini özetleyebilmeniz,
- zemin ebrusu yapabilmeniz beklenmektedir.

Başlarken

Verilen görseli inceleyiniz ve 1. soruyu bu görsele göre cevaplayınız.

1. Afişte kullanılan zemin, yazı ve desen renklerini estetik uyum ve okunabilirlik açısından değerlendiriniz. Bu tasarımın hedef kitle üzerindeki etkisini de düşünerek fikirlerinizi açıklayınız.
2. Hatip ebrusu yapacağınızı varsayın. Zemin ve hatip motifleri için hangi renkleri tercih edersiniz? Sebebini sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.
3. Zemin ebrusu üzerine yapılan bir hüsnühat eserinde, zeminde neden açık renk tercih edilmiş olabilir? Düşüncelerinizi sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

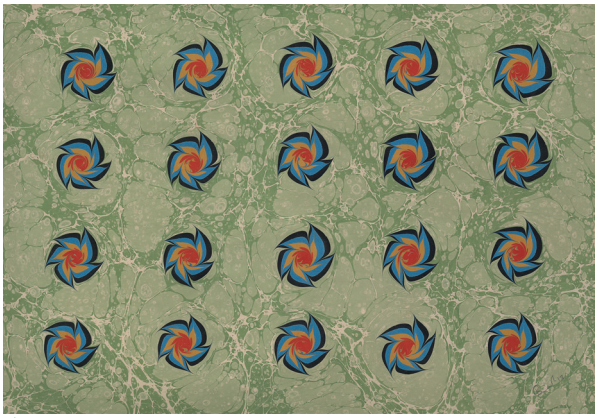

Görsel 3.1 ▶
Afiş

3.1. ZEMİN EBRUSU VE ÖZELLİKLERİ

Konuya Başlarken

Aşağıda verilen görselleri inceleyiniz. Görsellerden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

▲
Görsel 3.2: *Alparslan Babaoğlu'na ait tarzıcedid çarkıfelek motifli hatip ebrusu*

1. Ebru sanatında kullanılan renklerle ilgili düşünceleriniz nelerdir? Sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. Zemin ebrusu ile motif arasındaki renk uyumuna dair düşünceleriniz nelerdir? Sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.
3. Zemin ebrusunun kullanım amaçları ne olabilir? Düşüncelerinizi sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

▲
Görsel 3.3: *Uğur Taşatan'a ait gelincik ebrusu*

Görsel 3.4: *Alparslan Babaoğlu'na ait tekli buket papatya ebrusu*

Zemin ebrusu, zemin battalı olarak da isimlendirilir. Gelenekli ebru sanatında hatip ebruları veya çiçekli ebrular zemin ebrusu üzerine yapılır. Tarihsel süreçte ebru sanatının önemli ustaları Necmeddin Okyay ve Mustafa Düzgünman'ın hatip ve çiçekli ebruları **zemin**leri yönünden incelendiğinde renklerin genellikle hafif **ton**larda olduğu ve bu zemin ebrularının tek renkli battal ebrulardan oluştuğu tespit edilir.[1] Bu sebeple zemin ebrularında tercihen açık renkler seçilir.[2] Ancak yapılacak olan çiçek açık renkte ise çiçek ile zemin arasında bir kontrast oluşturmak ve çiçeği vurgulamak amacıyla bazen koyu renklerle de zemin ebrusu yapılabilir *(Görsel 3.4)*.

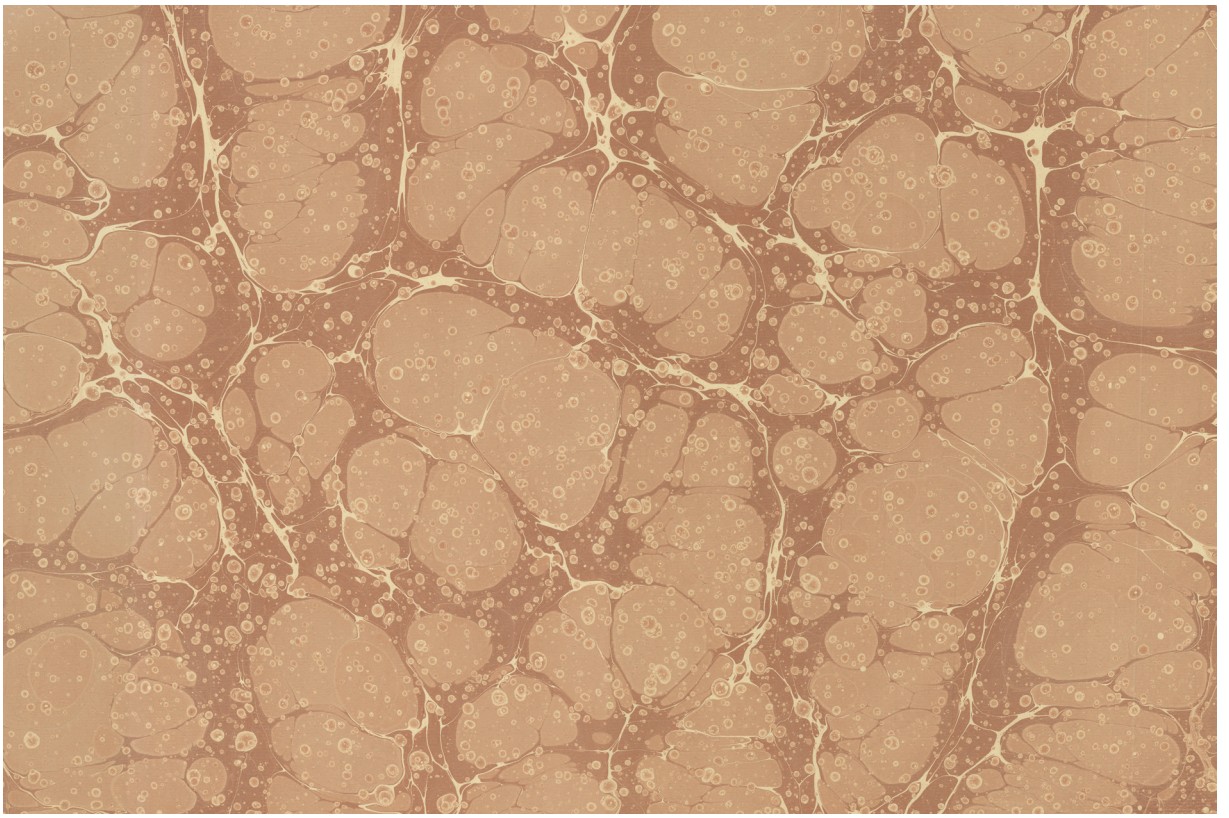
Zemin
Kumaş, süslü kâğıt gibi desenli nesnelerde biçimlerin üstünde yer aldığı renk.
("zemin", *TDK Sözlük*, 2/2504)

Ton
Bir rengin koyuluk veya açıklık derecesi.
("ton" , *TDK Sözlük*, 2/2232)

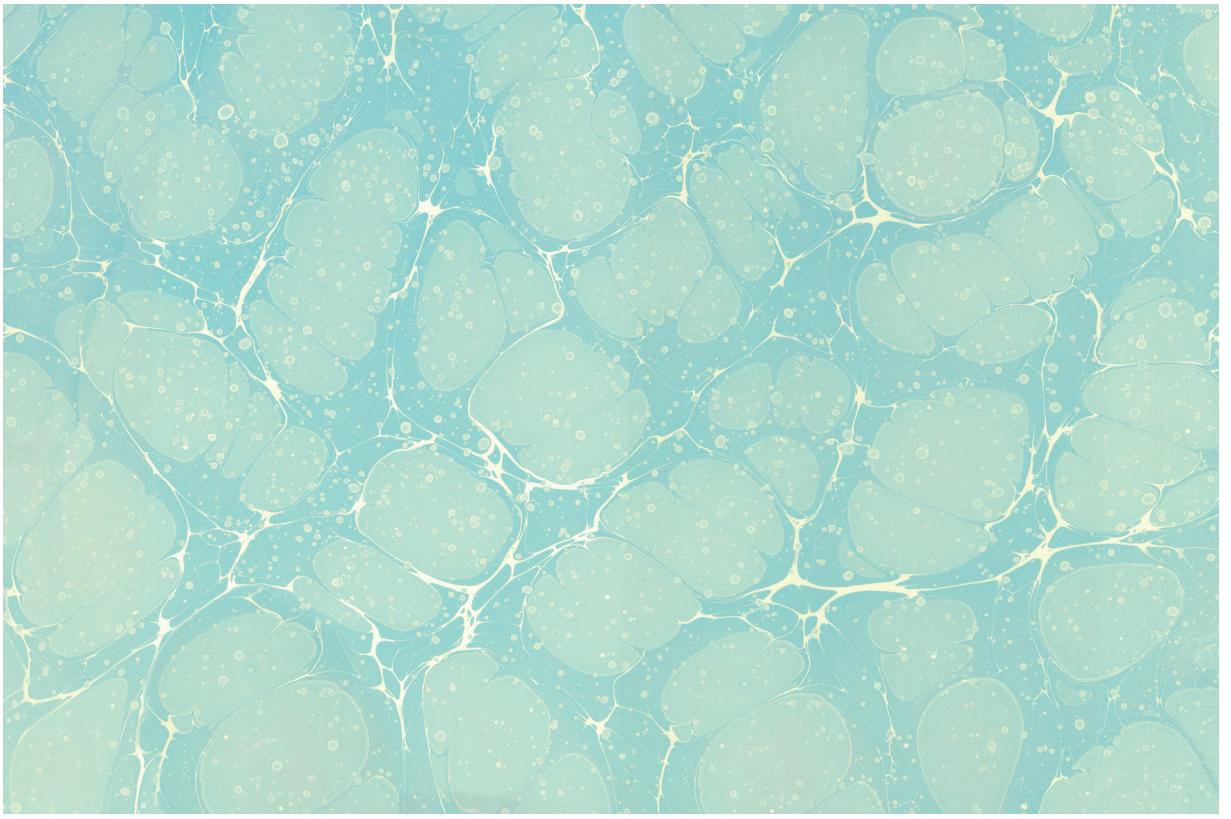
Zemin ebrusunda aynı rengin iki farklı tonu kullanılır, aynı rengin önce koyu tonu sonra da açık tonu tekneye atılır.[3] Zemin ebrularında birinci boya ile ikinci boya arasındaki ton farkı çok fazla olmamalı, renk tonları ayırt edilemeyecek kadar yakın da olmamalıdır[4] *(Görsel 3.5, 3.6, 3.7)*.

Görsel 3.5: *1 ve 2. boya arasındaki ton farkının az, serpmenin küçük olduğu zemin ebrusu* ✗

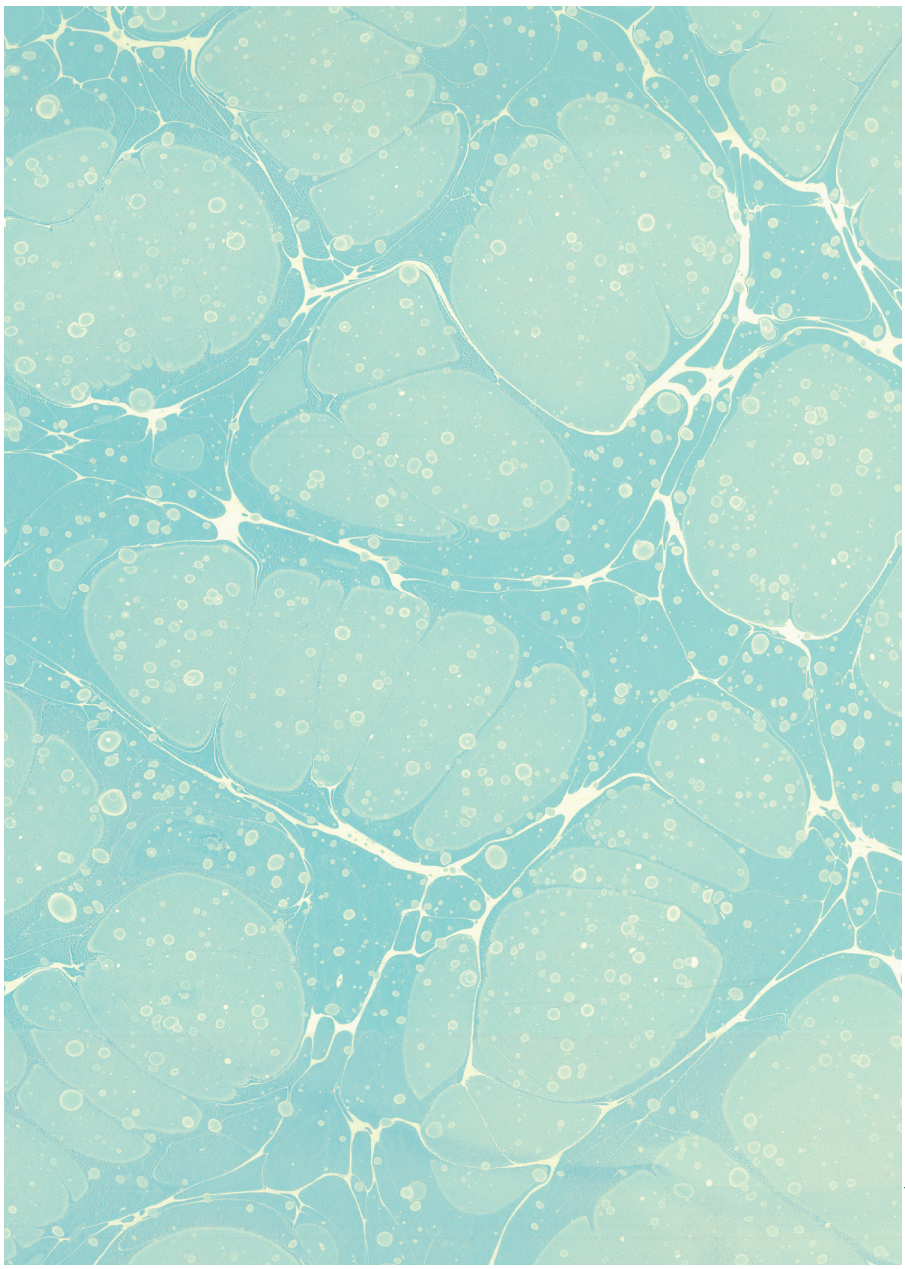
Görsel 3.6: *1 ve 2. boya arasındaki ton farkının çok fazla, serpmenin çok yoğun olduğu zemin ebrusu* ✗

Görsel 3.7: *1 ve 2. boya arasındaki ton farkının doğru, serpmenin uygun büyüklükte olduğu zemin ebrusu* ✓

Birinci boya teknenin üzerinde mermer damarına benzer damarlar oluşturacak biçimde yaklaşık olarak teknenin %90-95'ini kaplamalıdır. İkinci boya öbekler hâlinde atılmalıdır *(Görsel 3.8)*. **Öbek**ler, sıralı şekilde atılmamalı; rastgele olacak şekilde ama dengeli biçimde yani teknenin her tarafında aynı yoğunlukta olacak şekilde atılmalı ve öbeklerin yönleri de rastgele olmalıdır.[5] Öbekler belirgin olmalı, ne çok büyük ne de çok küçük olmalı, öbeklerin büyüklükleri de dengeli olmalıdır. Öbeği meydana getiren damlalar birleşmeden kalmalı ve tek tek fark edilmelidir.[6] İkinci boyanın öbekleri yaklaşık olarak teknenin %70-80'ini kaplamalıdır.[7] İkinci boyanın öbekleri ne kadar dengeli atılırsa zemin ebrusu o kadar güzel olur.

Öbek
Birbirine benzer veya aynı cinsten şeylerin oluşturduğu bütün, takım, küme grup.
("öbek", *TDK Sözlük*, 2/1715)

Görsel 3.8
Zemin ebrusunda 2. boyanın öbekleri

İkinci boyadan sonra zemin ebrusu üzerine aynı renkten bir serpme yapılması yerinde olacaktır. Serpmenin teknenin her tarafında dengeli olacak şekilde ve uygun büyüklükte atılması gerekir. Serpme yaklaşık olarak mercimek tanesi büyüklüğünde olmalıdır. Dengeli şekilde atılmış serpme, zemin ebrusuna derinlik verir ve bu sayede ebru daha güzel görünür. Serpme, zemin ebrusunun güzelliğini ortaya çıkaran önemli bir unsur olduğundan ebrunun süsü olarak değerlendirilebilir.[8]

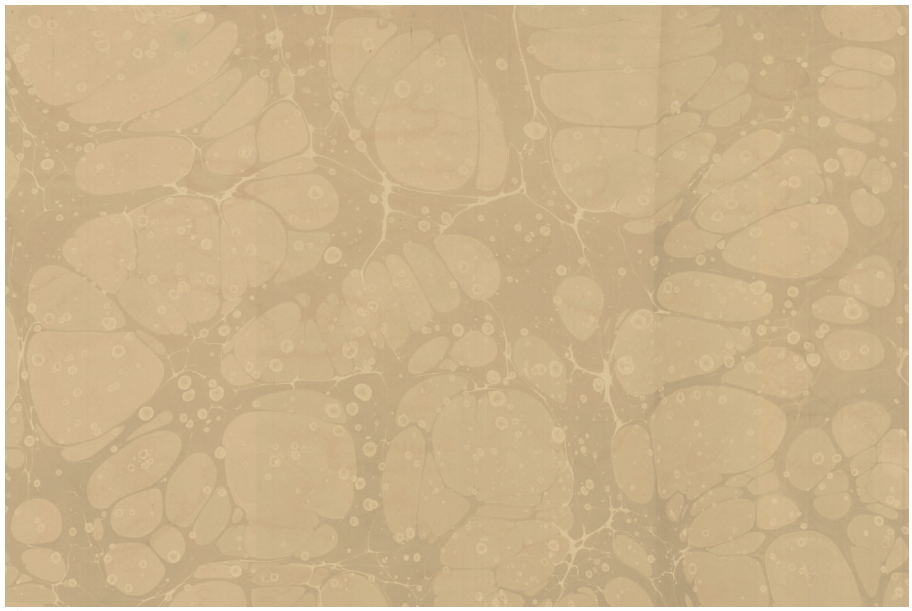

Görsel 3.9: *Alparslan Babaoğlu'na ait yazılı akkâse ebru*

Ayar
Ebru yapımına başlamadan önce kullanılacak olan boyalarının kıvamına getirilmesine verilen ad.
(Göktaş, "ayar", 11)

Zemin ebrusu, hatip ebrularında ve çiçekli ebrularda fon oluşturmaktadır. Ayrıca akkâseli ebru yapmak, üzerine yazı yazmak ve katı' sanatında renkli kâğıtlardan figür oluşturmak için kullanılır[9] *(Görsel 3.9)*.

Zemin ebrusunun canlı ve parlak olabilmesi için boya ayarının doğru şekilde yapılması gerekir. Boya damlaları net olmalı, boyadaki su ve öd **ayar**ının doğru olmadığını gösteren dendanlar (boyanın dış çizgisinin düzensiz olması) ya da kırtıklanmalar olmamalıdır.[10] Ebrunun üzerinde hava kabarcığı izi, toz delikleri ya da kâğıdı tekneye yatırırken kaydırma sonucu oluşan izler olmamalıdır[11] *(Görsel 3.10).*

Görsel 3.10: *Kâğıdın tekneye yatırılırken kaydırılması sonucu oluşan iz*

Etkinlik

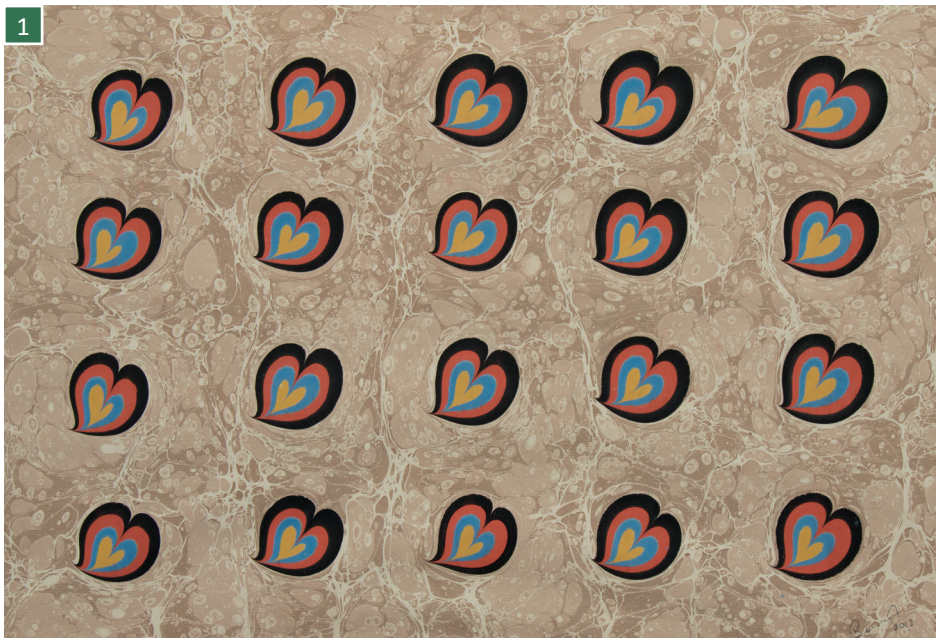
20 dk.

Adı	Zemin Ebrusunu Tanıyorum
Amaç	Zemin ebrusunu ve özelliklerini özetleyebilme

Yönerge

Aşağıda verilen görselleri inceleyiniz. Görsellerle ilgili soruları cevaplayarak etkinliği tamamlayınız.

1

Görsel 3.11: *Alparslan Babaoğlu'na ait yürek motifli hatip ebrusu*

2

Görsel 3.12: *Uğur Taşatan'a ait sümbül ebrusu*

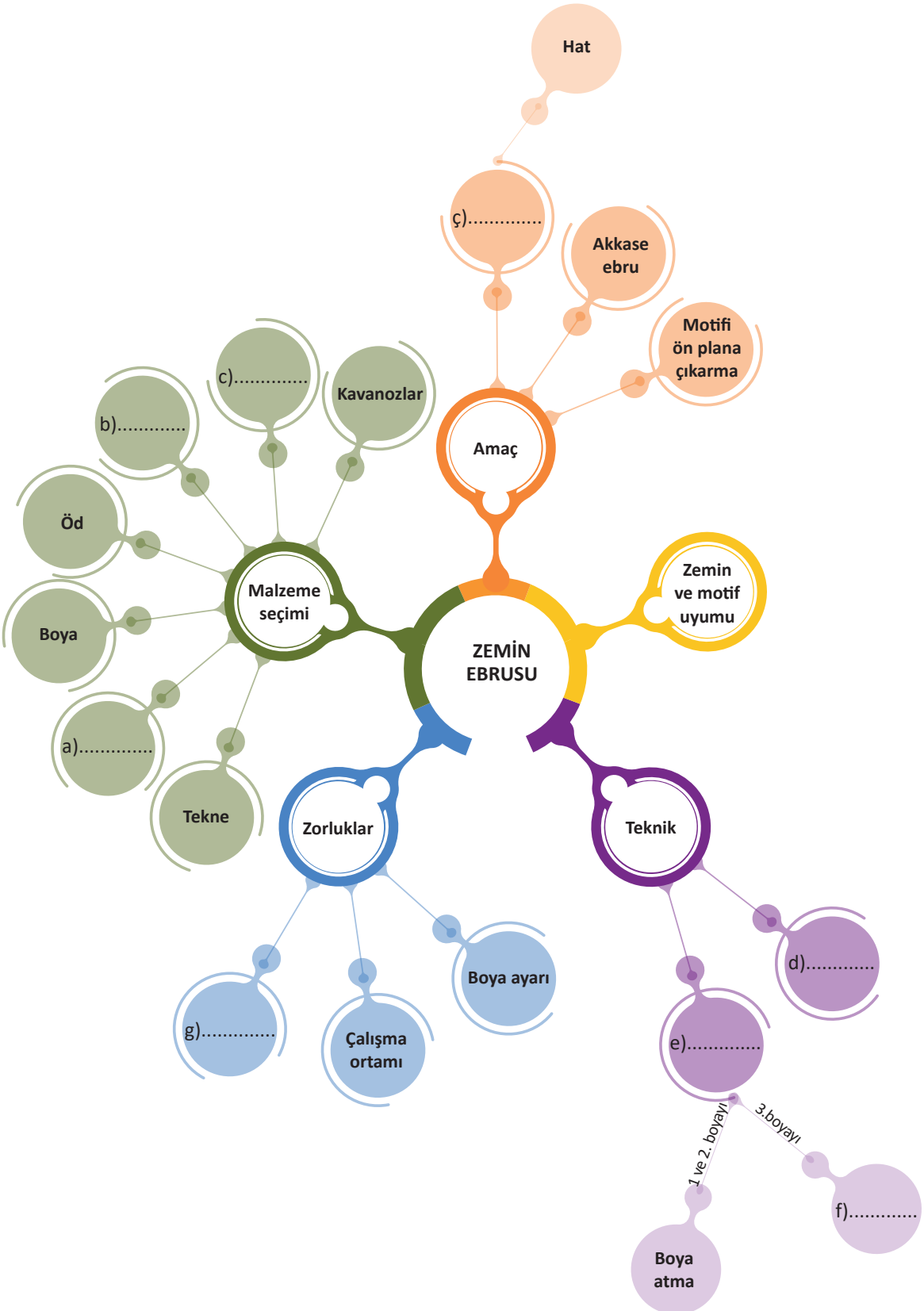
Görsel 3.13: *Alparslan Babaoğlu'na ait yazılı akkâse ebru*

a) Yukarıda örnek olarak verilen zemin ebrusu görsellerinin her birine kaç kat boya atıldığını, hangi renk ve tonunun kullanıldığını, zemin ebrusunun kullanım amacını aşağıdaki tabloya yazınız. Kullanılan zemin renkleri ana renk–ara renk kategorisinde ise nerede yer aldığını tablo üzerinde işaretleyiniz.

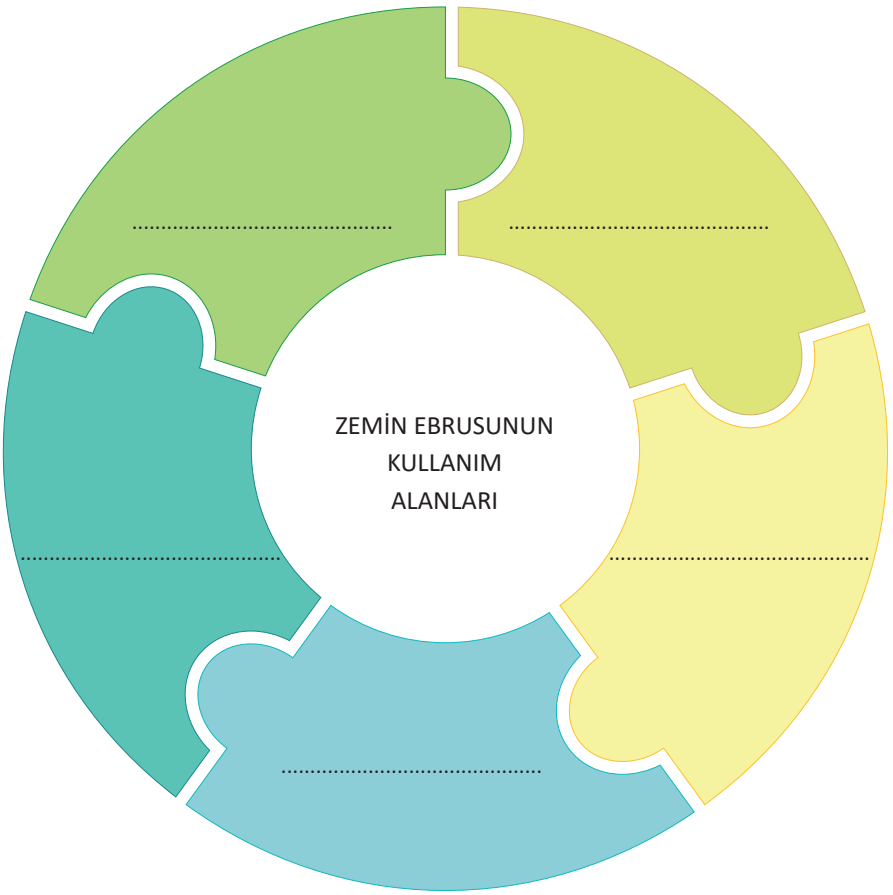
	Kaç Kat Boya Atılmış	Kullanılan Renk ve Tonu	Ana Renk	Ara Renk	Zemin Ebrularının Kullanım Amacı
1. ebru					
2. ebru					
3. ebru					

b) Aşağıda zemin ebrusu ile ilgili bir kavram haritası verilmiştir. Kavram haritasındaki boşlukları verilen ifadelerden uygun olanlarla tamamlayınız.

Denizkadayıfı, fırça, fon işlevi, serpme, kâğıt yatırma, tekne ayarı, fırça hareketleri, terebentin (neft)

c) Konu ile ilgili edindiğiniz bilgilerden ve 1. adımda incelediğiniz zemin ebrularından hareketle bu ebruları kullanım alanlarına göre sınıflandırarak aşağıdaki şemaya yazınız.

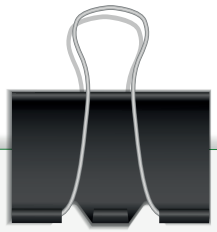

Değerlendirme

- Tamamladığınız kavram haritasını ve sınıflandırma tablosunu öğretmen rehberliğinde sınıfça değerlendiriniz. Cevaplarınızda eksikler ya da yanlışlar varsa düzeltiniz.
- Zemin ebrusunda zemin ile motif arasındaki ilişkiye dair düşüncelerinizi aşağıdaki tabloda boş alana yazınız.

Zemin ebrusunda zemin ile motif arasındaki ilişkiye dair düşüncelerinizi belirtiniz.
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ÖĞRENME GÜNLÜĞÜ

Aşağıdaki tabloda zemin ebrusu ile ilgili verilen soruları cevaplandırınız.

1. Zemin ebrusunda kullanılan renklerle ilgili öğrendiklerim

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Zemin ebrusunun özellikleri ile ilgili öğrendiklerim

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. Zemin ebrusunun kullanım alanları ile ilgili öğrendiklerim

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3.2. ZEMİN EBRUSUNUN YAPIMI

Konuya Başlarken

1. Bir karışımda kullanılan malzemelerin miktar ve oranı karışımı nasıl etkiler? Günlük hayatta karşılaştığınız bir durum veya bildiğiniz bir örnek üzerinden açıklayınız.
2. Zemin ebrusunda tekneye serpilen boyaların miktarı ve boyaları serpme şeklinin ortaya çıkacak ürüne etkileri neler olabilir? Düşüncelerinizi paylaşınız.

Ebru Atölyesi

35 dk.

Adı	Zemin Ebrusu Yapıyorum
Amaç	Zemin ebrusu yapabilme
Gerekli Malzemeler	Tekne, denizkadayıfı, boya, battal fırçası, serpme fırçası, üç farklı boyda kavanoz, kâğıt, öd, biz, terebentin, damlalık, kâğıt havlu ya da peçete, içme suyu.

Yönerge

Hazırlık Aşaması

Malzemeleri zemin ebrusu yapımı için hazırlayınız.

Gözlem Aşaması

- Verilen karekodu okutarak zemin ebrusunun yapımı ile ilgili videoyu izleyiniz. Videoyu izlerken aşağıdaki hususlara dikkat ediniz:

Zemin ebrusu yapımıyla ilgili videoya yukarıdaki karekoddan ulaşabilirsiniz.

Ebrucunun;

- fırçayı nasıl ve ne kadar sıktığı,
- fırçayı nasıl tuttuğu ve parmağına ne şekilde vurduğu,
- tekneye birinci boyayı atışı ile ikinci boyayı atışı arasındaki hareketlerinin benzerlik ve farklılığı,
- serpmeyi ne şekilde attığı,
- kâğıdı tekneye nasıl yatırdığını gözlemleyiniz.

- Gözlemlerinizden hareketle ebru yaparken çalışılan ortamın temiz ve düzenli olması ile boya hazırlama sürecinde dikkatli ve özenli olmanın ortaya çıkacak ürünün niteliğine etkileri konusunda düşüncelerinizi sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.
- Gelenekli ebru sanatı ilkelerine göre nitelikli bir zemin ebrusu yapımı için öğretmeninizin vurguladığı hususları aşağıda boş bırakılan alana yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

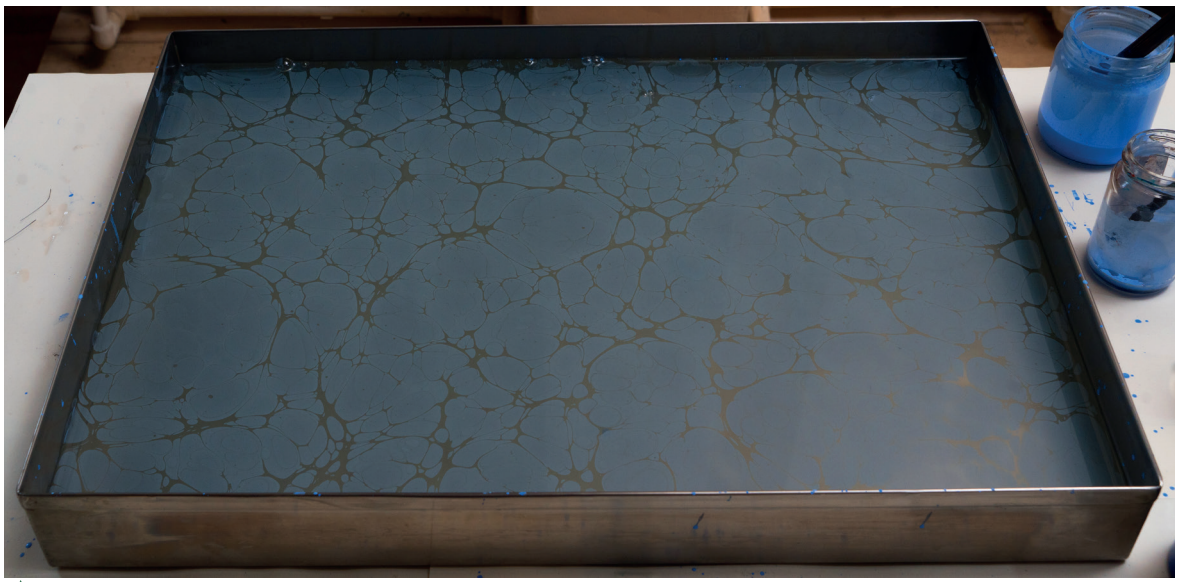
PÜF NOKTASI

Ebru yapımı için uygun bir ortamın olması gerekir. Ortamda toz bulunmamalı, bağıl nem %65'in altında olmalı ve ortam çok sıcak olmamalıdır. Atölyede çok fazla hareketlilik olması durumunda etrafta olabilecek tozların havalanarak tekneye düşmesi ve teknedeki ebru üzerinde delikler açması mümkündür. Ortamın tozdan arındırılması için düzenli aralıklarla havalandırılması ve temizlenmesi gerekir. Böylece ebru yaparken daha uygun bir ortam sağlanır. İçerideki sıcaklığın çok fazla olması da teknedeki sıvının ısınmasına ve teknenin bozulmasına sebep olabilir. Atölyede parfüm veya deodorant gibi ürünlerin kullanılması, bu malzemelerin içindeki zerrelerin hava yoluyla tekneye taşınarak ebruda delikler oluşturması ve bu durumun da ebruya zarar vermesi sebebiyle uygun değildir.

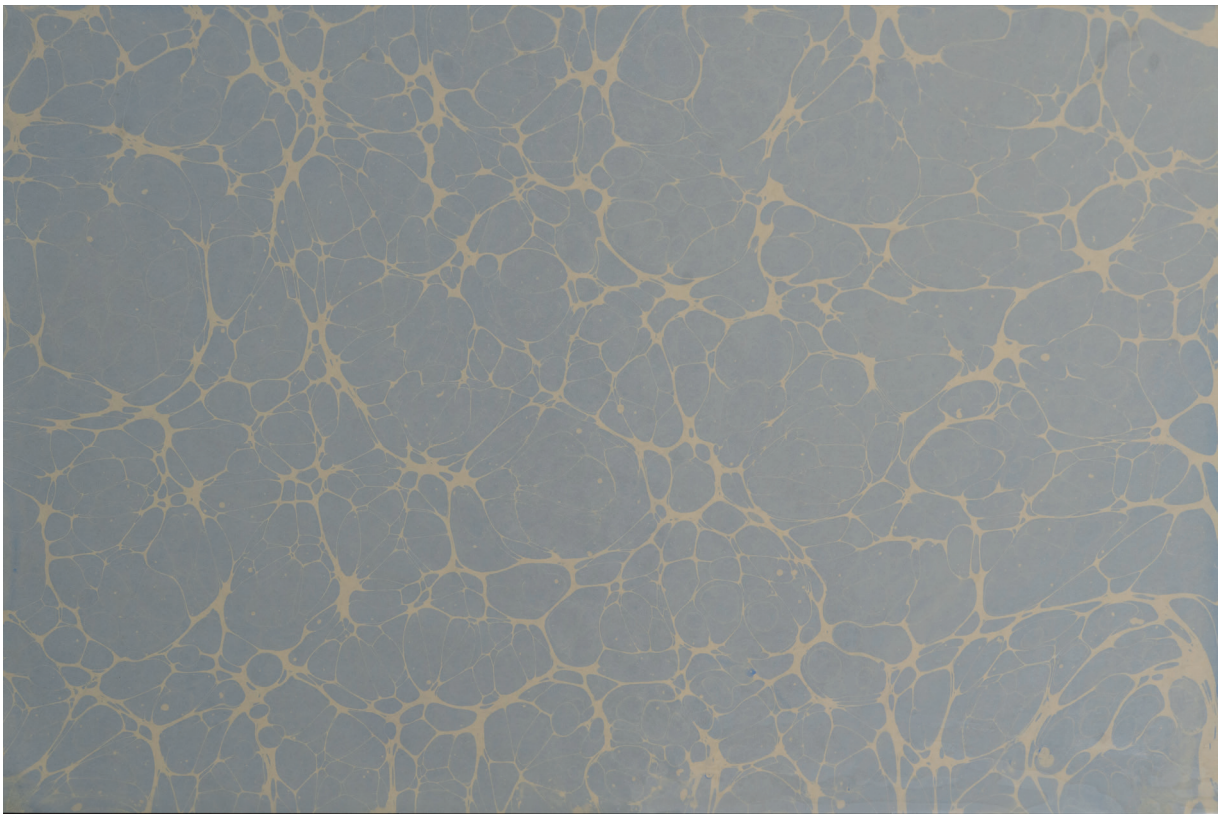
bk. Babaoğlu, *Türk Ebrûsu*, **198, 206.**

Uygulama Aşaması

1. Öğretmeninizin yönlendirmesiyle açık renk bir boya belirleyiniz.
2. Ana kaptaki boyanızdan tepeleme bir çay kaşığı kadar boyayı 210 ml kavanoza alınız, boyaya yarısını geçecek kadar su ve 35-40 damla öd ekleyip boyayı battal fırçası ile karıştırınız.
3. Teknenin yüzeyinde oluşan yüzey geriliminin ve artan boyanın fazlasını temizleme kâğıdı ile alınız.
4. Teknenin kıvamını kontrol etmek için orta kalınlıktaki bir bizi denizkadayıfında yürütünüz.
5. Öğretmeninize danışarak denizkadayıfının kıvamına göre gerekli müdahaleyi gerçekleştiriniz.
6. 210 ml kavanozda hazırladığınız birinci boyanın ayarını kontrol etmek için boyayı iyice karıştırıp fırçayı sıktıktan sonra teknenin neredeyse tamamını dolduracak şekilde ilk boyanızı tekneye atınız (Görsel 3.14, 3.15).

Görsel 3.14: *Birinci boyanın teknedeki görünümü*

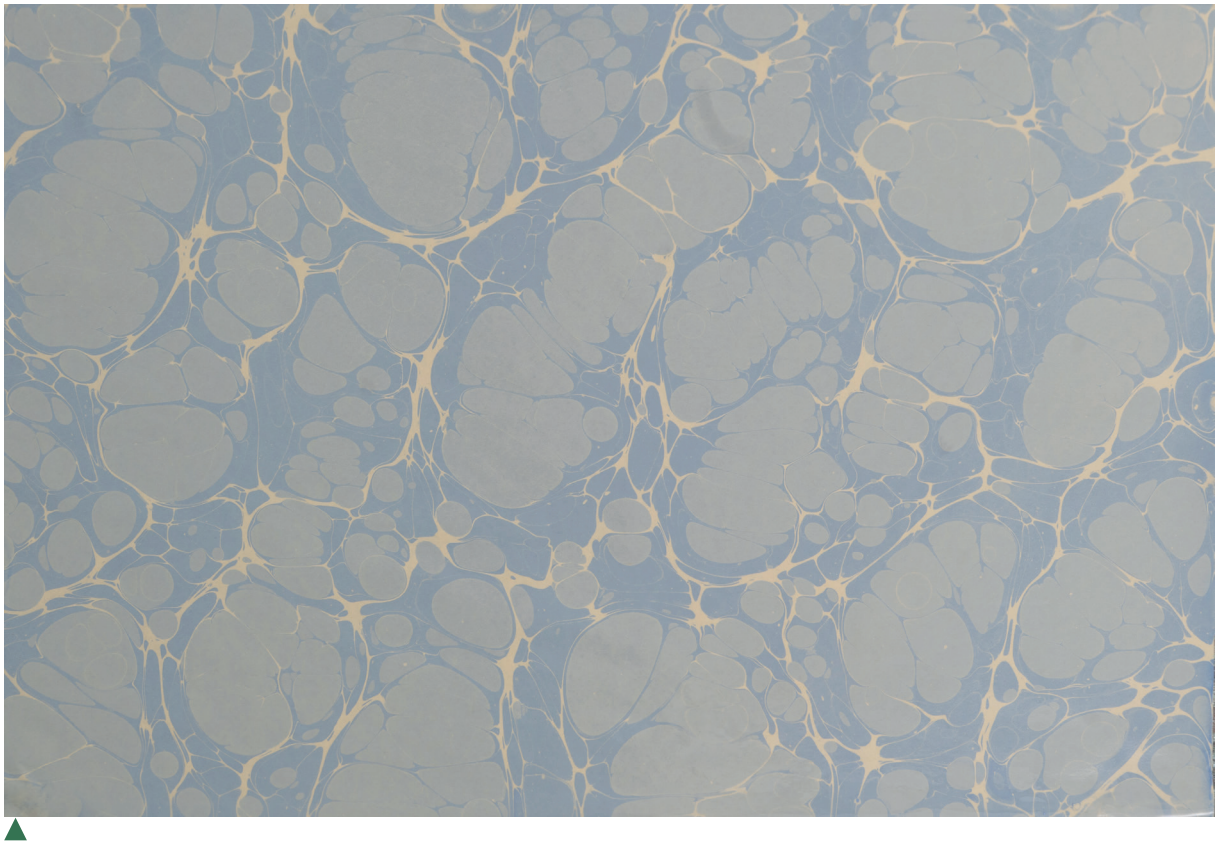

Görsel 3.15: *Birinci boyanın kâğıttaki görünümü*

7. Birinci boya teknenin yüzeyinde yeteri kadar alan kaplamışsa ikinci boyayı hazırlayınız. Bunun için 190 ml başka bir kavanoz alınız ve ayarı yapılmış olan birinci kavanozdaki boyanın yarısını bu ikinci kavanoza boşaltınız. İkinci kavanoza 8-10 damla daha öd ilave ediniz ve bu boyayı da bir battal fırçası ile karıştırınız.
8. Hazırladığınız ikinci boyayı atarken fırçayı tekneyle yaklaşık olarak 45 derece açı oluşturacak şekilde tutup teknedeki birinci boyanın üzerine atınız ve damlaların açılımlarını gözlemleyiniz. Gerekiyorsa boyaya tedbirli olarak öd ilave ediniz.
9. İkinci boyayı öbeklerin oluşumuna özellikle dikkat ederek tekneye atınız *(Görsel 3.16, 3.17)*.

Görsel 3.16: *İkinci boyanın teknedeki görünümü*

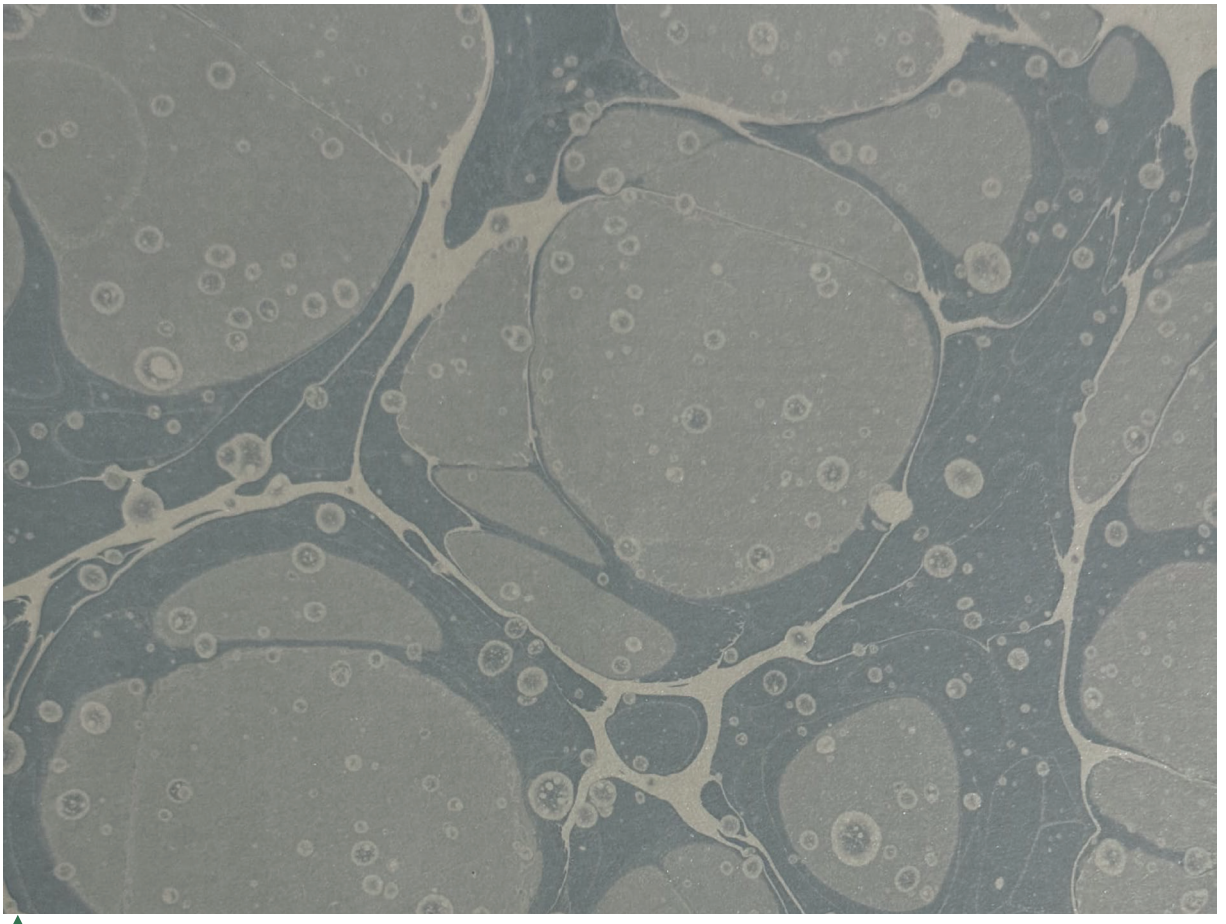

Görsel 3.17: *İkinci boyanın kâğıttaki görünümü*

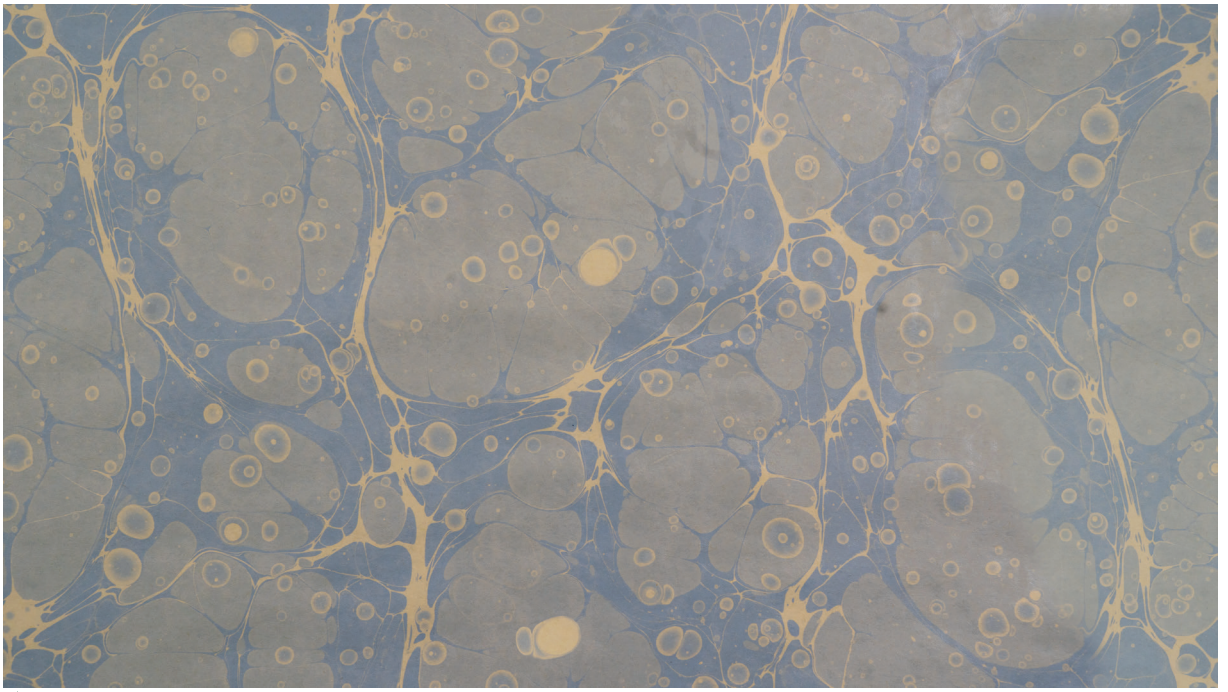
10. Serpme boyası için birinci kavanozdaki renkten 105 ml kavanoza yaklaşık bir parmak (bir-iki fırça sıkımı) ayırarak bir-iki damla terebentin ilave ediniz, ardından boyayı serpme fırçası ile iyice karıştırınız.
11. Serpme fırçasını iyice sıkarak kavanozdan alınız. Fırçayı teknenin üzerinden ve tekne yüzeyine paralel şekilde tutarak dengeli bir dağılım olması için serpmeyi yüksekten yapınız *(Görsel 3.18, 3.19, 3.20)*.

Görsel 3.18: *Serpme ayarı doğru yapılmış zemin ebrusunun teknedeki görünümü*

Görsel 3.19: *Serpme ayarı doğru yapılmış zemin ebrusunun kâğıtta detaylı görünümü* ✓

Görsel 3.20: *Serpme ayarı yanlış yapılmış zemin ebrusundan detay* ✗

12. Kâğıdı teknenin sol ya da sağ üst köşesinden başlayıp hava boşluğu bırakmamaya özen göstererek tekneye yatırınız.
13. Kâğıt ile su yüzeyi arasında hava boşluğu kalıp kalmadığını anlamak için bizi kâğıdın üzerinde gezdiriniz. Hava boşluğu kalmışsa parmağınızı kâğıdın üzerinde gezdirerek biraz bekleyiniz.
14. Kâğıdın alt uçlarından birini bizle kaldırınız, ardından diğer ucunu tutup kâğıdı teknenin alt kenarına sıyırarak kendinize doğru çekiniz.
15. Çalışma bitiminde ortamı mutlaka temizleyiniz.
16. Ebrunuzu kurutmak için uygun bir yere seriniz, kuruduktan sonra ürün dosyasına yerleştiriniz.

PÜF NOKTASI

BOYA AYARINDA BAZI HUSUSLAR

Boya hazırlarken boyanın içerisinde topaklanma olmaması için boyayı iyice karıştırmak gerekir.

Zemin ebrusunda; birinci ve ikinci boyanın tonlarının çok yakın ve çok uzak olmamasına dikkat edilir. Boyaların akmaması, renklerin solgun olmaması, öbeklerin belirgin olması önemlidir.

Neftin boya ile daha iyi karışması, teknede küçük ve homojen delikler açması için boya kavanozunun kapağı sıkıca kapatılarak neftli boya kuvvetlice çalkalanır.

bk. Babaoğlu, *Türk Ebrûsu*, 188.

Değerlendirme

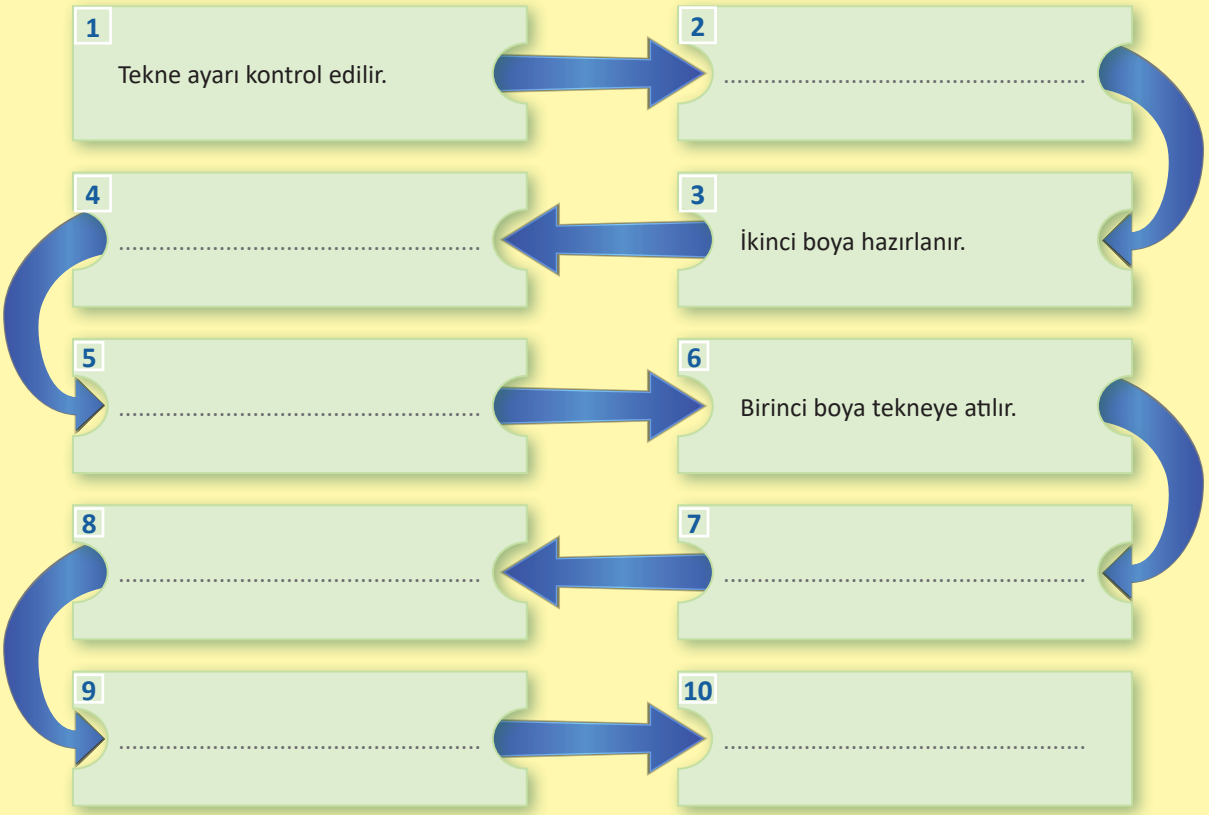
Yaptığınız zemin ebrusunu aşağıdaki kontrol listesini kullanarak değerlendiriniz.

Zemin Ebrularının Gelenekli Ebru Sanatı İlkelerine Göre Değerlendirilmesi	Evet	Hayır
1. Birinci ve ikinci boya arasındaki ton farkı belirgindir (Renkler arasındaki ton farkı ne çok az ne de çok fazla olmalıdır).		
2. Birinci boyanın oluşturduğu boşluklar ince mermer damarı görünümündedir.		
3. Birinci ve ikinci boyanın kenarlarında dendanlar ya da kırtıklanmalar yoktur.		
4. Birinci ve ikinci boyada kumlanma yoktur.		
5. Birinci ve ikinci boyanın renkleri soluk değildir. Renkler parlak ve canlıdır.		
6. İkinci boyanın öbekleri teknenin yaklaşık olarak %70-80'ini kaplar.		
7. İkinci boyanın öbekleri belirgindir.		
8. İkinci boyanın öbekleri sıralı değil rastgele ve dengeli bir şekilde atılmıştır.		
9. Serpme yaklaşık olarak mercimek tanesi büyüklüğündedir.		
10. Ebruda hava kabarcığı, kaydırma, boşluk izi yoktur.		

Kontrol Noktası

Aşağıdaki akış şemasını zemin ebrusu oluşturma sürecine göre tamamlayınız ve soruları cevaplayınız.

ZEMİN EBRUSU YAPIMI

1. Zemin ebrusunda kullanılacak renkleri tasarlarken dikkat edilmesi gereken hususları kısaca açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

2. Zemin ebrusu yapma sürecinde dikkat edilmesi gereken hususlar nelerdir? Nedenleriyle açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

Farklı Kaydet

Bu ünitede öğrendiğiniz bilgileri kendi hatırlayacağınız şekilde kısaca bu alana not edebilirsiniz.

PERFORMANS GÖREVİ	
Amaç Zemin ebrusunun özelliklerini özetleyebilme	**Görev** Sınıfta yaptığınız zemin ebrularından birinin üzerine seçtiğiniz bir ayeti, hadisi, mısrayı veya özlü sözü yazınız ve yaptığınız çalışmayı tanıtan bir afiş hazırlayınız.
Beceriler Özetleme	**Süre** Hazırlık 1 hafta, sınıf içi performans 40 dk.
Ürün Zemin ebrusu tanıtım afişi	

Yönerge

Performans görevini aşağıdaki uygulama adımlarını takip ederek hazırlayınız.

Hazırlık Aşaması (1 hafta)

1. Hazırlayacağınız ürünün değerlendirilmesinde kullanılacak olan değerlendirme ölçütlerini ve dereceli puanlama anahtarını inceleyiniz.
2. Sınıfta yaptığınız zemin ebrularından bir tanesini hazırlayacağınız üründe kullanmak için seçiniz.
3. Seçtiğiniz zemin ebrusunu hangi amaçla kullanacağınızı belirleyiniz.
4. Zemin ebrusunun üzerine yazmak için bir mısra, özlü söz, ayet ya da hadis belirleyiniz ve not alınız.
5. Hazırlayacağınız tanıtım afişinin tasarımı ile ilgili planlama yapınız ve kullanmak isteyeceğiniz malzemeleri belirleyiniz. Belirlediğiniz malzemeleri hazırlayınız.

Sınıf İçi Performans Aşaması (40 dk.)

Zemin ebrusunun üzerine yazı yazılması

1. Yazmak istediğiniz yazı için kâğıt düzenine dikkat ederek kâğıdın üzerinde bir yazı alanı belirleyiniz. Yazınızı yazarken bu alanın dışına çıkmamaya dikkat ediniz.
2. Yazmak istediğiniz yazı için bir yazı stili belirleyiniz.
3. Belirlediğiniz alana yazacağınız yazının kurşun kalemle bir ön çalışmasını yapınız. Seçtiğiniz kalemle belirlediğiniz yazıyı belirlediğiniz alana ve belirlediğiniz yazı stili ile yazınız. Zemin ile yazı ilişkisinin önemli olduğunu unutmayınız.
4. Yazınızı yazdıktan sonra yazınızın kurumasını bekleyiniz.

Tanıtım afişinin hazırlanması

Hazırladığınız ebru çalışmasını tanıtan bir afiş hazırlayınız.

Hazırladığınız afişte aşağıdaki hususların yer alması gerekmektedir:

- Zemin ebrusunu hazırlarken kullanılan malzemeler
- Zemin ebrusunu hazırlama sürecinin adım adım özeti
- Zemin ebrusunda renk seçimine dair açıklamalar
- Zemin ebrusunun kullanım amacına ve bu amaca göre yer aldığı sınıfa dair açıklamalar
- Zemin ebrusu hazırlama sürecinde temizlik, düzen ve tasarruf açısından dikkat edilen hususlar ve nedenleri

Değerlendirme

Bu çalışmada ortaya koyduğunuz ürün, aşağıdaki ölçütlere göre değerlendirilecektir.

Çözümleme: Seçilen zemin ebrusunda kullanılan malzemelerin, renk seçiminin ve hazırlama sürecinin birbiriyle ilişkilendirilerek açıklanmış olması.

Sınıflandırma: Seçilen zemin ebrusu ile üzerine yazılan yazının kullanım amacının açıklanması ve bu amaca uygun olarak sınıflandırılması.

Yorumlama: Ebru hazırlama süreci ve bu süreçte dikkat edilen hususların nedenleriyle açıklanması.

Tasarım: Tanıtım afişinin özgün, dikkat çekici, görsel açıdan zengin ve temiz olması.

Puanlama anahtarları

Yapılan çalışma, yandaki karekodda verilen dereceli puanlama anahtarı ve öz değerlendirme formu ile değerlendirilecektir.

ÜNİTE SONU ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI

Aşağıdaki 1-4. soruların cevaplarını boş bırakılan alanlara yazınız.

1. Zemin ebrusu yapımında birinci boya ile ikinci boyanın teknedeki görünümleri arasındaki farkları listeleyiniz.

2. Zemin ebrusunda kullanılan renkler ile motif/yazı arasında nasıl bir ilişki vardır? Açıklayınız.

3. Zemin ebrusunda çoğunlukla açık renkler kullanılmasının sebeplerini açıklayınız.

4. Zemin ebrusunda öbeklerin özelliklerini listeleyiniz.

Aşağıdaki 5-8. soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

5. Aşağıdakilerden hangisi zemin ebrusu yaparken kullanılan malzemelerden <u>değildir</u>?

A) Boya
B) Fırça
C) Kâğıt
D) Tarak
E) Terebentin

6. Aşağıdakilerden hangisi zemin ebrusunun özelliklerinden <u>değildir</u>?

A) İkinci boya teknenin %70-80'ini kaplar.
B) Serpme yaklaşık olarak mercimek tanesi büyüklüğünde olmalıdır.
C) Birinci boya teknenin yaklaşık olarak %90-95'ini kaplamalıdır.
D) İkinci boyanın öbekleri belirgin olmalıdır.
E) Birinci ile ikinci boya arasında ton farkı olmamalıdır.

7. Aşağıdakilerden hangisi boya ayarının doğru yapıldığını gösterir?

A) Renklerin soluk olması
B) Boyanın kenarının düzensiz olması
C) Boyaların akmaması
D) Görüntünün flu olması
E) Boyaların kumlanması

8. I. Üzerine yazı yazmak

II. Üzerine hatip desenleri yapmak

III. Üzerine çiçek yapmak

Numaralandırılmış ifadelerden hangileri zemin ebrusunun kullanım alanlarındandır?

A) Yalnız II B) Yalnız III C) I ve II D) II ve III E) I, II ve III

Aşağıdaki 9-11. soruları kutulardaki ifadelerden yararlanarak cevaplayınız. Cevabınızı kutucuktaki harfleri yazarak oluşturabilirsiniz.

a Boyaya 8-10 damla öd eklenir.	b Boyaya 1-2 damla terebentin eklenir.	c Boya teknenin büyük çoğunluğunu kaplar.
ç Boya öbekler hâlinde atılır.	d Boya yüksekten ve teknenin her tarafına dengeli olacak şekilde serpilir.	e Boya yaklaşık olarak teknenin %70-80'ini kaplar.
f Renk tonu daha koyudur.	g Boyadaki öd miktarı diğer boyadan daha fazladır.	h Ebruya derinlik hissi verir ve ebrunun süsü olarak görülür.
ı Renk tonu daha açıktır.	i Boyanın kenarında hare vardır.	j Boya yaklaşık olarak mercimek tanesi büyüklüğündedir.
k Boyaya 35-40 damla öd eklenir.	l Boyaya su da eklenir.	m Öbekler, zemin ebrusunun güzelliğini gösteren unsurlardan biridir.

9. Kutucuklardaki ifadelerden hangileri zemin ebrusunun birinci boyasına ait özelliklerdendir?

_____

10. Kutucuklardaki ifadelerden hangileri zemin ebrusunun ikinci boyasına ait özelliklerdendir?

_____

11. Kutucuklardaki ifadelerden hangileri serpme boyasına ait özelliklerdendir?

_____

Aşağıdaki 12-16. cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun kelimelerle doldurunuz.

12. Zemin ebrusunda genellikle ..... renkler kullanılır.

13. Zemin ebrusunda ikinci boya ..... boyadan bir miktar başka bir kavanoza alınıp bunun üzerine ..... ilave edilmesi ile oluşur.

14. Zemin ebrusunda ikinci boyanın tekneye atışı ile oluşan ....., zemin ebrusunun güzelliğini gösteren unsurlardan biridir.

15. Serpme boyası, birinci boyadan bir miktar alınıp içine ..... konulması ile oluşur.

16. Hattatlar zemin ebrusunu ..... için kullanır.

17. Aşağıdaki tabloda zemin ebrusu ile ilgili verilen soruları cevaplandırınız.

Zemin Ebrularının Özellikleri	
a) Kaç renkten oluşur?	
b) Tekneye kaç kere boya atılır?	
c) Tekneye atılan birinci boyanın teknedeki görünümü nasıl olmalıdır?	
ç) Tekneye atılan ikinci boyanın teknedeki görünümü nasıl olmalıdır?	
d) Tekneye atılan serpme boyasının teknedeki görünümü nasıl olmalıdır?	
e) Zemin ile motif/yazı ilişkisi için ne söyleyebiliriz?	
f) Zemin ebrusunun kullanım amaçlarını yazınız.	
g) Zemin ebrusu ile ilgili genel düşüncelerinizi belirtiniz.	

Daha fazlasına ulaşmak için karekodu okutunuz.

SONNOTLAR

1 bk. Babaoğlu, *Türk Ebrûsu*, 109, 205.

2 bk. Taşatan, *Süleymaniye Kütüphanesi Ebru Koleksiyonundaki Mustafa Düzgünman Ebruları*, 25.

3 bk. Taşatan, *Süleymaniye Kütüphanesi Ebru Koleksiyonundaki Mustafa Düzgünman Ebruları*, 21.

4 bk. Babaoğlu, *Türk Ebrûsu*, 206.

5 bk. Babaoğlu, *Türk Ebrûsu*, 198, 206.

6 bk. Babaoğlu, *Türk Ebrûsu*, 199, 206.

7 bk. Babaoğlu, *Türk Ebrûsu*, 199, 206.

8 bk. Babaoğlu, *Türk Ebrûsu*, 201.

9 bk. Babaoğlu, *Türk Ebrûsu*, 206, 228.

10 bk. Babaoğlu, *Türk Ebrûsu*, 197.

11 bk. Babaoğlu, *Türk Ebrûsu*, 198.

4.
ÜNİTE

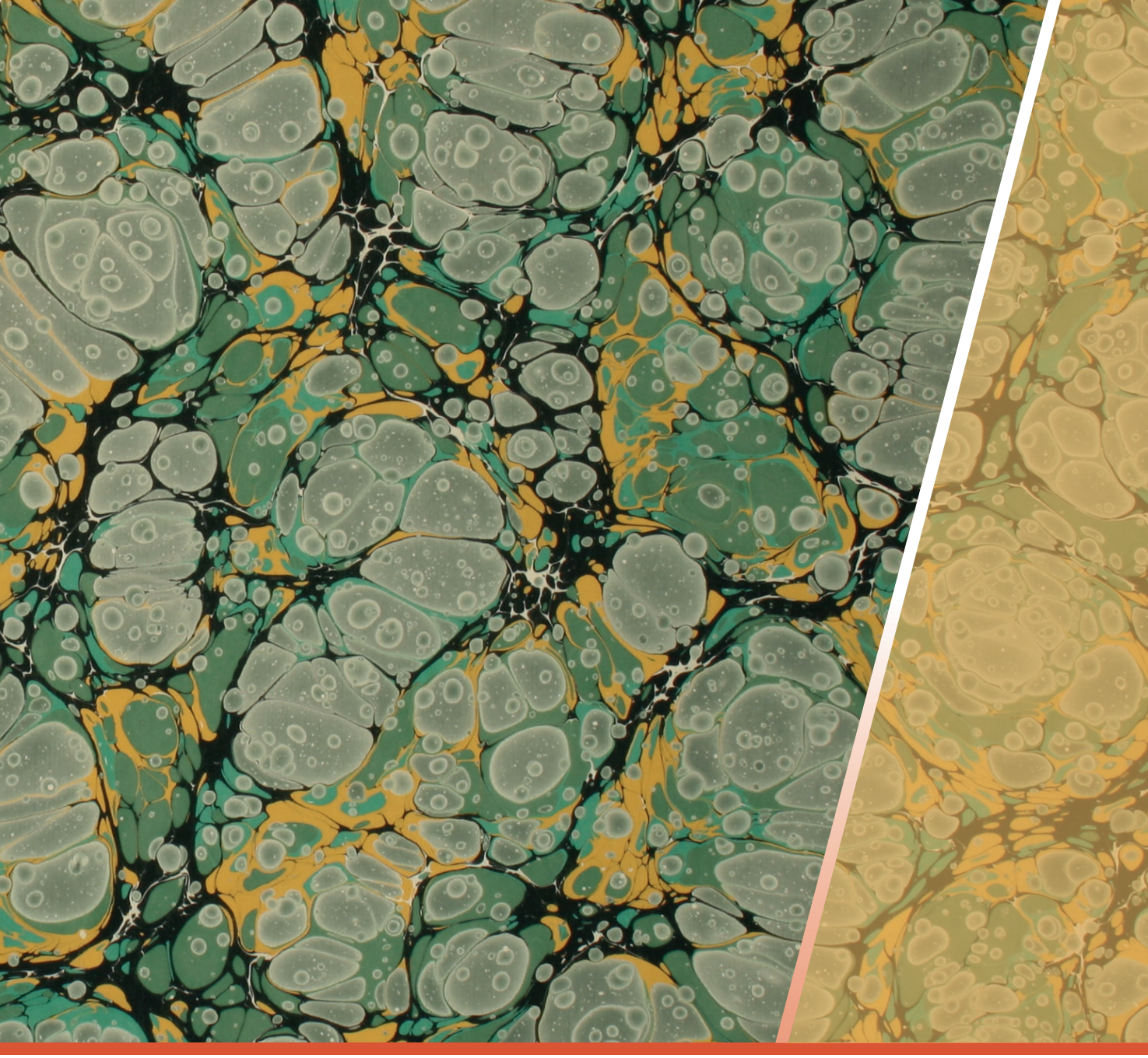
BATTAL EBRU

4.1. Battal Ebru, Türleri ve Özellikleri

4.2. Battal Ebru Türlerinin Yapımı

Ünite Dosyası

Ünite Sunusu

Bu ünitede öğrenilecek anahtar kavramlar

- battal
- neft
- uyum

Bu ünitede sizlerden

- battal ebrunun özelliklerini özetleyebilmeniz,
- battal ebru türlerini yapabilmeniz beklenmektedir.

Başlarken

İnsanoğlu yeryüzüne ayak bastığından bu yana tabiattan birçok yönden faydalanmıştır. İlmî gelişmelerde ve sanat eserlerinde tabiatın ilham kaynağı olduğu görülmektedir. Gelenekli sanatlarda da tabiattan esinlenilmiştir. Gökyüzündeki bulut kümelerinin, berrak ve durgun bir su birikintisinin zeminindeki çakıl taşlarının ya da mermer dokusunun ilginç görünümleri olabilmektedir.

Günlük hayatta sıkça karşılaştığınız bu görünümlerle battal ebru desenleri arasında nasıl bir benzerlik olabilir? Düşüncelerinizi paylaşınız.

4.1. BATTAL EBRU, TÜRLERİ VE ÖZELLİKLERİ

Konuya Başlarken

Varlıklar çeşitli bakımlardan ortak özellikler gösterebilmektedir. Bunlar tek bir kavramla adlandırılarak sınıflandırılır. Örneğin edebiyatta şiirler lirik, epik, pastoral, didaktik, satirik ve dramatik olarak adlandırılır. Didaktik şiirler, insanlara öğüt ve ahlaki ders vermeyi amaçlarken pastoral şiirlerde tabiattan bahsedilir. Şarkı, taksim, saz semaisi Türk müziğine; senfoni, konçerto, opera ise Batı müziğine has türlerdir. Bahsedilen bu alanlarda olduğu gibi gelenekli Türk sanatlarından ebrunun da türleri vardır.

1. Ebru türleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?
2. Hatırladığınız ebrular hangi desenlerden oluşuyor? Sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

BİLGİ KUTUSU

Fırça hakkı, bir battal ebruyu meydana getiren öbeklerin belirgin, boyutlarının ve dağılımlarının dengeli olması ve öbeği meydana getiren damlaların tek tek fark edilebilmeleri durumudur.

"Battal" sözcüğü Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük'te "en ve boyca alışılmış olandan büyük."[1] şeklinde, "battal ebru" ise "Boyaların şekil verilmeden serpildiği gibi bırakılmasıyla hazırlanan ve genellikle defter kapaklarının içinde ve dışında kullanılan, büyük boy kâğıda yapılmış bir ebru türü."[2] şeklinde ifade edilmektedir. Battal ebruya neden bu ismin verildiğine dair elimizde kesin bir bilgi yoktur. 1850'li yıllarda İstanbul'da kullanılan kâğıtlardan bazıları "hünkâr battal", "Venedik battal", "mühreli battal", "satrançlı battal", "battal ebrusu" olarak isimlendirilmektedir.[3] Buradan hareketle battal olarak adlandırılan büyük ebatlı kâğıtlara yapıldığı için bu ismi aldığı söylenebilir.[4] Daha sonra sıklıkla tercih edilen kâğıt boyu değişmiş olup günümüzde küçük ebatlı kâğıtlara da battal ebru yapılmaktadır.

Fırçayla tekneye atılan boyaların, Düzgünman battalı haricinde, müdahale edilmeden kâğıda alınmasıyla ortaya çıkan ebru çeşidine battal ebru adı verilir. Serpmeli ya da serpmesiz olabilir. Teknedeki boyalara genellikle müdahale edilmediği için yapımı en kolay ebru zannedilen ancak teknik olarak ve estetik değerler açısından en zor ebru battal ebrudur.[5] Battal ebru, en temel ebru çeşididir, Mustafa Düzgünman'ın ifadesiyle ebrunun ilk mektebidir.[6]

uyum
Bir bütünün parçaları arasında bulunan uygunluk; ahenk, armoni, imtizaç.
(Güncel Türkçe Sözlük, "uyum")

Battal ebruyu oluşturan desenler Türk ebrusunda kullanılan fırçaların ortasında oluşan boşluk sebebiyle ortaya çıkmaktadır. Bu tarz fırçaları Türk ebrucular kullandığı için Türk ebrusunda bu özgün battal desenleri görülmektedir.

Battal ebru yapımında kaç renk kullanılacağı ile ilgili herhangi bir kural bulunmamaktadır, önemli olan renklerin ahenkli olmasıdır. Ancak renk sayısı arttıkça **uyum**u sağlamak da zorlaşacaktır. Örneğin 35x50 cm ölçülerinde bir ebru teknesi için 4-5 renk yeterli olacaktır.

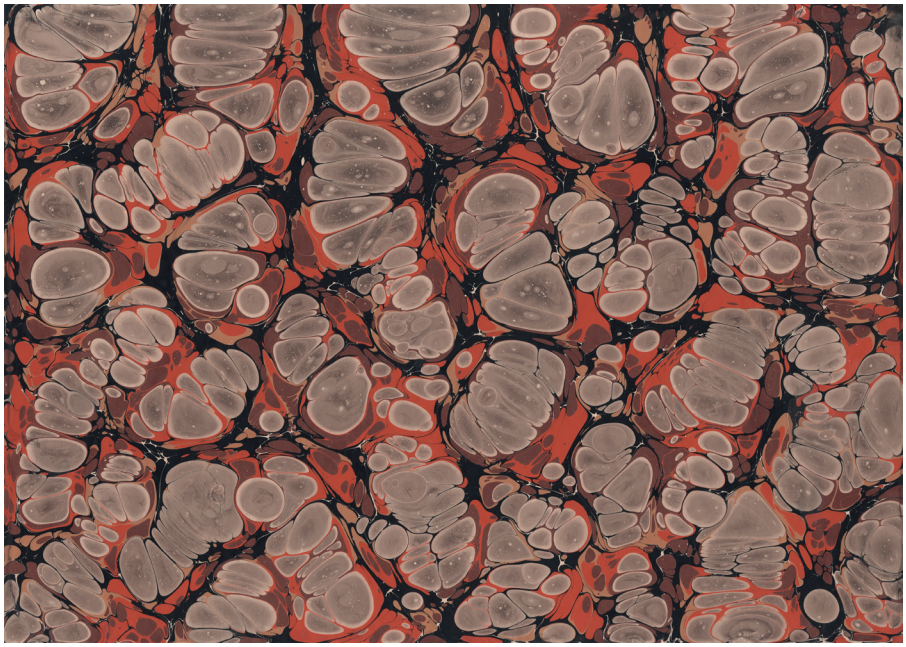
Etkinlik 1

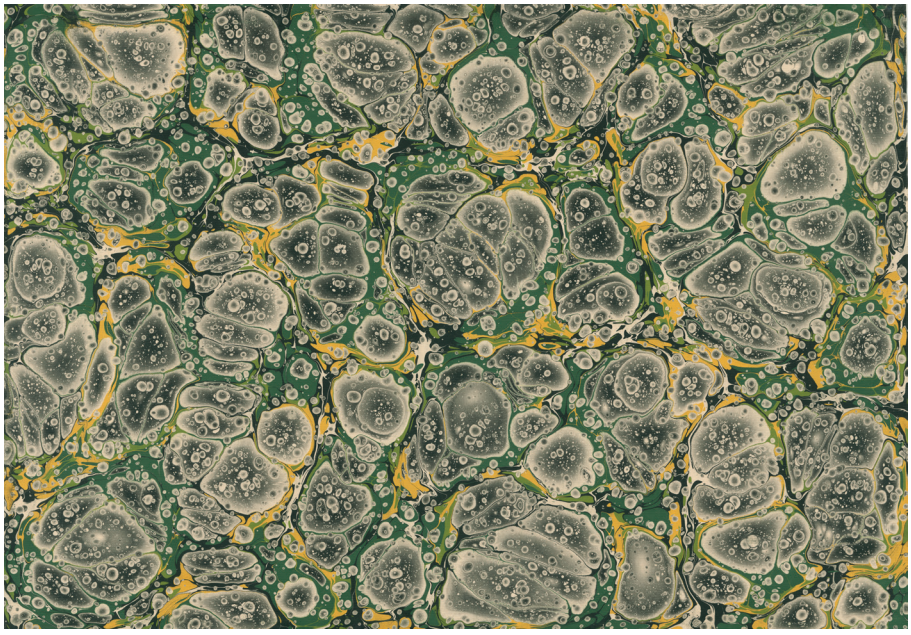
20 dk.

Adı	Battal Ebruyu Tanıyorum
Amaç	Battal ebruya ilişkin çözümleme yapabilme

Yönerge

1. Sınıfça çember şeklinde oturunuz.
2. İçinizden bir başkan ve sekreter seçiniz.
3. Aşağıdaki battal ebru örneklerini inceleyiniz.

4. Ebrulardaki renklerin uyumu ve tonlar, desenlerin oluşumu ve dağılımı gibi özellikleri tespit ederek not alınız.
5. Battal ebrularla ilgili aşağıdaki soruların cevaplarını tartışınız.
   a) Sizce renkler birbiriyle uyumlu mudur?
   b) Battal ebruyu oluşturan öbeklerin dağılımı nasıldır?
6. Sorular ve verilen cevapları seçtiğiniz bir sekreter aracılığıyla kaydediniz.
7. Grup tartışmasına aktif şekilde katkıda bulununuz.
8. Sınıf arkadaşlarınızla nezaket kuralları çerçevesinde iletişim kurunuz.

Değerlendirme

Aşağıdaki soruların cevaplarını altlarındaki boşluklara yazınız.

a) Battal ebruda renklerin birbiriyle ilişkisi hakkında neler söyleyebilirsiniz?

.....

.....

.....

.....

b) Battal ebruda öbeklerin dağılımı ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?

.....

.....

.....

.....

4.1.1. TARZIKADİM BATTAL EBRU

Tarzıkadim, "eski usul" anlamına gelmektedir.[7] Ayarlanan battal renklerinin belirlenen sıraya göre tekneye atılması ve hiçbir müdahale edilmeden kâğıda geçirilmesiyle elde edilen battal ebru türüdür. Tercihe göre serpme yapılabilir.

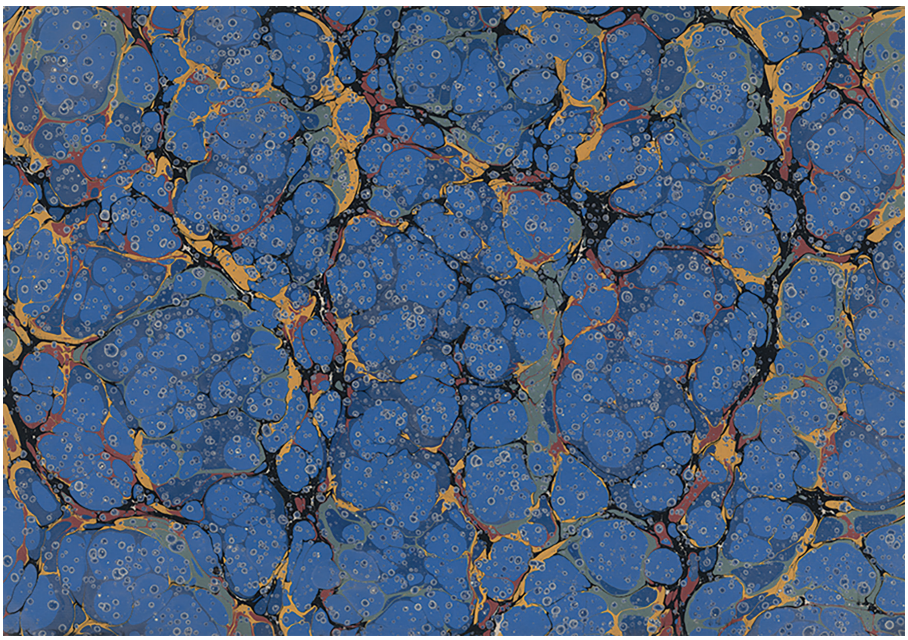
Türk ebrusu geleneğine uygun bir tarzıkadim battal ebrunun bazı özellikleri taşıması gerekmektedir: Renkler gelişigüzel fakat dengeli bir şekilde tekneye atılmalıdır. Renk lekeleri kâğıdın her bölgesine dengeli dağılmış olmalıdır. Bunun yanı sıra son renk, zemin ebrusunun ikinci boyasında olduğu gibi tekne yüzeyinin %70-80'ini kaplamalıdır. Bütün boyalar, özellikle son boya tekneye öbekler hâlinde atılmalıdır. Öbekler farklı yönlere bakmalı ve fırça hakkı gözetilmelidir. Serpmeler mercimek tanesi büyüklüğünde olmalıdır *(Görsel 4.1)*. Boyaların tekne yüzeyine damlalar hâlinde düşebilmesi için serin yerde muhafaza edilmiş öd kullanılması da önemlidir.

Kural olmamakla birlikte, genellikle birinci renk olarak siyah tercih edilir. Bunun sebebi ise en alttaki siyah boyanın, üste atılan renklerin daha net algılanabilmesini sağlamasıdır. Birinci boya olarak siyah ya da koyu bir renk atılmışsa açık bir rengin, açık bir renk atılmışsa koyu bir rengin ikinci boya olarak tercih edilmesi üst üste atılan renklerin daha net algılanmasını sağlar.[8]

Tarzıkadim battal ebruda tercihen serpme atılabilir. Serpme hazırlanırken dikkat edilecek en önemli husus ebruda koyu renk ön plandaysa serpmenin koyu bir renkten, ebruya açık bir renk hâkimse serpmenin açık bir renkten seçilmesidir. Zira koyu rengin üstüne açık bir renk serpme, açık rengin üstüne ise koyu renk serpme gözü genellikle rahatsız eder.

PÜF NOKTASI

Su miktarı doğru ayarlanamayan boyaların damlaları teknede ve kâğıtta net bir görünüm ortaya çıkarmaz. Suyu az boyaların etrafında kırtıklanma denen, suyu fazla boyaların etrafında ise dendan olarak tabir edilen görünüm oluşmaktadır. Su miktarı doğru ayarlanan boyalar net görünümlü damlalar oluşturur.

Görsel 4.1: *Alparslan Babaoğlu'na ait tarzıkadim battal ebru*

4.1.2. MUSTAFA DÜZGÜNMAN BATTALI

Üzerinde ebru yapılan her sıvının yüzey gerilimi farklıdır. Bu farklılık sebebiyle zaman zaman çeşitli sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bunlardan bir tanesi de kitrenin yüzey gerilimini yenmenin zorluğundan dolayı, atılan birinci boya damlaları arasında oluşan boşlukları kapatmaktır. Ayrıca ilk boyanın tekne yüzeyinde önce açıldığı sonra tekrar küçüldüğü de gözlemlenebilmektedir. Mustafa Düzgünman, böyle durumlarda zeminde oluşan büyük beyaz boşlukları ince damar hâline getirmek için ilk ya da ilk birkaç boyayı biz yardımıyla enine ve boyuna tarayıp bunun üzerine "S" şeklinde kıvrımlar yaparak şal deseni vermiştir. Mustafa Düzgünman çiçekli ebrular ile hatip ebrularının zemininde de bu tekniği kullanmıştır. Daha sonrasında diğer ebrucular arasında da yaygınlaşan bu ebru türü, vefatından sonra kendisinin adıyla anılmıştır *(Görsel 4.2)*.

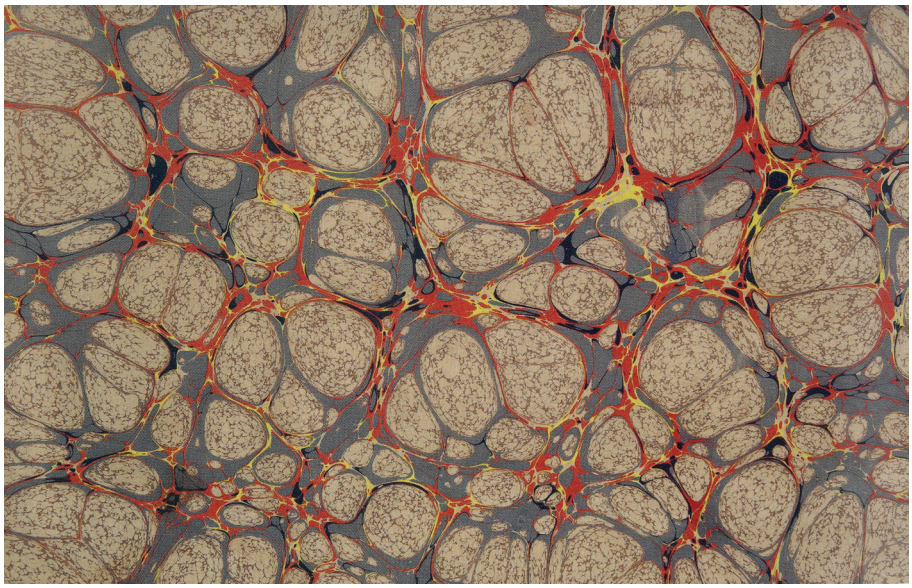

Görsel 4.2: *Desen ve tercih edilen renkler bakımından karakteristik bir Mustafa Düzgünman battalı*

4.1.3. EDHEM EFENDİ BATTALI

Edhem Efendi battalı son boyaya neft ilave edilerek yapılır. Ayrıca aynı etkiyi veren diğer doğal yağların eklenmesiyle de bu tür battallar elde edilebilir. Son boyaya neft ya da aynı etkiyi veren diğer doğal yağlar ilave edilmesiyle yapılır. Tarzıkadim battal ebruda neftli boya tekneye serpme şeklinde atılırken Edhem Efendi battalında neftli boya tekneye düzensiz öbekler hâlinde atılmaktadır *(Görsel 4.3)*. Özbek Şeyhi Edhem Efendi bu şekilde çok ebru yaptığından bu tür battal ebrular onun ismiyle adlandırılmıştır.[9]

Neft; boyanın içinde küçük delikler açılmasına, duruma göre boyanın harelenmesine bazen de hem deliklenmesine hem de harelenmesine sebep olmaktadır. Neftin boyaya nasıl etki edeceği, tekne yüzeyine neftli boyadan önce atılan boyaların kuvvetine ve boyaya eklenen terebentin miktarına bağlı olarak değişir.

Görsel 4.3
Son boyadaki delikli görünümün belirginleştiği Edhem Efendi battalı

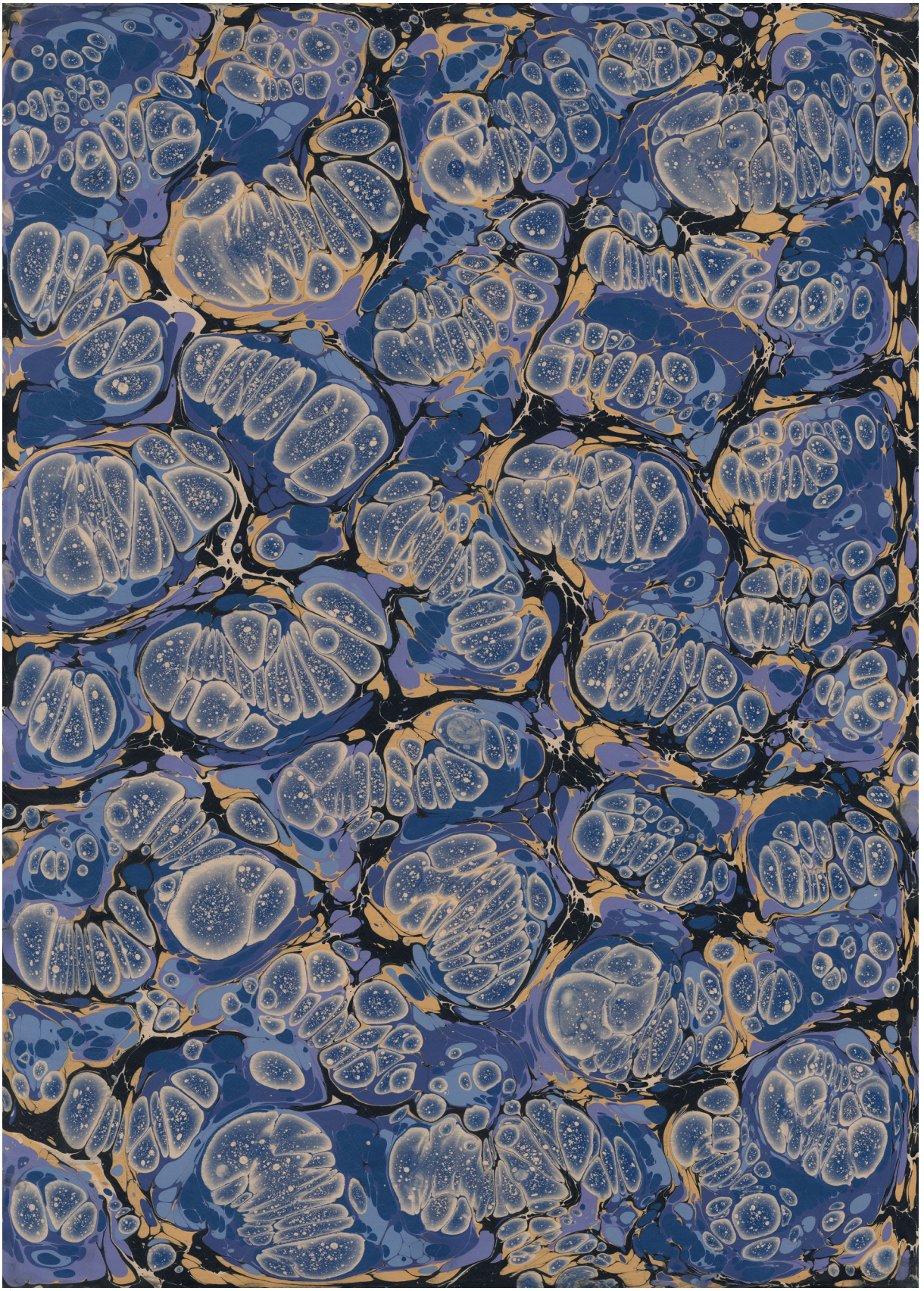
PÜF NOKTASI

Neftli boyanın güzel sonuç vermesi için neft ve boyanın birbiriyle iyice karışması gerekmektedir. Bunu sağlamak için neft ilave edilen boya sık sık karıştırılmalıdır.

4.1.4. BABAOĞLU BATTALI

Babaoğlu battalı da Edhem Efendi battalı gibi yapımında neft veya aynı etkiyi veren doğal yağlar kullanılan bir ebru türüdür. Bununla birlikte Edhem Efendi battalından farklılık gösteren birçok özelliği bulunmaktadır.

Edhem Efendi battal ebru yaparken belirli renkleri kullanmasına rağmen Babaoğlu tüm renkleri kullanmaktadır. Ayrıca Babaoğlu hemen hemen tüm neftli battal ebrularında birinci boya olarak siyah boyayı tercih ederken Edhem Efendi'nin battallarında şimdiye kadar siyah renge rastlanılmamıştır. Bir diğer fark Edhem Efendi'nin son renk olarak attığı boyanın içindeki neft boyada delikler açar. Yani Edhem Efendi'nin ebrularında küçük deliklerden oluşan bir görünüm hâkimdir. Bununla beraber Babaoğlu'nun ebrularında deliklenme değil harelenme görülür. Sanatçı neft etkisi veren bitkisel kökenli yağları harelenmeye sebep olacak şekilde boya ayarı yapmayı tercih eder *(Görsel 4.4)*. Ayrıca Babaoğlu öbekler halinde attığı harelenmiş son boyanın üstüne bazı zamanlarda serpme atarken Edhem Efendi'nin battallarında neftli boyanın üstüne serpme atılmamıştır. Babaoğlu öbekler hâlinde attığı son boyanın teknenin %70-80'ini kaplamasını tercih ederken Edhem Efendi son rengi çok daha az oranda kullanmıştır.[10]

Görsel 4.4: *Edhem Efendi battalından farklılıkları gözlemlenebilen Babaoğlu battalı örneği*

Etkinlik 2

20 dk.

Adı	Battal Ebruları Sınıflandırıyorum
Amaç	Battal ebruyu özetleyebilme

Yönerge

1. Öğretmeninizin etkileşimli tahta aracılığıyla açtığı tarzıkadim, M. Düzgünman, Edhem Efendi, Babaoğlu battallarını detaylıca inceleyiniz.
2. İncelediğiniz battal ebru türlerinin özelliklerini belirleyiniz ve aşağıdaki şemaya yazınız.

Battal Ebru Türlerinin Özellikleri

Tarzıkadim

.....

.....

M. Düzgünman

.....

.....

Edhem Efendi

.....

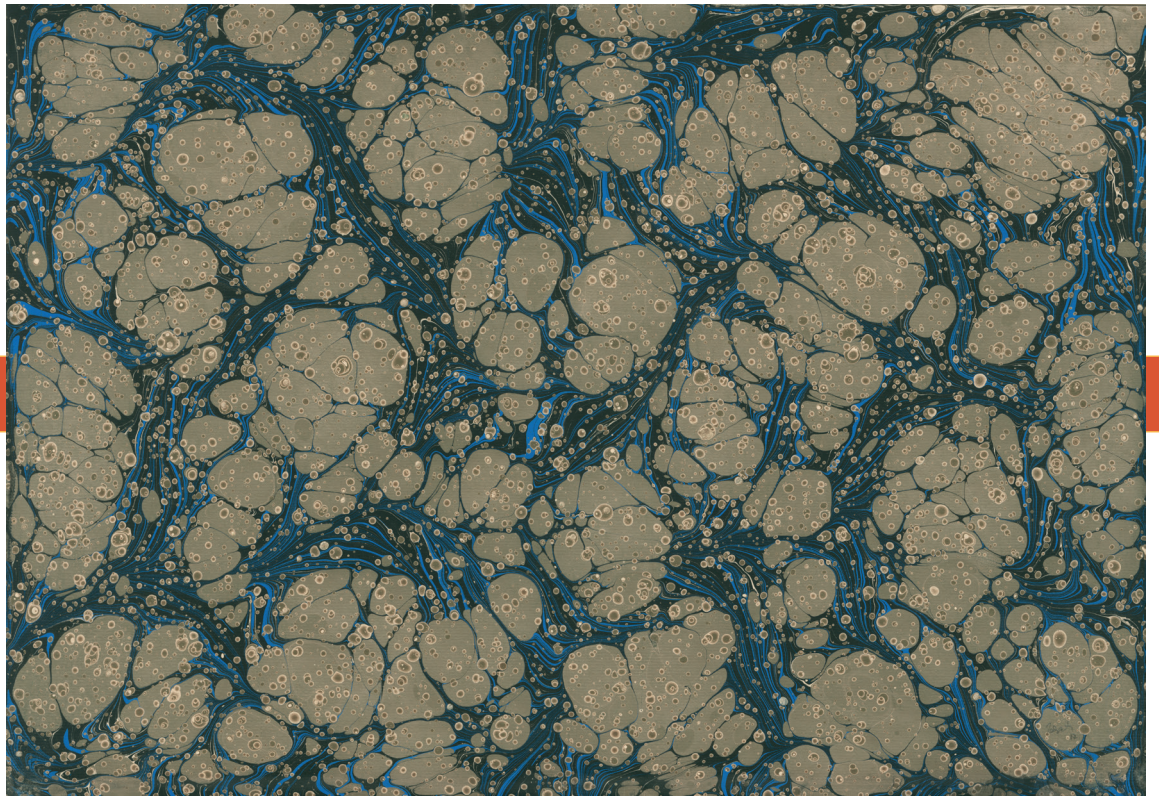
.....

Babaoğlu

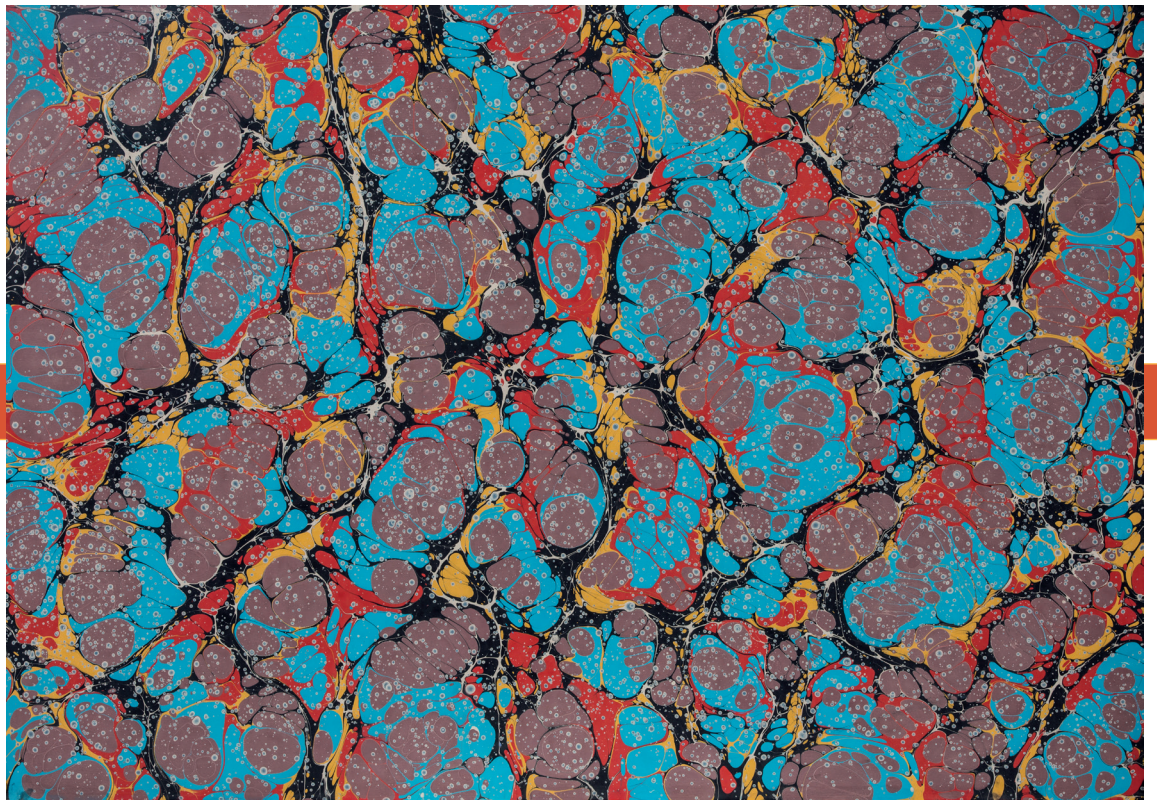
.....

.....

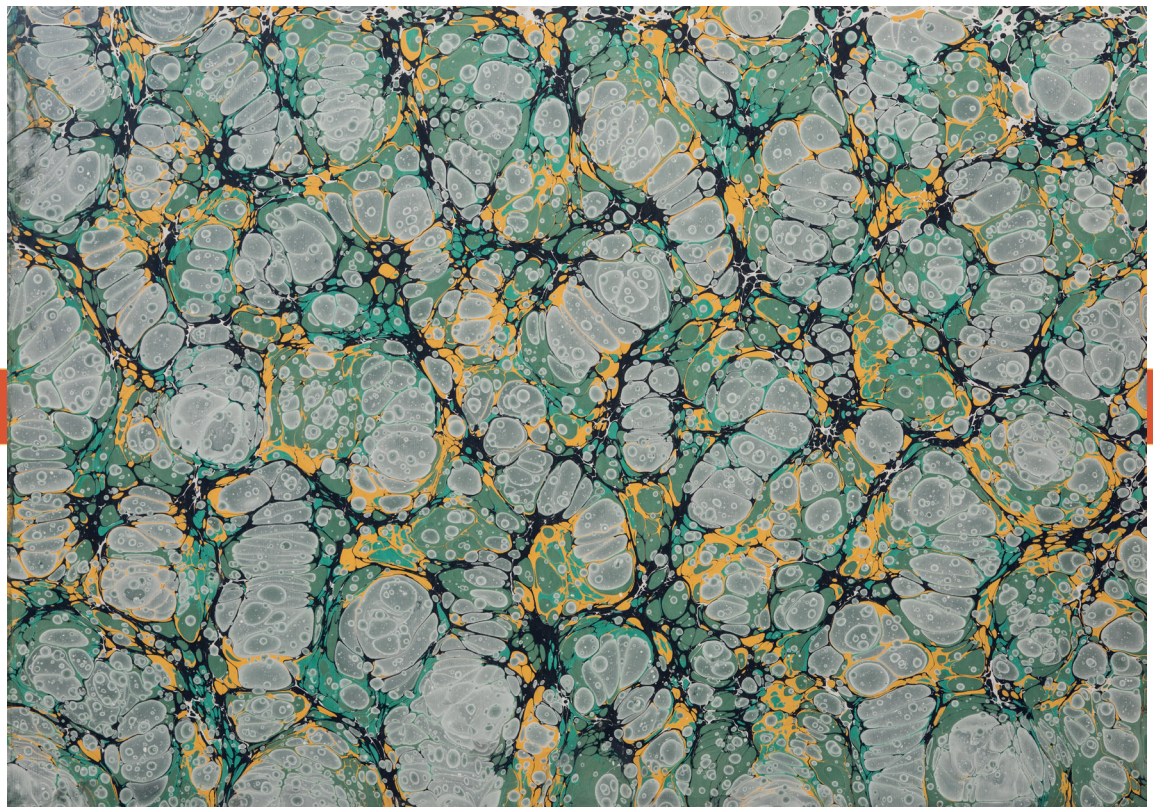
3. Aşağıdaki battal ebru örneklerini inceleyiniz ve türlerine göre verilen sınıflandırma tablosunu kullanarak sınıflandırınız.

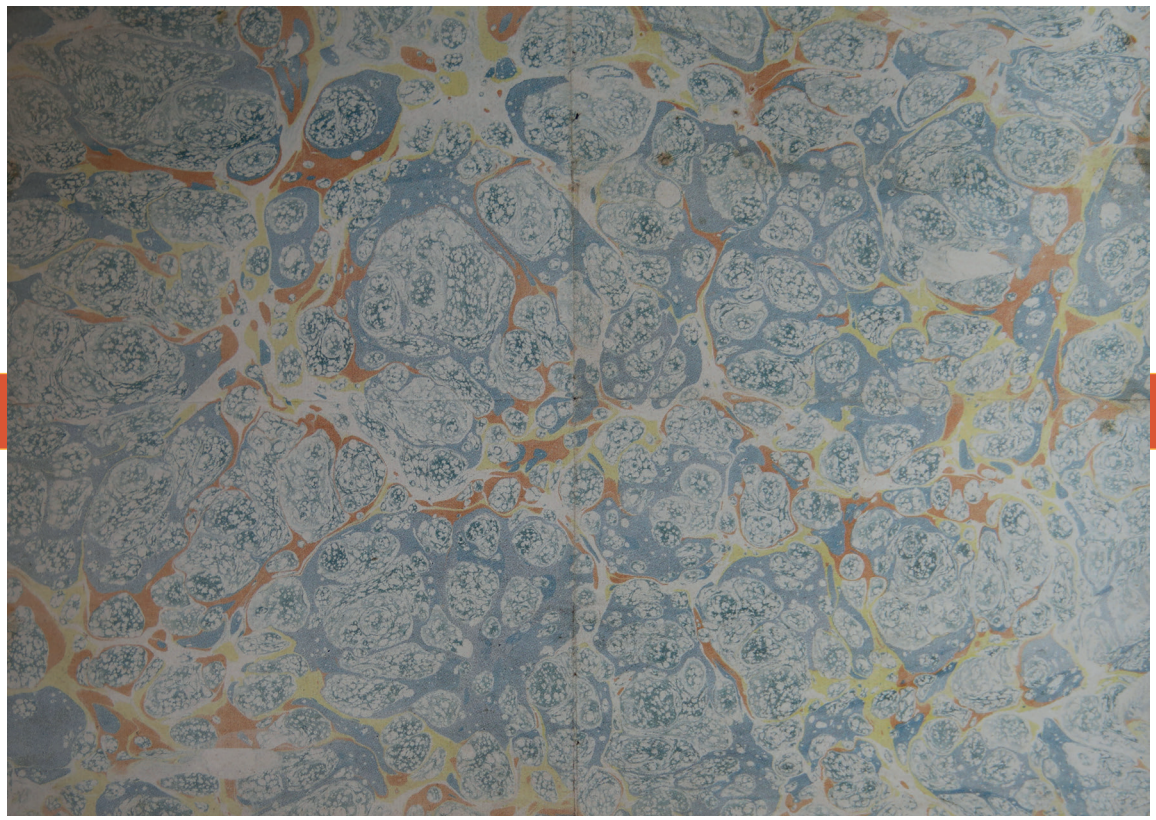
A

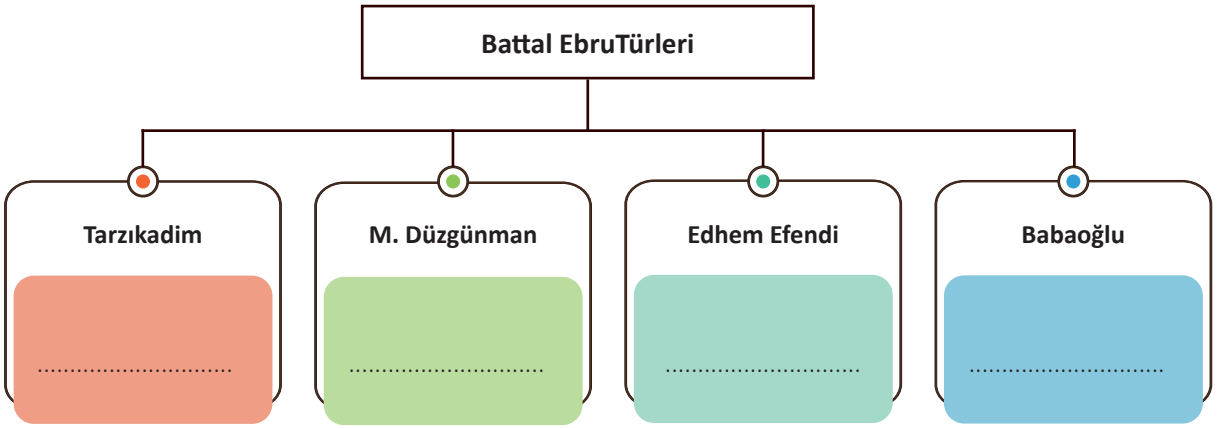
B

C

Ç

Battal Ebru Türleri ve Özellikleri ile İlgili		
Bildiklerim	**Merak Ettiklerim**	**Öğrendiklerim**
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....

4. İncelediğiniz tarzıkadim, M. Düzgünman, Edhem Efendi ve Babaoğlu battallarını renk tercihi, renklerin sıralama ve dengesi gibi unsurlar bakımından yorumlayınız.

.....

.....

.....

Kontrol Noktası

Aşağıdaki tabloda battal ebru türleriyle ilgili verilen ifadelerin hangi türe yönelik olduğunu bularak ilgili kutucukları işaretleyiniz.

Özellikler	A	B	C	Ç
	Tarzıkadim Battal	M. Düzgünman Battalı	Edhem Efendi Battalı	Babaoğlu Battalı
1. Tekneye atılan ilk birkaç boya taranır.				
2. Neftli boya harelenme oluşacak şekilde ayarlanır.				
3. İlk renk olarak genellikle siyah tercih edilir.				
4. Neftli boyada küçük deliklerden oluşan bir görünüm vardır.				
5. Tekneye atılan boyalara hiçbir müdahale edilmeden kâğıda alınır.				

4.2. BATTAL EBRU TÜRLERİNİN YAPIMI

Konuya Başlarken

Battal ebru yapım süreciyle ilgili neler söyleyebilirsiniz? Düşüncelerinizi sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

Ebru Atöltesi 1

30 dk.

Adı	Tarzıkadim Battal Ebru Yapıyorum
Amaç	Battal ebru türlerini yapabilme
Gerekli Malzemeler	Denizkadayıfı, tekne, boyalar, fırçalar, öd, su, kavanozlar

Battal ebruda boya ayarıyla ilgili videoya yukarıdaki karekoddan ulaşabilirsiniz.

Tarzıkadim battal ebru yapımıyla ilgili videoya yukarıdaki karekoddan ulaşabilirsiniz.

Yönerge

Gözlem Aşaması

1. Karekodu verilen videoyu izleyiniz.
2. Öğretmeninizin tarzıkadim battal ebru uygulamasını dikkatlice takip ediniz.

Uygulama Aşaması

1. Öğretmeninizin yönlendirmesiyle biri siyah olmak üzere üç renk belirleyiniz.
2. Ana kaptaki boyalarınızdan tepeleme iki-üç çay kaşığı kadar 190 veya 210 ml kavanozlara alınız, boyalara tedbirli olarak (ihtiyaca göre) su ve öd ekleyiniz.
3. Teknenin yüzeyinde oluşan yüzey geriliminin ve artan boyanın fazlasını temizleme kâğıdı ile alınız.
4. Teknenin kıvamını kontrol etmek için orta kalınlıktaki bir bizi denizkadayıfında yürütünüz.
5. Öğretmeninize danışarak denizkadayıfının kıvamına göre gerekli müdahaleyi gerçekleştiriniz.
6. İlk renk olarak belirlediğiniz siyah boyanın ayarını kontrol etmek için boyayı iyice karıştırıp fırçayı sıktıktan sonra teknenin neredeyse tamamını dolduracak şekilde ilk boyanızı tekneye atınız.
7. Boya teknenin yüzeyinde yeteri kadar alan kaplamışsa ikinci rengi de tekneye atınız ve damlaların açılımlarını gözlemleyiniz. Gerekiyorsa kavanozlara tedbirli olarak boya ve/veya su ve/veya öd ilave ediniz.
8. Son rengi öbeklerin oluşumuna özellikle dikkat ederek tekneye atınız.
9. Serpme olarak kullanacağınız boyadan 105 ml kavanoza yaklaşık bir parmak (bir-iki fırça sıkımı) ayırarak bir-iki damla terebentin ilave ediniz, ardından boyayı iyice karıştırınız.
10. Serpme fırçasını iyice sıkarak kavanozdan alınız. Fırçayı teknenin üzerinden ve tekne yüzeyine paralel şekilde tutarak serpme yapınız.
11. Kâğıdı teknenin sol ya da sağ üst köşesinden başlayıp hava boşluğu bırakmamaya özen göstererek tekneye yatırınız.
12. Kâğıt ile su yüzeyi arasında hava boşluğu kalıp kalmadığını anlamak için bizi kâğıdın üzerinde gezdiriniz. Hava boşluğu kalmışsa parmağınızı kâğıdın üzerinde gezdirerek biraz bekleyiniz.
13. Kâğıdın alt uçlarından birini bizle kaldırınız, ardından diğer ucunu tutup kâğıdı teknenin alt kenarına sıyırarak kendinize doğru çekiniz.
14. Çalışma bitiminde ortamı mutlaka temizleyiniz.
15. Ebrunuzu kurutmak için uygun bir yere seriniz, kuruduktan sonra çalışmanızı ürün dosyasına yerleştiriniz.

Değerlendirme

Yaptığınız ebruyu öğretmeninizin rehberliğinde aşağıdaki ölçütler doğrultusunda değerlendiriniz. Öğretmeninizin geri bildirimini bundan sonraki çalışmalarınıza yansıtmak üzere not alınız.

Ölçütler	Evet	Hayır	Öğretmen Geri Bildirimi
1. Renkler akmadan kâğıda tespit edilebilmiş mi?			
2. Boyalar doğru şekilde ayarlanabilmiş mi? (Renklerde solukluk, koyuluk, kumlanma vs. var mı?)			
3. Boşluklar ince damarlar hâlinde mi?			
4. Battal ebruyu oluşturan renkler uyumlu mu?			
5. Renk lekeleri kâğıdın her bölgesine eşit olarak dağılmış mı?			
6. Son boyanın öbekleri teknenin %70-80'ini kaplamış mı?			
7. Öbekler rastgele mi?			
8. Öbeklerin her biri farklı yöne bakıyor mu?			
9. Öbekleri oluşturan damlaların her biri ayrı ayrı seçilebiliyor mu?			
10. Serpmeler uygun büyüklükte mi?			
11. Serpmeler kâğıdın her bölgesine eşit olarak dağılmış mı?			
12. Kâğıt tekneye hava boşluğu ya da iz bırakmadan yatırılmış mı?			

Ebru Atöltesi 2

30 dk.

Adı	Mustafa Düzgünman Battalı Yapıyorum
Amaç	Battal ebru türlerini yapabilme
Gerekli Malzemeler	Denizkadayıfı, tekne, boyalar, fırçalar, biz, öd, su, kavanozlar

Mustafa Düzgünman battalı yapımıyla ilgili videoya yukarıdaki karekoddan ulaşabilirsiniz.

Yönerge

Gözlem Aşaması

1. Karekodu verilen videoyu izleyiniz.
2. Öğretmeninizin Mustafa Düzgünman battalı uygulamasını dikkatlice takip ediniz.

Uygulama Aşaması

1. Öğretmeninizin yönlendirmesiyle üç renk ve bunların tekneye atış sırasını belirleyiniz.
2. Teknenin kıvamını daha önceden öğrendiğiniz şekilde kontrol ediniz. Öğretmeninize danışarak denizkadayıfının kıvamına göre gerekli müdahaleyi gerçekleştiriniz.
3. Boyalarınızı öğrendiğiniz gibi ayarlayınız.
4. Siyah boyayı tekneye atınız.
5. Orta kalınlıkta bir bizle şal deseni yapınız.
6. Diğer renkleri tekneye fırça hakkını gözeterek atınız.
7. Damlaların büyüklüğüne dikkat ederek serpme yapınız.
8. Kâğıdı teknenin sol ya da sağ üst köşesinden başlayıp hava boşluğu bırakmamaya özen göstererek tekneye yatırınız.
9. Kâğıt ile su yüzeyi arasında hava boşluğu kalıp kalmadığını anlamak için bizi kâğıdın üzerinde gezdiriniz. Hava boşluğu kalmışsa parmağınızı kâğıdın üzerinde gezdirerek biraz bekleyiniz.
10. Kâğıdın alt uçlarından birini biz yardımıyla kaldırınız, ardından diğer ucunu tutup kâğıdı teknenin alt kenarına sıyırarak kendinize doğru çekiniz.
11. Çalışma bitiminde ortamı mutlaka temizleyiniz.
12. Ebrunuzu kurutmak için uygun bir yere seriniz, kuruduktan sonra ürün dosyasına yerleştiriniz.

Değerlendirme

Yaptığınız ebruyu öğretmeninizin rehberliğinde aşağıdaki ölçütler doğrultusunda değerlendiriniz. Öğretmeninizin geri bildirimini bundan sonraki çalışmalarınıza yansıtmak üzere not alınız.

Ölçütler	Evet	Hayır	Öğretmen Geri Bildirimi
1. Renkler akmadan kâğıda tespit edilebilmiş mi?			
2. Boyalar doğru şekilde ayarlanabilmiş mi? (Renklerde solukluk, koyuluk, kumlanma vs. var mı?)			
3. İlk ya da ilk birkaç boyaya şal deseni verilmiş mi?			
4. Battal ebruyu oluşturan renkler uyumlu mu?			
5. Renk lekeleri kâğıdın her bölgesine eşit olarak dağılmış mı?			
6. Son boyanın öbekleri teknenin %70-80'ini kaplamış mı?			
7. Öbekler rastgele mi?			
8. Öbeklerin her biri farklı yöne bakıyor mu?			
9. Öbekleri oluşturan damlaların her biri ayrı ayrı seçilebiliyor mu?			
10. Serpmeler uygun büyüklükte mi?			
11. Serpmeler kâğıdın her bölgesine eşit olarak dağılmış mı?			
12. Kâğıt tekneye hava boşluğu ya da iz bırakmadan yatırılmış mı?			

Ebru Atöltesi 3

30 dk.

Adı	Edhem Efendi Battalı Yapıyorum
Amaç	Battal ebru türlerini yapabilme
Gerekli Malzemeler	Denizkadayıfı, tekne, boyalar, fırçalar, öd, su, kavanozlar

Edhem Efendi battalı yapımıyla ilgili videoya yukarıdaki karekoddan ulaşabilirsiniz.

Yönerge

Gözlem Aşaması

1. Karekodu verilen videoyu izleyiniz.
2. Öğretmeninizin Edhem Efendi battalı uygulamasını dikkatlice takip ediniz.

Uygulama Aşaması

1. Öğretmeninizin yönlendirmesiyle üç renk ve bunların tekneye atış sırasını belirleyiniz.
2. Teknenin kıvamını daha önceden öğrendiğiniz şekilde kontrol ediniz. Öğretmeninize danışarak denizkadayıfının kıvamına göre gerekli müdahaleyi gerçekleştiriniz.
3. Boyalarınızı öğrendiğiniz gibi ayarlayınız.
4. Birinci ve ikinci renklerinizi tekneye atınız.
5. Son renge terebentin ilave ederek iyice karıştırınız.
6. Son rengi düzensiz öbekler hâlinde tekneye atınız.
7. Kâğıdı teknenin sol ya da sağ üst köşesinden başlayıp hava boşluğu bırakmamaya özen göstererek tekneye yatırınız.
8. Kâğıt ile su yüzeyi arasında hava boşluğu kalıp kalmadığını anlamak için bizi kâğıdın üzerinde gezdiriniz. Hava boşluğu kalmışsa parmağınızı kâğıdın üzerinde gezdirerek biraz bekleyiniz.
9. Kâğıdın alt uçlarından birini biz yardımıyla kaldırınız, ardından diğer ucunu tutup kâğıdı teknenin alt kenarına sıyırarak kendinize doğru çekiniz.
10. Çalışma bitiminde ortamı mutlaka temizleyiniz.
11. Ebrunuzu kurutmak için uygun bir yere seriniz, kuruduktan sonra ürün dosyasına yerleştiriniz.

Değerlendirme

Yaptığınız ebruyu öğretmeninizin rehberliğinde aşağıdaki ölçütler doğrultusunda değerlendiriniz. Öğretmeninizin geri bildirimini bundan sonraki çalışmalarınıza yansıtmak üzere not alınız.

Ölçütler	Evet	Hayır	Öğretmen Geri Bildirimi
1. Renkler akmadan kâğıda tespit edilebilmiş mi?			
2. Boyalar doğru şekilde ayarlanabilmiş mi? (Renklerde koyuluk, kumlanma vs. var mı?)			
3. Boşluklar kalın damarlar hâlinde mi?			
4. Battal ebruyu oluşturan renkler uyumlu mu?			

5. Renk lekeleri kâğıdın her bölgesine eşit olarak dağılmış mı?			
6. Son boyanın öbekleri teknenin %50-60'ını kaplamış mı?			
7. Öbekler rastgele mi?			
8. Öbeklerin her biri farklı yöne bakıyor mu?			
9. Öbekleri oluşturan damlaların her biri ayrı ayrı seçilebiliyor mu?			
10. Neftli boyada delikli görünüm oluşmuş mu?			
11. Neftli boya harelenmiş mi?			
12. Kâğıt tekneye hava boşluğu ya da iz bırakmadan yatırılmış mı?			

Ebru Atöltesi 4

30 dk.

Adı	Babaoğlu Battalı Yapıyorum
Amaç	Battal ebru türlerini yapabilme
Gerekli Malzemeler	Denizkadayıfı, tekne, boyalar, fırçalar, öd, su, kavanozlar

Babaoğlu battalı yapımıyla ilgili videoya yukarıdaki karekoddan ulaşabilirsiniz.

Yönerge

Gözlem Aşaması

1. Karekodu verilen videoyu izleyiniz.
2. Öğretmeninizin Bababoğlu battalı uygulamasını dikkatlice takip ediniz.

Uygulama Aşaması

1. Öğretmeninizin yönlendirmesiyle biri siyah olmak üzere üç renk belirleyiniz. İlk renk siyah olacağı için diğer iki rengin tekneye atış sırasını belirleyiniz.
2. Teknenin kıvamını daha önceden öğrendiğiniz şekilde kontrol ediniz. Öğretmeninize danışarak denizkadayıfının kıvamına göre gerekli müdahaleyi gerçekleştiriniz.
3. Boyalarınızı öğrendiğiniz gibi ayarlayınız.
4. Birinci renk olarak siyahı ardından ikinci renginizi tekneye atınız.
5. Son renge neft ilave ederek iyice karıştırınız.
6. Son rengi fırça hakkını gözeterek tekneye atınız.
7. Son renkten serpme yapabilirsiniz.
8. Kâğıdı teknenin sol ya da sağ üst köşesinden başlayıp hava boşluğu bırakmamaya özen göstererek tekneye yatırınız.
9. Kâğıt ile su yüzeyi arasında hava boşluğu kalıp kalmadığını anlamak için bizi kâğıdın üzerinde gezdiriniz. Hava boşluğu kalmışsa parmağınızı kâğıdın üzerinde gezdirerek biraz bekleyiniz.

10. Kâğıdın alt uçlarından birini biz yardımıyla kaldırınız, ardından diğer ucunu tutup kâğıdı teknenin alt kenarına sıyırarak kendinize doğru çekiniz.
11. Ebrunuzu kurutmak için uygun bir yere seriniz, kuruduktan sonra ürün dosyasına yerleştiriniz.
12. Çalışma bitiminde ortamı mutlaka temizleyiniz. Kullanılmış peçete, temizleme kâğıtları ve bozuk ebruları sınıfça biriktirerek geri dönüşüme gönderiniz.

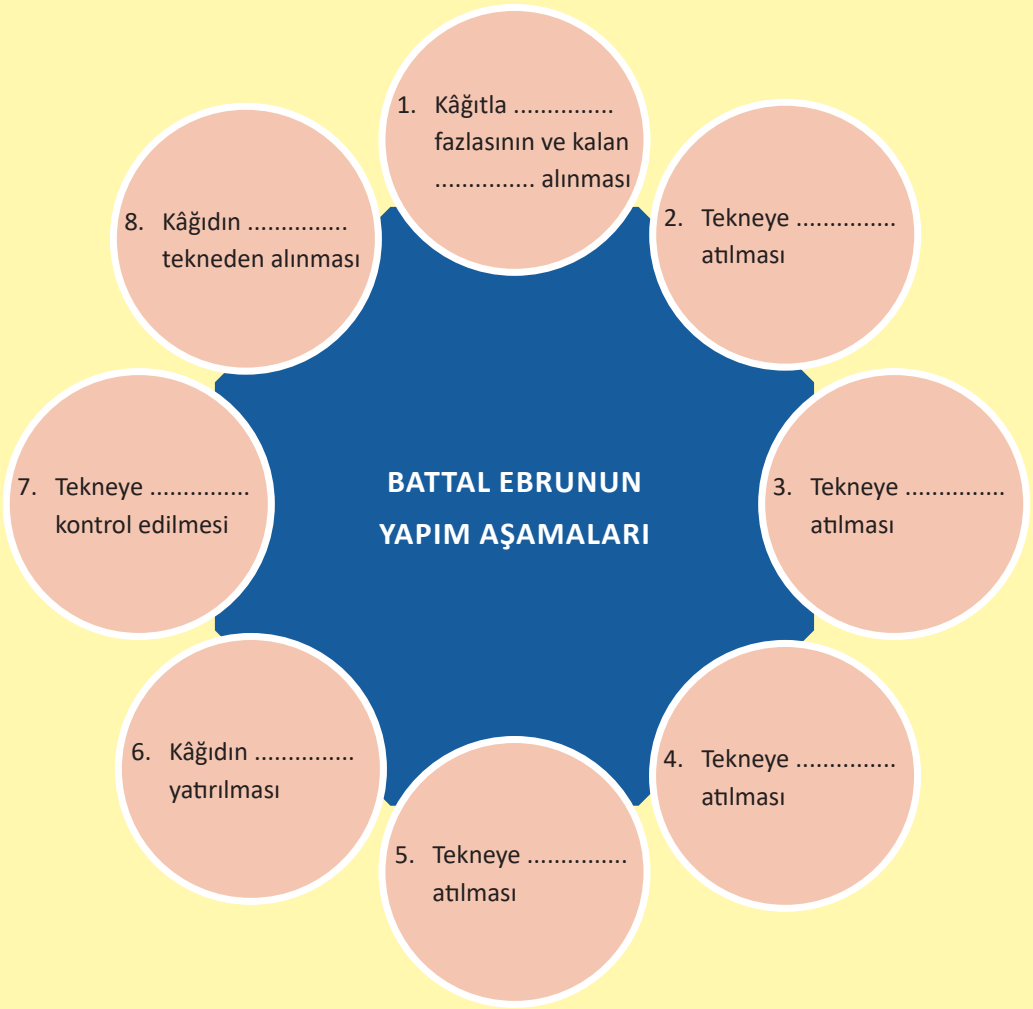
Değerlendirme

Yaptığınız ebruyu öğretmeninizin rehberliğinde aşağıdaki ölçütler doğrultusunda değerlendiriniz. Öğretmeninizin geri bildirimini bundan sonraki çalışmalarınıza yansıtmak üzere not alınız.

Ölçütler	Evet	Hayır	Öğretmen Geri Bildirimi
1. Renkler akmadan kâğıda tespit edilebilmiş mi?			
2. Boyalar doğru şekilde ayarlanabilmiş mi? (Renklerde solukluk, koyuluk, kumlanma vs. var mı?)			
3. Boşluklar ince damarlar hâlinde mi?			
4. Battal ebruyu oluşturan renkler uyumlu mu?			
5. Renk lekeleri kâğıdın her bölgesine eşit olarak dağılmış mı?			
6. Son boyanın öbekleri teknenin %70-80'ini kaplamış mı?			
7. Öbekler rastgele mi?			
8. Öbeklerin her biri farklı yöne bakıyor mu?			
9. Öbekleri oluşturan damlaların her biri ayrı ayrı seçilebiliyor mu?			
10. Neftli boya yeterince harelenmiş mi?			
11. Serpmeler uygun büyüklükte mi?			
12. Kâğıt tekneye hava boşluğu ya da iz bırakmadan yatırılmış mı?			

Kontrol Noktası

Battal ebru türlerinin yapımını dikkate alarak aşağıdaki bilgi görselini tamamlayınız.

Farklı Kaydet

Bu ünitede öğrendiğiniz bilgileri kendi hatırlayacağınız şekilde kısaca bu alana not edebilirsiniz.

PERFORMANS GÖREVİ	
Amaç Battal ebruyu özetleyebilme	**Görev** Kendi yaptığınız battal ebru türlerinden örneklerin ve battal ebru türlerini birbirinden ayıran bilgilerin yer aldığı poster hazırlayınız.
Beceriler Özetleme	**Süre** Ön hazırlık (1 hafta), sınıf içi Performans (40 dk.)
Ürün Poster	

Yönerge

Performans görevini aşağıdaki uygulama adımlarını takip ederek hazırlayınız.

Hazırlık Aşaması (1 hafta)

1. Hazırlayacağınız ürünün değerlendirilmesinde kullanılacak olan değerlendirme ölçütlerini ve dereceli puanlama anahtarını inceleyiniz.
2. Derste yaptığınız battal ebrulardan en başarılı olduğunu düşündüğünüz örnekleri seçerek ayırınız. Her battal ebru türünden en az bir örnek seçiniz.
3. Hazırlayacağınız posterin tasarımı ile ilgili planlama yapınız ve kullanmak isteyeceğiniz malzemeleri belirleyiniz. Belirlediğiniz malzemeleri hazırlayınız.

Sınıf İçi Performans Aşaması (40 dk.)

Bir poster hazırlamanız beklenmektedir. Posteri hazırlarken aşağıdaki hususlara dikkat ediniz.

İçerik açısından

- Battal ebrunun özellikleri ve bu özelliklerin birbiriyle olan ilişkilerine mutlaka yer veriniz.
- Battal ebru türlerinden her biri için kendi yaptığınız bir örneğe yer veriniz.
- Kendi çalışmalarınızdan seçtiğiniz battal ebru örnekleri üzerinden battal ebru türlerini tanıtınız.
- Seçtiğiniz ebru örneklerindeki renk tercihi, sıralaması ve dengesi ile ilgili açıklamalara yer veriniz.

Tasarım açısından

- Hazırladığınız posterin görsel açıdan zengin, dikkat çekici, özenli bir şekilde düzenlenmiş olmasına dikkat ediniz.

Değerlendirme

Yapılan çalışma, aşağıdaki karekodda verilen dereceli puanlama anahtarı ve öz değerlendirme formu ile değerlendirilebilir.

Değerlendirme Ölçütleri: Amaç ve içerik uyumu, Türkçeyi doğru ve güzel kullanma, özgünlük

İçerik: Posterde yer alan bilgilerin eksiksiz, doğru ve güvenilir kaynaklardan elde edilmiş olması

Çözümleme: Battal ebrunun özelliklerini ve bu özelliklerin birbiriyle olan ilişkilerini açıklaması

Sınıflandırma: Kendisinin daha önce yaptığı battal ebrulardan seçtiği örnekleri türüne göre doğru sınıflandırmış olması

Yorumlama: Kendisinin daha önce yaptığı battal ebru türlerinden seçtiği örnekleri renk tercihi, renklerin sıralaması ve dengesi bakımından yorumlaması

Tasarım: Posterin özgün, dikkat çekici, görsel açıdan zengin, temiz ve kendisi tarafından yapılmış ebrular ile desteklenmiş olması.

ÜNİTE SONU ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI

Aşağıdaki 1 ve 2. soruların cevaplarını boş bırakılan alanlara yazınız.

1. Battal ebru, yapımı en zor ebru türü olarak ifade edilmektedir. Bu durumun nedenleri nelerdir? Açıklayınız.

2. Edhem Efendi battalı ile Babaoğlu battalının benzer ve farklı özellikleri nelerdir?

3. "Tarzıkadim" ifadesi ne anlama gelmektedir?

4. Türk ebrusunun en belirgin özelliklerinden olan battal ebruyu meydana getiren öbeklerin belirgin, boyutlarının ve dağılımlarının dengeli olması ve öbeği meydana getiren damlaların tek tek fark edilebilmelerini ifade eden kavram nedir?

Aşağıdaki 5-6. soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

5. I. Tarzıkadim battal ebru

II. Mustafa Düzgünman battalı

III. Edhem Efendi battalı

IV. Babaoğlu battalı

Hangi iki ebru türü belirleyici malzeme bakımından benzerlik göstermektedir?

A) I-II B) I-III C) II-III D) III-IV E) IV-V

6. Aşağıdakilerden hangisi estetik bir battal ebrunun taşıması gereken özelliklerden değildir?

A) Bütün boyalar, özellikle son renk tekneye öbekler hâlinde atılmalıdır.

B) Öbekler farklı yönlere bakmalı, öbekleri oluşturan damlalar ayrı ayrı seçilebilmelidir.

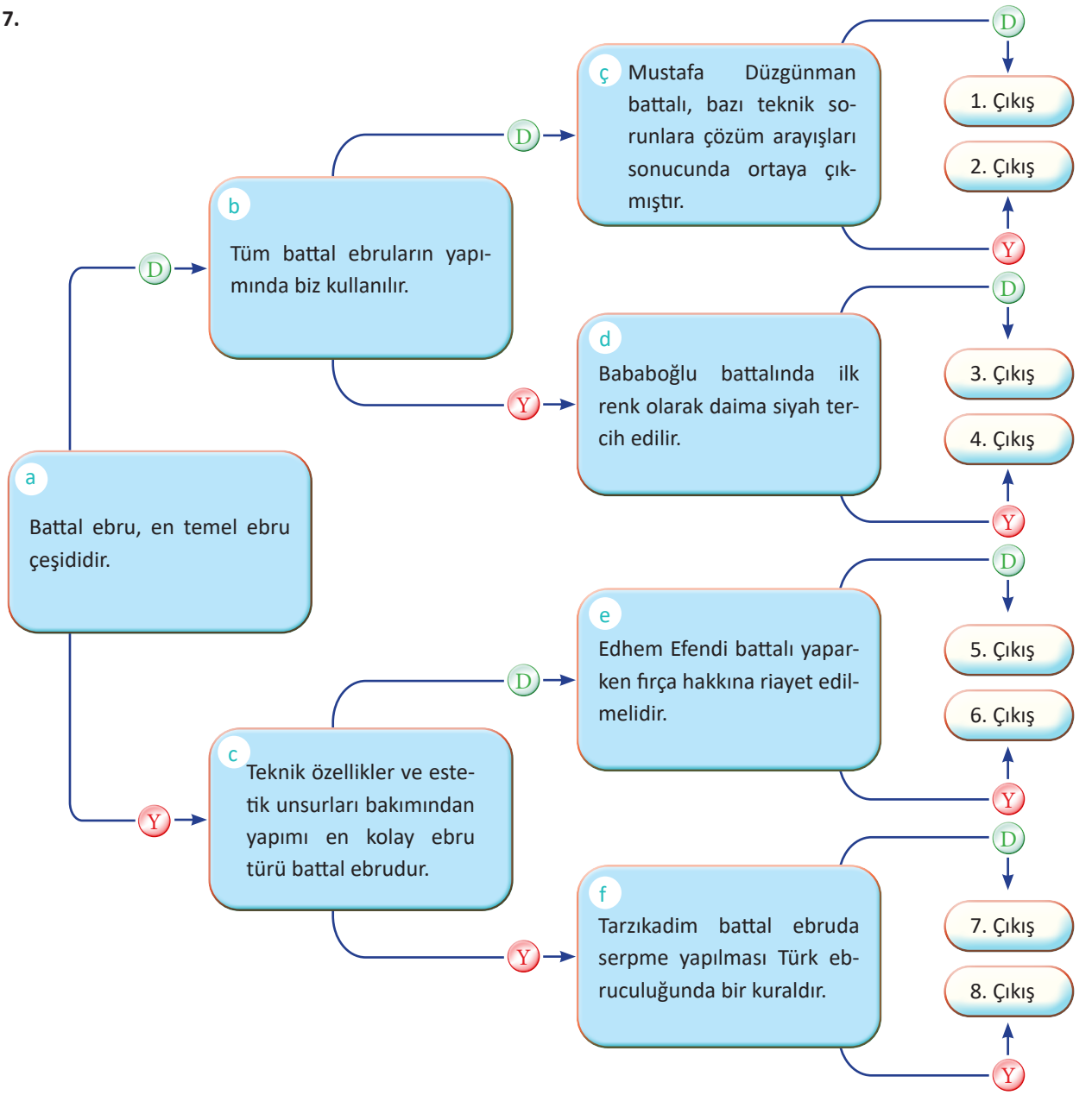
C) Son renk tekne yüzeyinin % 70-80'ini kaplamalıdır.

D) Öbekler bir kurala bağlı olarak gelişigüzel olmayacak şekilde sıralanmalıdır.

E) Renk lekeleri kâğıdın her bölgesine dengeli bir şekilde dağılmış olmalıdır.

Aşağıda "Battal Ebru" ünitesiyle ilgili bazı cümleler verilmiştir. İlk cümleden başlayarak ifadelerin doğruluğunu (D) veya yanlışlığını (Y) belirleyiniz. Yönlendirici okları takip ederek ulaştığınız çıkışı işaretleyiniz. Sadece bir çıkışı işaretleyebileceğinizi unutmayınız.

7.

Aşağıdaki 8-11. cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun ifadelerle doldurunuz.

ara renkler, kırmızının, Mustafa Düzgünman battalı, siyahın, uyumlu,

8. Su yüzeyindeki renklerden bazıları ..... yapımında şekillendirilir.

9. Battal ebruda kullanılan renklerin ..... olması battal ebrunun estetik ve kalitesini belirleyen en önemli unsurlardandır.

10. Babaoğlu battalında, ilk boya olarak ..... tercih edildiği fark edilmektedir.

11. Özellikle battal ebru yapımında, ayarlanmış ana renkler yeni kavanozlarda çeşitli miktarlarda karıştırılarak yeni ..... elde edilebilir.

Daha fazlasına ulaşmak için karekodu okutunuz.

SONNOTLAR

1 *Güncel Türkçe Sözlük*, "battal".

2 *Güncel Türkçe Sözlük*, "battal ebru".

3 Kâğıtçı, *Kâğıtçılık Tarihçesi*, 223.

4 Özen, *Yazma Kitap Sanatları Sözlüğü*, "battal ebru", 6.

5 bk. Babaoğlu, *Türk Ebrûsu*, 200.

6 Derman, *Türk Sanatında Ebrû*, 25.

7 Devellioğlu, "tarz", 1238.

8 Taşatan, "Geçmişten Günümüze Battal Ebru", 61.

9 Taşatan, "Geçmişten Günümüze Battal Ebru", 62.

10 Taşatan, "Geçmişten Günümüze Battal Ebru", 67.

5.
ÜNİTE

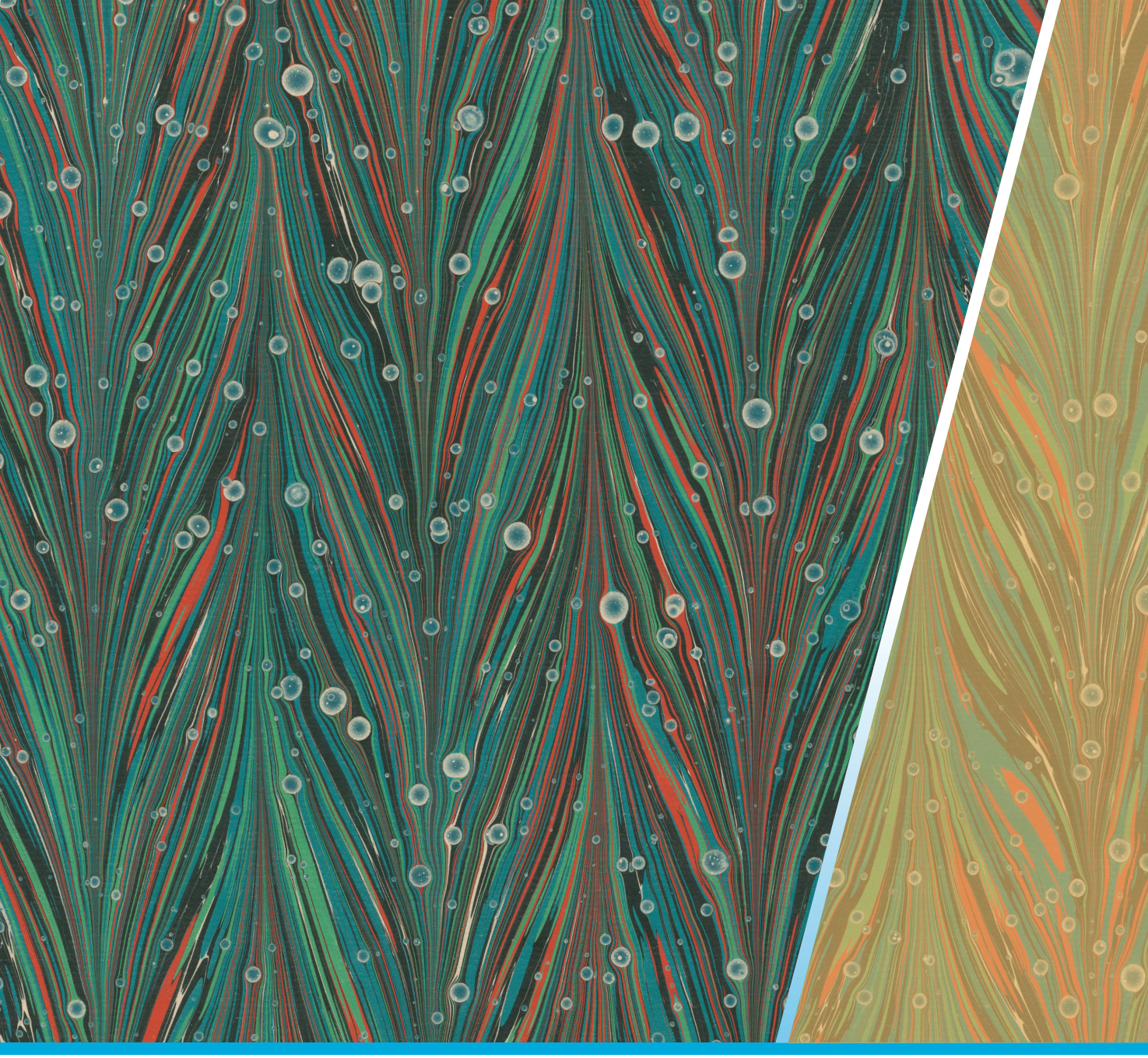
BATTAL İLE BAŞLANAN EBRULAR

5.1. Battal Ebru ile Başlanan Ebru Türleri ve Özellikleri

5.2. Battal ile Başlanan Ebruların Yapımı

Ünite Dosyası

Ünite Sunusu

▶ Bu ünitede öğrenilecek anahtar kavramlar

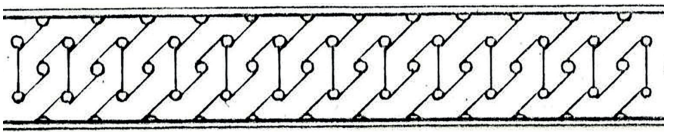
- çizgi
- spiral
- desen

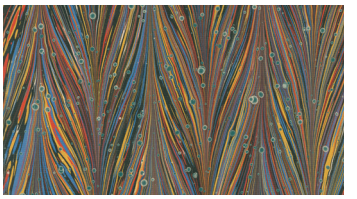
▶ Bu ünitede sizlerden

- battal ile başlanan ebru türlerini karşılaştırabilmeniz,
- battal ile başlanan ebru türlerini yapabilmeniz beklenmektedir.

Başlarken

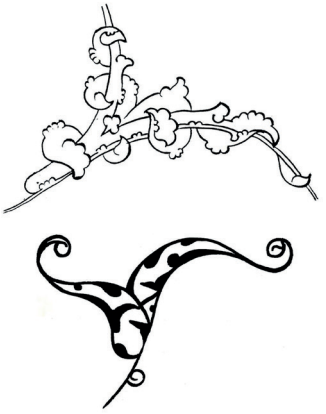
Aşağıda Kur'an-ı Kerim süslemede kullanılan tezhip motifleri ile bazı ebru türlerine ait detay görüntüleri bir arada verilmiştir. Görselleri inceleyiniz, desenler arasında benzerlik olup olmadığıyla ilgili görüşlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

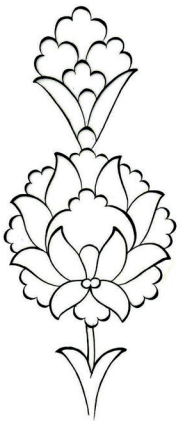

5.1. BATTAL İLE BAŞLANAN EBRU TÜRLERİ VE ÖZELLİKLERİ

Konuya Başlarken

Ebru teknesine damlaların düşmesi, düşen damlaların su yüzeyinde açılması, sonra atılan boyaların öncekileri itip sıkıştırması ebru yapımını seyredenlerde çok farklı duygular uyandırmakta ayrıca su yüzeyinde çeşit çeşit desenler ortaya çıkarmaktadır.

Battal ebruya has öbekler, görünüm olarak doğada bulunan neleri andırmaktadır?

Gelgit, şal, bülbülyuvası ebrusu ve taraklı ebru battal ile başlanan ebrulardır. Bu çeşitlerin ortaya çıkabilmesi için önce battal ebru yapılır. Daha sonra biz ve taraklar yardımıyla istenen ebru meydana getirilir. Bu ebrulara sıra ebrusu da denir.[1]

Battal ile başlanan ebru türlerinin tamamında tekneye atılan renkler battal ebrudakilere göre oldukça küçük damlalar hâlinde olmalı ve bu damlalar da tekneye atılma sırasına göre giderek küçülmelidir.[2]

Bu ebrular levha pervazlarında ve ciltlerde yan kâğıdı olarak kullanılır.

Etkinlik 1

15 dk.

Adı	Battal ile Başlanan Ebru Türlerini Karşılaştırıyorum
Amaç	Battal ile başlanan ebru türlerinin özelliklerini belirleyebilme

Yönerge

1. Öğretmeninizin etkileşimli tahta aracılığıyla açtığı ebru görsellerini inceleyiniz.
2. İncelediğiniz ebruların dikkat çeken genel özelliklerini aşağıdaki alana yazınız.
3. Belirlediğiniz özellikleri arkadaşlarınızla paylaşınız.
4. Fikirlerini paylaşan arkadaşlarınızı saygıyla dinleyiniz.Belirlediğiniz genel özellikleri verilen tabloda ifade ediniz.

EBRU TÜRLERİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ			
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....

Değerlendirme

Battal ile başlanan ebrularla ilgili belirlediğiniz özelliklerden hareketle bu ebru türleriyle ilgili tanımlar oluşturmaya çalışarak tanımlarınızı aşağıya yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

5.1.1. GELGİT EBRUSU

Tekneye usulüne uygun atılan boyaların orta kalınlıkta bir bizle sırasıyla teknenin önce uzun kenarına sonra kısa kenarına paralel hareketlerle taranması yoluyla yapılan ebru türüdür *(Görsel 5.1)*. Teknenin içinde bizin önce sağdan sola, soldan sağa; sonra yukarıdan aşağıya, aşağıdan yukarıya hareket ettirilmesiyle ortaya çıkarılır. Renkler nadir de olsa önce kısa sonra uzun kenara paralel hareketlerle taranabilir. Tarama ebrusu da denilmektedir.[3] Gelgit deseni oluşturulduktan sonra istenirse serpme yapılabilir.

çizgi
Çizilerek veya çeşitli yollarla oluşmuş iz; cızık, çizi, çizik, hat, tahrir
(Güncel Türkçe Sözlük, "çizgi")

Güzel bir gelgit ebrusunun önemli özelliklerinden biri, farklı renklerle oluşturulan **çizgi**lerin mümkün olduğunca eşit kalınlıkta ve birbirlerinden ayırt edilebilir olmasıdır.

PÜF NOKTASI

Battal ile başlanan ebru türleri birbirine çok yakın renk ve tonlarda yapıldığında belli bir mesafeden sonra izleyicilerin renkleri fark etmesi zorlaşır. Renkleri ayırt edilebilir kılmak için atılan her boyanın bir önceki ile tezat teşkil edecek şekilde seçilmesi, iki karanlık rengin arasına bir ışık rengi serpilmesi bu türden ebruları estetik kılacaktır.
bk.Alparslan Babaoğlu, *Türk Ebrûsu*, **207**

Görsel 5.1 ▶
Alparslan Babaoğlu'na ait gelgit ebrusu

5.1.2. ŞAL EBRUSU

Gelgit ebrusu yapıldıktan sonra renklerin ahenkli bir görünüm oluşacak şekilde tercihen ince bir bizle karıştırılmasıyla elde edilen ebru türüdür *(Görsel 5.2)*. Anadolu'da kullanılan ve bele bağlanan şallardaki **desen**lere benzetildiğinden bu ismi aldığı söylenmektedir.[4]

desen
Tahta, çini, kumaş, kâğıt vb. yüzeylerin üzerine yapılan çizim.
(Güncel Türkçe Sözlük, "desen")

Nadir de olsa gelgit desenleri oluşturulmadan doğrudan battal ebrunun karıştırılmasıyla yapılan şal ebruları da vardır. Gelgit ebrusunda olduğu gibi serpme de yapılabilir.[5]

Görsel 5.2: *Alparslan Babaoğlu'na ait şal ebrusu*

5.1.3. BÜLBÜLYUVASI (MUTAF) EBRUSU

spiral
Sarmal biçiminde olan.
(Güncel Türkçe Sözlük, "spiral")

Tekneye boyalar atılıp, battal ebru yapıldıktan sonra damlaların biz yardımıyla dıştan içe doğru spiraller oluşturarak şekillendirilmesiyle yapılan ebru türüdür. *(Görsel 5.3)*. Ancak nadiren gelgit ebrusunun üzerine yapılmış bülbülyuvası ebrularına da rastlanır.

Kısa kenar boyunca 4, uzun kenar boyunca 5 ya da 6 adet spiral olması tercih edilir.[6] Ana **spiral**lerin aralarına, aynı ya da ters yönde küçük spiraller yapmak, mutaf ebrusunun çekiciliğini artırır.[7]

Görsel 5.3: *Mustafa Düzgünman'a ait mutaf ebrusu (bülbülyuvası)*

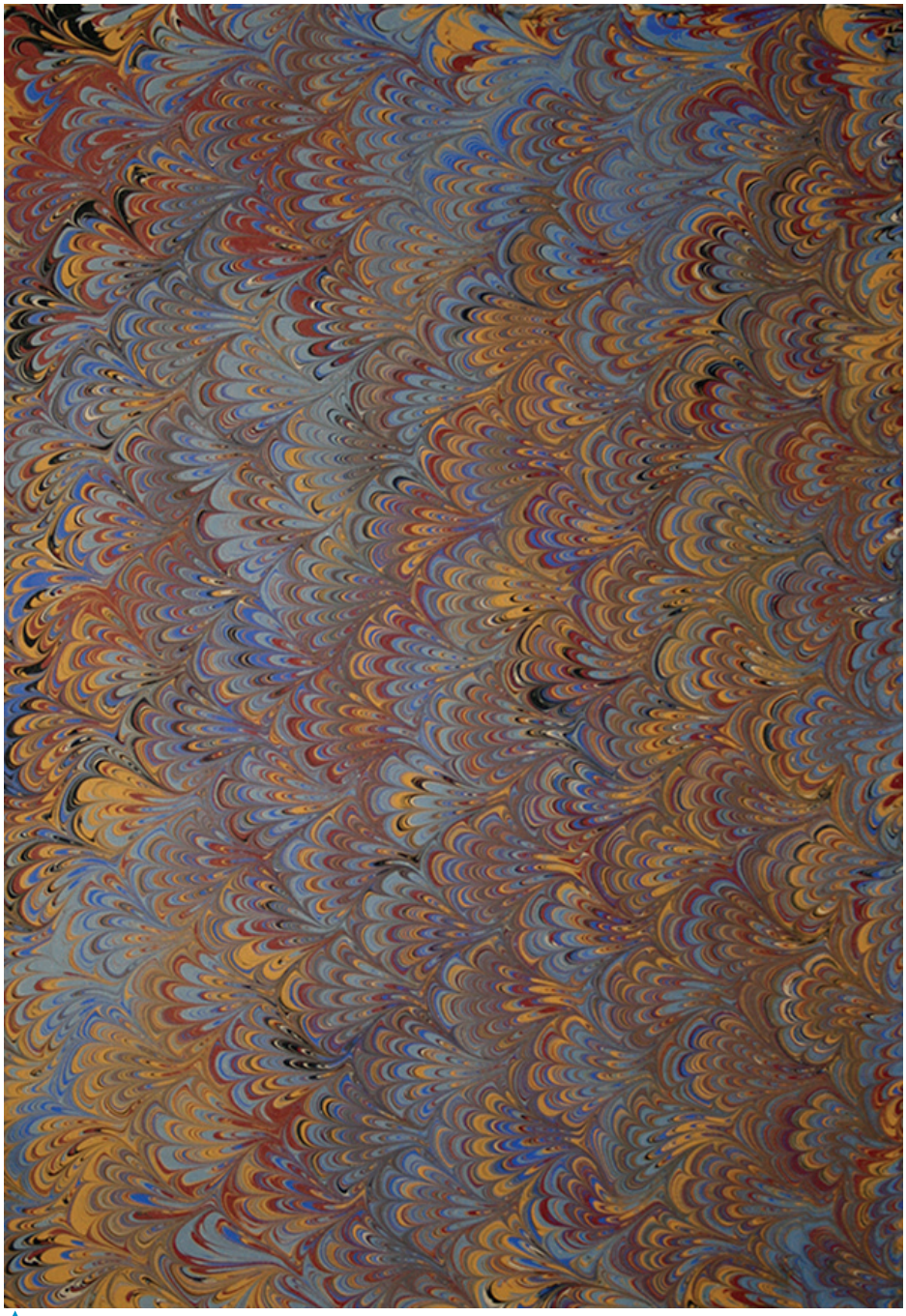
5.1.4. TARAKLI EBRU

Gelgit ebrusu yapıldıktan sonra tarağın, son yapılan gelgitin yönüne dik bir şekilde, teknenin bir kenarından diğer kenarına hareket ettirilmesiyle elde edilen ebru türüdür *(Görsel 5.4)*. Taraklı ebru yapımında kullanılan tarakların diş aralıklarının sık ya da seyrek oluşuna göre farklı desenler elde edilebilir. İstenirse tarak çekildikten sonra ince bir bizle şal ebrusuna benzer karıştırma hamleleri yapılabilir.[8]

Görsel 5.4: *Mustafa Düzgünman'a ait taraklı ebru*

Farklı taraklar kullanılarak tavuskuşu ya da buket ebrusu olarak adlandırılan taraklı ebrular yapılabilmektedir *(Görsel 5.5)*.

Görsel 5.5: *Alparslan Babaoğlu'na ait tavuskuşu ebrusu*

PÜF NOKTASI

Battal ile başlanan diğer ebrularda serpme yapılabilirken taraklı ebrulara tek yönlü bir hareket hâkim olduğundan serpme yapılmaz.

Etkinlik 2

15 dk.

Adı	Battal ile Başlanan Ebru Türlerini İnceliyorum
Amaç	Battal ile başlanan ebru türlerini karşılaştırabilme

Yönerge

Aşağıdaki gelgit, şal, bülbülyuvası ebrusu ve taraklı ebru görsellerini inceleyiniz. Verilen tabloyu incelemeniz doğrultusunda doldurunuz.

Benzerlikler	Farklılıklar
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

Değerlendirme

Battal ile başlanan ebru türlerini etkinlikte oluşturduğunuz tablodan da yararlanarak sıra arkadaşlarınızla birbirinize sözlü olarak özetleyiniz.

Kontrol Noktası

Battal ile başlanan ebruları tabloda belirtilen özellikler bakımından karşılaştırınız.

TÜR	Hâkim Olan Hareket	Yapımında Kullanılan Aletler
Gelgit ebrusu		
Şal ebrusu		
Bülbülyuvası (mutaf) ebrusu		
Taraklı ebru		

5.2. BATTAL İLE BAŞLANAN EBRULARIN YAPIMI

Konuya Başlarken

Battal ile başlanan ebrulara sıra ebrusu da denmektedir. Bu durum ile ebrunun yapımı arasında nasıl bir ilişki olabilir? Düşüncelerinizi sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

Ebru Atöltesi 1

15 dk.

Adı	Gelgit Ebrusu Yapıyorum
Amaç	Battal ile başlanan ebru türlerini yapabilme
Gerekli Malzemeler	Denizkadayıfı, tekne, boyalar, fırçalar, biz, öd, su, kavanozlar

Gelgit ebru yapımıyla ilgili videoya yukarıdaki karekoddan ulaşabilirsiniz.

Yönerge

Gözlem Aşaması

1. Karekodu verilen videoyu izleyiniz.
2. Öğretmeninizin gelgit ebrusu uygulamasını seyrediniz.

Uygulama Aşaması

1. Teknenizin ayarını daha önce öğrendiğiniz gibi yapınız.
2. Birinci boya siyah olacak şekilde renklerinizi seçerek boyalarınızı ayarlayınız.
3. Teknenin yüzeyinde oluşan yüzey geriliminin fazlasını ve yüzeyde kalan boyaları temizleme kâğıdı ile alınız.
4. Siyah boyayı yüzeyin büyük çoğunluğu dolacak şekilde tekneye atıp, kâğıda alarak boya ayarlarını kontrol ediniz. Boyayı gerektiği gibi ayarlayınız.

5. Diğer renkleri, ayarını yaptığınız siyah boyanın üzerinde yukarıdaki adımda olduğu gibi sırayla ayarlayınız.
6. Ayarlarınızı tamamladıktan sonra önce siyah boyayı sonra da diğer boyaları her renk kendinden öncekinden daha küçük damlalar oluşturacak şekilde tekneye atınız.
7. Orta kalınlıktaki bir bizle teknenin kenarlarına paralel olacak şekilde tarama hamleleri yapınız.
8. Estetik gelgit desenleri elde edebilmek için biz hareketinin oluşturduğu çizgilerin eşit aralıklı ve birbirine paralel olmasına dikkat ediniz.
9. Tercihe göre kullandığınız renklerle uyumlu bir renkten neftli ya da neftsiz serpme yapınız.
10. Kâğıdı teknenin sol ya da sağ üst köşesinden başlayıp hava boşluğu bırakmamaya özen göstererek tekneye yatırınız.
11. Kâğıt ile su yüzeyi arasında hava boşluğu kalıp kalmadığını anlamak için bizi kâğıdın üzerinde gezdiriniz. Hava boşluğu kalmışsa parmağınızı kâğıdın üzerinde gezdirerek biraz bekleyiniz.
12. Kâğıdın alt uçlarından birini biz yardımıyla kaldırınız, ardından diğer ucunu tutup kâğıdı teknenin alt kenarına sıyırarak kendinize doğru çekiniz.
13. Artan boyaları sonraki çalışmalarda kullanmak için saklayarak çalışma bitiminde ortamı mutlaka temizleyiniz.
14. Ebrunuzu kurutmak için uygun bir yere seriniz, kuruduktan sonra ürün dosyasına yerleştiriniz.

Değerlendirme

Yaptığınız gelgit ebrusunu aşağıdaki kontrol listesine göre değerlendiriniz.

Ölçütler	Evet	Hayır	Öğretmen Geri Bildirimi
1. Uyumlu renkler seçilmiş mi?			
2. Renkler doğru bir sırayla tekneye atılmış mı? İki koyu renk arasına ışık verecek açık bir renk atılmış mı?			
3. Renkler desenlerin estetik şekilde oluşmasına imkân sağlayacak büyüklükte atılmış mı?			
4. Desenler estetik şekilde oluşturulmuş mu?			
5. Renkler kâğıdın farklı bölümlerinde aynı parlaklıkta mı?			
6. Kâğıt tekneye doğru yatırılmış mı?			
7. Boyalar akmadan kâğıda tespit edilmiş mi?			

Ebru Atöltesi 2

15 dk.

Adı	Şal Ebrusu Yapıyorum
Amaç	Battal ile başlanan ebru türlerini yapabilme
Gerekli Malzemeler	Denizkadayıfı, tekne, boyalar, fırçalar, biz, öd, su, kavanozlar

Şal ebrusu yapımıyla ilgili videoya yukarıdaki karekoddan ulaşabilirsiniz.

Yönerge

Gözlem Aşaması

1. Karekodu verilen videoyu izleyiniz.
2. Öğretmeninizin şal ebrusu uygulamasını izleyiniz. Tekne ve boya ayarlarını nasıl yaptığını dikkatlice takip ediniz.

Uygulama Aşaması

1. Teknelerinizi ve boyalarınızı öğrendiğiniz şekilde ayarlayınız.
2. Boyaları öğrendiğiniz gibi tekneye atınız.
3. Tekneye attığınız boyaları orta kalınlıkta bir bizle önce enine sonra boyuna tarayınız.
4. Tarama işlemi bittikten sonra ince bir bizle teknenin uzun kenarı boyunca 3-4 sıra hâlinde büyük ve yatay "S" benzeri kıvrımlar yapınız.
5. Kâğıdı teknenin sol ya da sağ üst köşesinden başlayıp hava boşluğu bırakmamaya özen göstererek tekneye yatırınız.
6. Kâğıt ile su yüzeyi arasında hava boşluğu kalıp kalmadığını anlamak için bizi kâğıdın üzerinde gezdiriniz. Hava boşluğu kalmışsa parmağınızı kâğıdın üzerinde gezdirerek biraz bekleyiniz.
7. Kâğıdın alt uçlarından birini biz yardımıyla kaldırınız, ardından diğer ucunu tutup kâğıdı teknenin alt kenarına sıyırarak kendinize doğru çekiniz.
8. Artan boyaları sonraki çalışmalarda kullanmak için saklayarak çalışma bitiminde ortamı mutlaka temizleyiniz.
9. Ebrunuzu kurutmak için uygun bir yere seriniz, kuruduktan sonra ürün dosyasına yerleştiriniz.

PÜF NOKTASI

"S" benzeri kıvrımları gelgitte olduğu gibi karşılıklı yapınız. İlk S hareketine teknenin sağ tarafından başladıysanız ikinci S hareketine teknenin sol tarafından başlayınız.

Değerlendime

Yaptığınız şal ebrusunu aşağıdaki kontrol listesine göre değerlendiriniz

Ölçütler	Evet	Hayır	Öğretmen Geri Bildirimi
1. Uyumlu renkler seçilmiş mi?			
2. Renkler doğru bir sırayla tekneye atılmış mı? İki koyu renk arasına ışık verecek açık bir renk atılmış mı?			
3. Renkler desenlerin estetik şekilde oluşmasına imkân sağlayacak büyüklükte atılmış mı?			
4. Desenler estetik şekilde oluşturulmuş mu?			
5. Renkler kâğıdın farklı bölümlerinde aynı parlaklıkta mı?			
6. Kâğıt tekneye doğru yatırılmış mı?			
7. Boyalar akmadan kâğıda tespit edilmiş mi?			

Ebru Atöltesi 3

15 dk.

Adı	Bülbülyuvası (Mutaf) Ebrusu Yapıyorum
Amaç	Battal ile başlanan ebru türlerini yapabilme
Gerekli Malzemeler	Denizkadayıfı, tekne, boyalar, fırçalar, biz, öd, su, kavanozlar

Bülbülyuvası ebrusu yapımıyla ilgili videoya yukarıdaki karekoddan ulaşabilirsiniz.

Yönerge

Gözlem Aşaması

1. Karekodu verilen videoyu izleyiniz.
2. Öğretmeninizin bülbülyuvası (mutaf) ebrusu uygulamasını izleyiniz. Tekne ve boya ayarlarını nasıl yaptığını dikkatlice takip ediniz.

Uygulama Aşaması

1. Teknelerinizi ve boyalarınızı öğrendiğiniz şekilde ayarlayınız.
2. Boyaları daha önce öğrendiğiniz gibi serpiniz.
3. Orta kalınlıkta bir bizle; büyük spiraller, ince bir bizle de küçük spiraller yapınız.
4. Kâğıdı tekneye yatırınız.
5. Kâğıdı sıyırarak tekneden alınız.
6. Ebrularınızı uygun bir yerde kurutunuz, kuruyan ebrularınızı ürün dosyanızda saklayınız.
7. Artan boyaları sonraki çalışmalarda kullanmak için saklayarak çalışma bitiminde ortamı mutlaka temizleyiniz.

Değerlendime

Yaptığınız bülbülyuvası ebrusunu aşağıdaki kontrol listesine göre değerlendiriniz.

Ölçütler	Evet	Hayır	Öğretmen Geri Bildirimi
1. Uyumlu renkler seçilmiş mi?			
2. Renkler doğru bir sırayla tekneye atılmış mı? İki koyu renk arasına ışık verecek açık bir renk atılmış mı?			
3. Renkler desenlerin estetik şekilde oluşmasına imkân sağlayacak büyüklükte atılmış mı?			
4. Desenler estetik şekilde oluşturulmuş mu?			
5. Renkler kâğıdın farklı bölümlerinde aynı parlaklıkta mı?			
6. Kâğıt tekneye doğru yatırılmış mı?			
7. Boyalar akmadan kâğıda tespit edilmiş mi?			

Ebru Atöltesi 4

15 dk.

Adı	Taraklı Ebru Yapıyorum
Amaç	Battal ile başlanan ebru türlerini yapabilme
Gerekli Malzemeler	Denizkadayıfı, tekne, boyalar, fırçalar, bizler, tarak, öd, su, kavanozlar

Taraklı Ebru yapımıyla ilgili videoya yukarıdaki karekoddan ulaşabilirsiniz.

Yönerge

Gözlem Aşaması

1. Karekodu verilen videoyu izleyiniz.
2. Öğretmeninizin taraklı ebru uygulamasını izleyiniz. Tekne ve boya ayarlarını nasıl yaptığını dikkatlice takip ediniz.

Uygulama Aşaması

1. Boyalarınızı ayarlayınız.
2. Battal ebru yapınız.
3. Uygun kalınlıktaki bir bizle teknenin kenarlarına paralel olacak şekilde tarama hamleleri yapınız.
4. Estetik gelgit desenleri elde edebilmek için bizi önceki gelgit hareketinin oluşturduğu hatlara mümkün olduğunca dik hareket ettiriniz.
5. Tarağı, teknenin bir kısa kenarından iğnelerin ucu suya dalacak şekilde batırınız ve teknenin diğer kısa kenarına doğru yavaşça hareket ettiriniz.
6. Ahenkli biz hareketleri yapınız.
7. Kâğıdı tekneye yatırınız.
8. Kâğıdı sıyırarak tekneden alınız.
9. Ebrularınızı uygun bir yerde kurutunuz.
10. Artan boyaları sonraki çalışmalarda kullanmak için saklayınız.
11. Çalışma bitiminde ortamı temizleyiniz.

Değerlendime

Yaptığınız taraklı ebruyu aşağıdaki kontrol listesine göre değerlendiriniz.

Ölçütler	Evet	Hayır	Öğretmen Geri Bildirimi
1. Uyumlu renkler seçilmiş mi?			
2. Renkler doğru bir sırayla tekneye atılmış mı? (Karanlık renklerin arasına ışık rengi atılmış mı?)			
3. Renkler desenlerin estetik şekilde oluşmasına imkân sağlayacak büyüklükte atılmış mı?			
4. Desenler estetik şekilde oluşturulmuş mu?			
5. Renkler kâğıdın farklı bölümlerinde aynı parlaklıkta mı?			
6. Kâğıt tekneye doğru yatırılmış mı?			
7. Boyalar akmadan kâğıda tespit edilmiş mi?			

Kontrol Noktası

Battal ile başlanan ebruların yapımıyla ilgili aşağıdaki öğrenme günlüğünü doldurunuz.

ÖĞRENME GÜNLÜĞÜ

Aşağıdaki öğrenme günlüğünü verilen ifadeleri dikkate alarak doldurunuz.

1. Battal ile başlanan ebrularda kullanılan renkler ile ilgili öğrendiklerim:

   .....

   .....

   .....

   .....

   .....

2. Battal ile başlanan ebruların özellikleri ile ilgili öğrendiklerim:

   .....

   .....

   .....

   .....

   .....

3. Battal ile başlanan ebruların kullanım yerleri ile ilgili öğrendiklerim:

   .....

   .....

   .....

   .....

   .....

Farklı Kaydet

Bu ünitede öğrendiğiniz bilgileri kendi hatırlayacağınız şekilde kısaca bu alana not edebilirsiniz.

PERFORMANS GÖREVİ	
Amaç Battal ile başlanan ebru türlerini karşılaştırabilme	**Görev** Sevdiklerinize özel günlerde göndermek için kendi yaptığınız battal ile başlanan ebru türlerinden oluşan kartpostallar hazırlayınız.
Beceriler Karşılaştırma	**Süre** Ön hazırlık (1 hafta) Sınıf içi performans: 20 dk
Ürün Kartpostal	

Yönerge

Performans görevini aşağıdaki uygulama adımlarını takip ederek hazırlayınız.

Kartpostal hazırlamak için gereken diğer malzemeleri hazırlayınız.

- Ürününüzün değerlendirilmesinde kullanılacak ölçütleri ve dereceli puanlama anahtarını inceleyiniz. Kartpostalınızı buna göre planlayınız.
- Seçtiğiniz ebruları kartpostal olabilecek ölçüde (yaklaşık A5 ebatında) kesiniz. Kâğıdın çevresini şekilli makas yardımıyla keserek kartpostalınıza estetik bir görünüm verebilirsiniz.
- En yakın özel günü gözeterek kartpostalın ebrulanmamış yüzüne, kartpostalınızı göndereceğiniz kişiye iyi dileklerinizi belirttiğiniz iletinizi yazınız.
- Göndereceğiniz kişinin adresini yazarak kartpostalı zarfa koyunuz.

Hazırlık Aşaması (1 hafta)

1. Hazırlayacağınız ürünün değerlendirilmesinde kullanılacak olan değerlendirme ölçütlerini ve dereceli puanlama anahtarını inceleyiniz.
2. Derste yaptığınız battal ile başlanan ebrulardan en başarılı olduğunu düşündüğünüz örnekleri seçerek ayırınız. Her battal ile başlanan ebru türünden en az bir örnek seçiniz.
3. Hazırlayacağınız kartpostalın tasarımı ile ilgili planlama yapınız ve kullanmak isteyeceğiniz malzemeleri belirleyiniz. Belirlediğiniz malzemeleri hazırlayınız.

Sınıf İçi Performans Aşaması (20 dk.)

Bir kartpostal hazırlamanız beklenmektedir. Kartpostalı hazırlarken aşağıdaki hususlara dikkat ediniz.

İçerik Açısından

- Battal ile başlanan ebru türlerinden her biri için kendi yaptığınız bir örneğe yer veriniz.
- Seçtiğiniz örnekleri ebrularda tercih edilen renkler, boya damlalarının büyüklükleri, renklerin oluşturduğu hatların ve ebruya hâkim olan desenlerin özellikleri gibi unsurlar bakımından karşılaştırınız.

Tasarım açısından

- Hazırladığınız kartpostalın görsel açıdan zengin, dikkat çekici, özenli bir şekilde düzenlenmiş olmasına dikkat ediniz.

Değerlendirme

Yapılan çalışma, aşağıdaki karekodda verilen analitik dereceli puanlama anahtarı ve öz değerlendirme formu ile değerlendirilecektir.

Değerlendirme Ölçütleri

Karşılaştırma: Battal ebru türlerinin birbirinden ayıran özelliklere göre karşılaştırılmış olması

Tasarım: Kartpostalın özgün, dikkat çekici, görsel açıdan zengin, temiz ve kendisi tarafından yapılmış ebrular ile desteklenmiş olması

ÜNİTE SONU ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI

Aşağıdaki 1-3. soruların cevaplarını boş bırakılan alanlara yazınız.

1. Battal ile başlanan ebru türlerinde bizin hangi amaçla kullanıldığını açıklayınız.

2. Battal ile başlanan ebru türlerini ve yapım aşamalarını kısaca açıklayınız.

3. Battal ile başlanan ebru türlerini değerlendirirken dikkat edilmesi gereken unsurları listeleyiniz.

Aşağıdaki 4-6. soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

4. Aşağıdakilerden hangisi battal ile başlanan ebru çeşitlerinden biri değildir?

A) Şal ebrusu
B) Taraklı ebru
C) Zemin ebrusu
D) Gelgit ebrusu
E) Bülbülyuvası ebrusu

5. Aşağıdakilerden hangisi bülbülyuvası ebrusu ile ilgili özelliklerdendir?

A) Teknenin uzun kenarı boyunca 5, kısa kenarı boyunca 4 spiral deseni oluşturulması
B) Tekneye atılan son boyaya neft eklenmesi
C) Tekneye atılan son boya teknenin %70-80'ini kaplaması ve öbekler şeklinde atılması
D) Tekneye boyalar serpildikten sonra bir biz yardımıyla teknede gelgit işlemi yapılması
E) Teknede gelgit işlemi yapıldıktan sonra tarak ile desen oluşturulması

6. Numaralandırılmış ebru çeşitlerinden hangilerinde tekneye boyalar serpildikten sonra yapılan ilk işlem aynıdır?

I. Taraklı ebru
II. Şal ebrusu
III. Bülbülyuvası ebrusu
IV. Gelgit ebrusu

A) II ve III B) III ve IV C) I,II ve III D) I, II ve IV E) I, II, III ve IV

Aşağıdaki 7-11. cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun kelimelerle doldurunuz.

7. Gelgit ebrusu yapmak için tekneye atılan boyalar biz yardımı ile önce teknenin ..... boyunca sonra kısa kenar boyunca belirli ..... ile taranır.

8. Gelgit ebrusuna ..... da denir.

9. Bülbülyuvası ebrusu yapmak için tekne üzerindeki boyalara ..... yardımı ile ..... deseni verilir.

10. Bülbülyuvası ebrusuna ..... da denilmektedir.

11. Diğerlerinden farklı olarak ..... serpme atılması estetik kabul edilmez.

Aşağıdaki 12-14. önermeleri okuyunuz. Önermeler doğru ise doğru ( ) yanlış ise yanlış ( ) kutucuğunu işaretleyiniz ve cevabınızın gerekçesini yazınız.

12. Bülbülyuvası ebrusu yapmak için tekneye atılan boyalara önce gelgit deseni verilir.

Doğru ( ) **Yanlış ( )**

Çünkü

_____

_____

_____

13. Battal ile başlanan ebru çeşitlerini yaparken bütün renklerin teknedeki dağılımı dengeli olmalıdır.

Doğru ( ) **Yanlış ( )**

Çünkü

_____

_____

_____

14. Taraklı ebruda serpme yapılır.

Doğru ( ) **Yanlış ( )**

Çünkü

_____

_____

_____

Daha fazlasına ulaşmak için karekodu okutunuz.

SONNOTLAR

1 Göktaş, "Sıra Ebrusu", 27.

2 bk. Babaoğlu, *Türk Ebrûsu*, s. 207

3 Taşatan, *Süleymaniye Kütüphanesi Ebru Koleksiyonundaki Mustafa Düzgünman Ebruları*, 23.

4 bk. Kuşoğlu, "Ebru Sanatımız", 8-13.

5 bk. Taşatan, *Süleymaniye Kütüphanesi Ebru Koleksiyonundaki Mustafa Düzgünman Ebruları*, 23.

6 Taşatan, *Süleymaniye Kütüphanesi Ebru Koleksiyonundaki Mustafa Düzgünman Ebruları*, 23.

7 Babaoğlu, *Türk Ebrûsu*, 208.

8 bk. Taşatan, *Süleymaniye Kütüphanesi Ebru Koleksiyonundaki Mustafa Düzgünman Ebruları*, 23.

6.
ÜNİTE

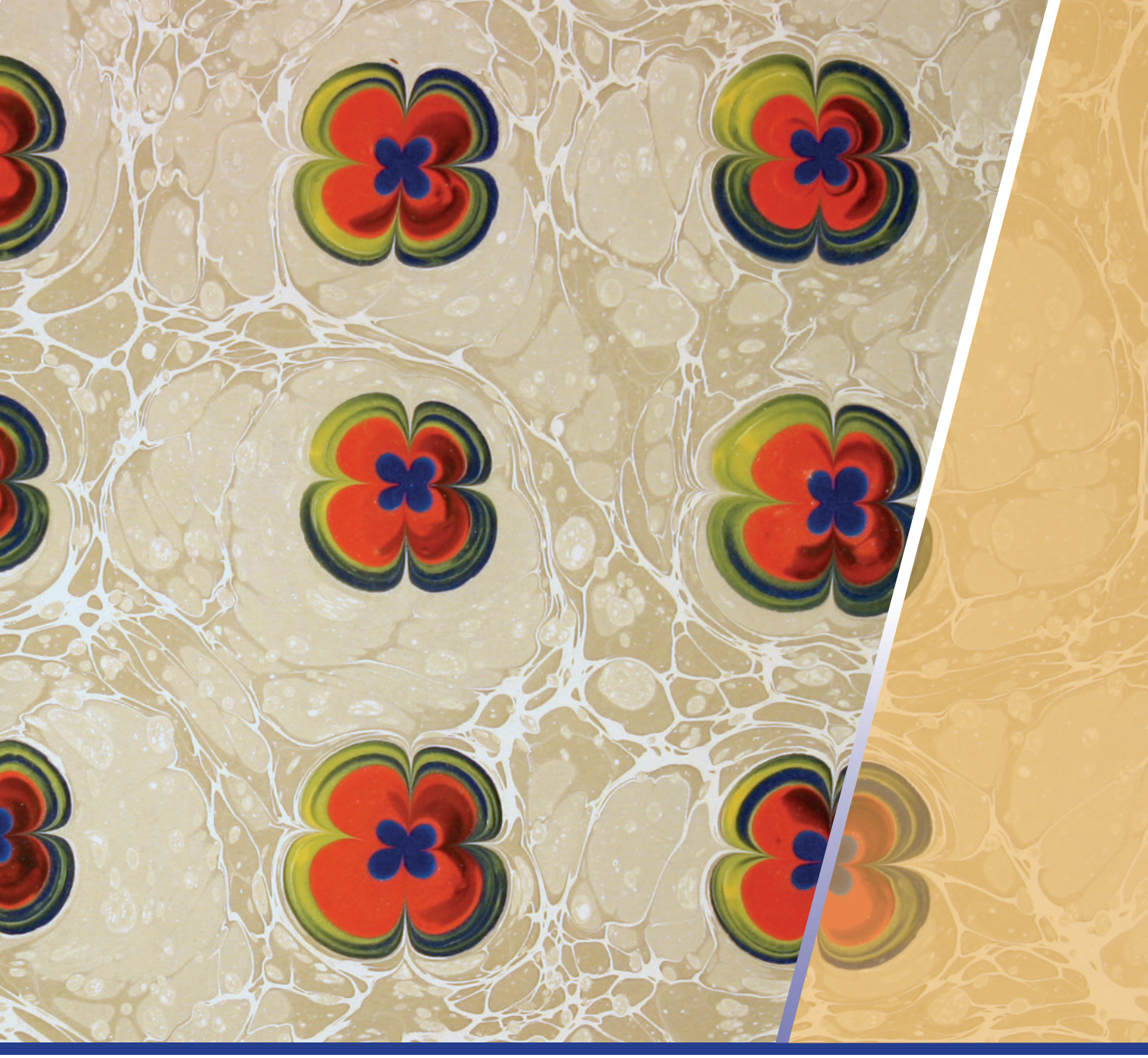
HATİP EBRUSU

6.1. Hatip Ebrusu, Türleri ve Özellikleri

6.2. Hatip Ebrusu Türlerinin Yapımı

Ünite Dosyası

Ünite Sunusu

▶ Bu ünitede öğrenilecek anahtar kavramlar

- dizilim
- hatip
- oran
- pervaz

▶ Bu ünitede sizlerden

- hatip ebrularını karşılaştırabilmeyi,
- hatip ebrusunu yapabilmeyi öğrenmeniz beklenmektedir.

Başlarken

Yazı, icat olduğu günden beri çeşitli amaçlarla kullanılmıştır. Ticaret ve sınır anlaşmaları dâhil olmak üzere günlük hayata dair birçok bilgi yazı ile kayıt altına alınmıştır. Kur'an-ı Kerim'in indirilmesiyle birlikte Allah'ın (cc) kelamını en güzel şekilde yazma gayesi, Müslüman sanatkârların eliyle yazının sanat hâline gelmesini sağlamıştır. Yazının "güzel yazıya" dönüşmesiyle bu güzelliğine yakışır biçimde süslenmesi ihtiyacı tezhip ve cilt gibi diğer sanatların gelişmesi sonucunu doğurmuştur. El yazması Kur'an-ı Kerim nüshalarında ayet duraklarına, sure başlarına, zahriye sayfalarına yansıyan bu zarafet ebruda da kendini göstermiştir. Başlangıçta yazıların zeminini süsleyen ebru, zamanla Yüce Allah'ın kelamının ya da Allah Resulü'nün sözlerinin yazıldığı kâğıt ve kitapları süsleyen bir unsura dönüşmüştür.

1. Size göre ebrunun bir türü olan hatip ebrusunun motifleri ile Kur'an-ı Kerim'in ayet duraklarında yer alan süslemeler arasında bir benzerlik var mıdır?

6.1. HATİP EBRUSU, TÜRLERİ VE ÖZELLİKLERİ

Konuya Başlarken

Aşağıya "pervaz" ve "hatip" kavramı ile ilgili zihninizde çağrışım yapan kelimeleri bir dakika içinde yazınız. Verdiğiniz cevaplarla "pervaz" ve "hatip" kavramının kullanıldığı birer cümle yazınız.

Çağrışım yapan kelime	Çağrışımla ilgili cümle
Pervaz	.....
Pervaz	.....
Pervaz	.....
Hatip	.....
Hatip	.....
Hatip	.....

Etkinlik 1

25 dk.

Adı	Hatip Ebrusunu Öğreniyorum
Amaç	Hatip ebrularının benzerliklerini belirleyebilme

Yönerge

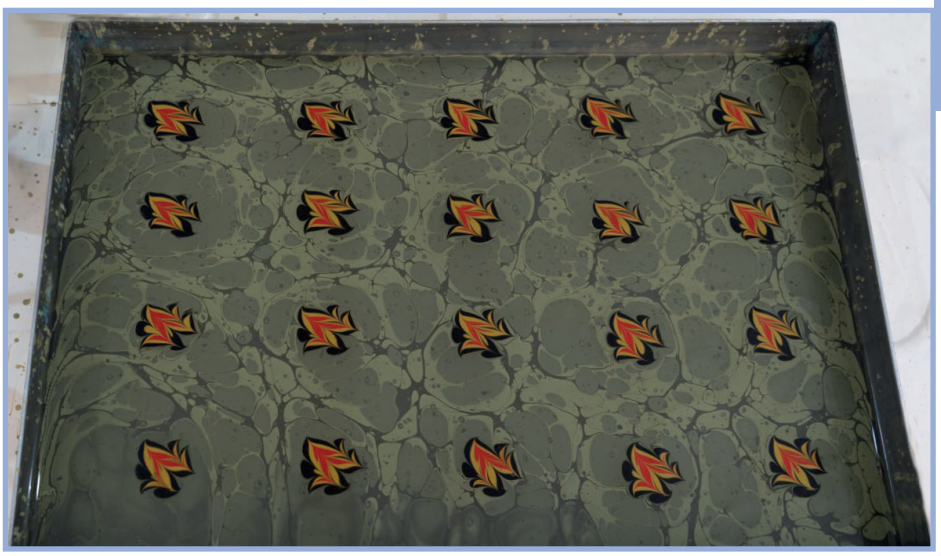
Aşağıdaki uygulama adımlarını takip ederek verilen etkinliği yapınız.

1. Üçer kişiden oluşan gruplara ayrılınız ve bir grup temsilcisi belirleyiniz.
2. Grup arkadaşlarınızla beraber aşağıdaki görselleri inceleyiniz.

Görsel 1: Teknede boya halkaları

Görsel 2,3: Yukarıdaki teknede yapılan boya halkalarına şekil verilmesi ile oluşturulan hatip ebruları

3. Bu görsellerden hareketle hatip ebrularının benzer yönlerinin neler olabileceğini grup arkadaşlarınızla üç dakika boyunca tartışınız.
4. Grup temsilciniz aracılığıyla ulaştığınız cevapları sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız ve diğer grupların cevaplarını dikkatlice dinleyiniz. Paylaşılan tüm cevapları öğretmeninizin rehberliğinde sınıfça değerlendiriniz.

Değerlendirme

Hatip ebrularının benzer yönlerini aşağıya listeyiniz.

1. .....
2. .....
3. .....

pervaz
Yazı levhalarının kenarlarına yapılan bir tür süs.
(Yaşar Çağbayır, "Pervaz", 7/4707)

Hatip ebrusu, 18. yüzyılda Ayasofya Camii hatibi **Hatip** Mehmed Efendi tarafından çokça yapıldığı ve onun tarafından geliştirildiği için bu isimle anılmaktadır.[1] Kur'an-ı Kerim ayetlerinin, hadislerin ve özlü sözlerin yer aldığı levha **pervaz**larında *(Görsel 6.1)* ya da cilt kabında kullanılmak üzere iki amaçla hatip ebrusu yapılmaktadır.[2]

hatip
Bir topluluğa bir amacı anlatmak, fikri açıklamak, öğüt vermek ve bir eyleme teşvik etmek gibi amaçlarla etkili ve güzel konuşma yapan kişiye denir.
(bk. Mahmut Kaya, "Hitâbet", 18/15)

Görsel 6.1 ▶
Yazı pervazına yerleştirilmiş bir hatip ebrusu

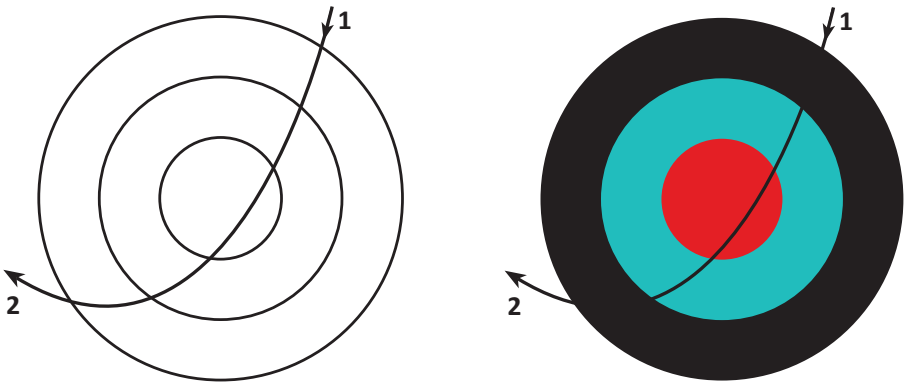
Hatip ebrularının, Hocapaşa semtindeki evinde çıkan bir yangında kurtarmak istediği eserleriyle beraber yanarak vefat eden Hatip Mehmed Efendi sayesinde şöhret bulduğu gerçeği ortadadır.[3] Mehmed Efendi'nin Türk ebrusuna kazandırdığı hatip ebrusunda yürek, yonca, çarkıfelek, yıldız gibi şekiller kullanılmıştır.

Hatip Mehmet Efendi'nin hayatında ebru sanatının yeri ilgili düşüncelerinizi paylaşınız.

Hatip ebrusu, Hatip Mehmed Efendi'den günümüze gelene kadar büyük gelişme göstermiştir. Bu tarzda teknik ve estetik açıdan bugün daha ileri bir seviyeye ulaşılmıştır. Hatip motiflerinin zenginleşmesi ve teknik yönden bazı standartlara kavuşması Necmeddin Okyay tarafından başlatılmış, Mustafa Düzgünman tarafından ise hatip motifleri zirveye çıkarılmıştır.[4]

6.1.1. YÜREK MOTİFLİ HATİP EBRUSU

Yürek motifi *(Görsel 6.2)*; iç içe damlatılan boyalarla oluşturulan halkaların, tepe noktasının hafif sağından/solundan ince bir bizle girilerek merkezden geçen bir yay çizip sol/sağ taraftan yukarıya doğru çıkılmasıyla oluşturulur *(Şekil 6.1)*.

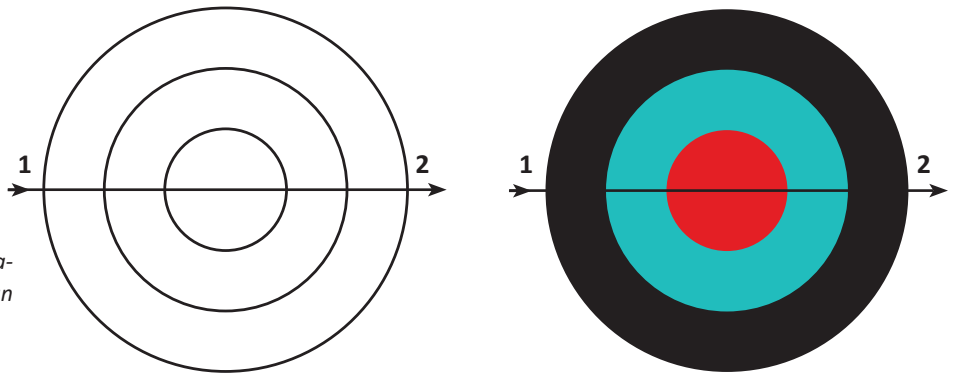

Şekil 6.1: *İç içe damlatılan boya halkasına yürek formunun uygulanışı*

Görsel 6.2: *Alparslan Babaoğlu'na ait yürek motifli hatip ebrusu*

Başka bir yürek motifi *(Görsel 6.3)* ise ince bir bizin boya halkalarının tam ortasından geçirilerek bir uçtan diğer uca doğru hareket ettirilmesiyle oluşturulur *(Şekil 6.2)*.

Şekil 6.2 ▶
İç içe damlatılan boya halkasına diğer yürek formunun uygulanışı

▲
Görsel 6.3: *Alparslan Babaoğlu'na ait yürek motifli hatip ebrusu*

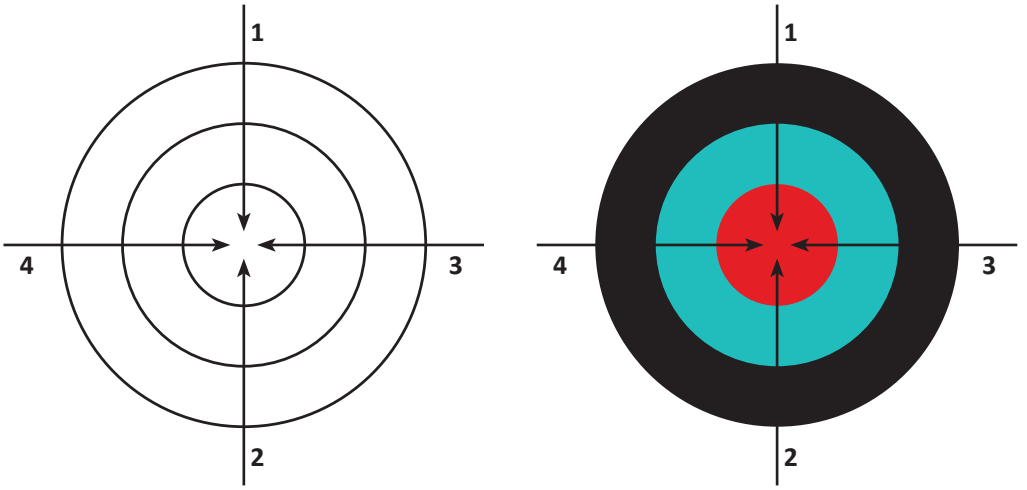
İç içe damlatılan boya halkalarına biz ve hatip tarağı yardımıyla taraklı yürek deseni verilebilmektedir *(Görsel 6.4)*. Bu halkalara önce hatip tarağıyla sağdan ve soldan girilir daha sonra da halkalar bizle bir uçtan diğer uca doğru çizilerek şekillendirilir.

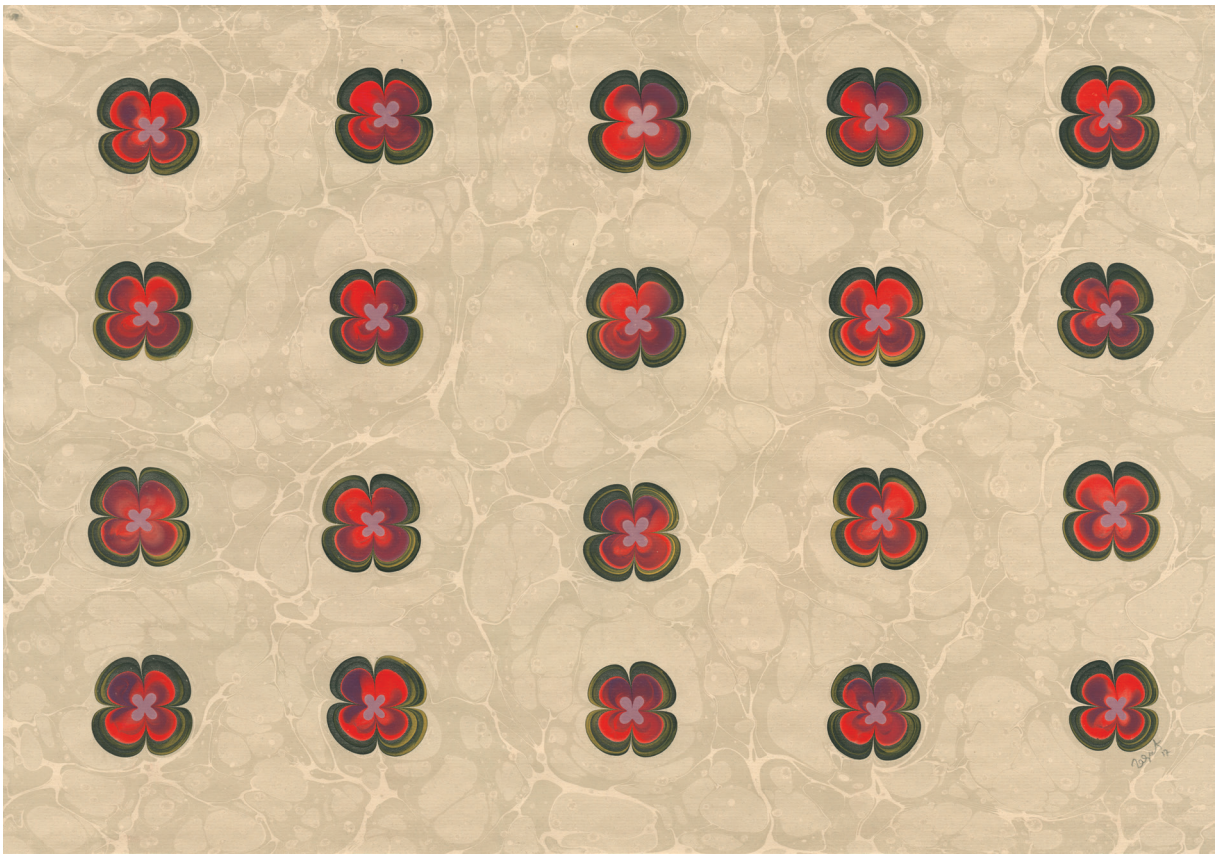
Görsel 6.4: *Mustafa Düzgünman'a ait ait taraklı yürek motifli hatip ebrusu*

6.1.2. YONCA MOTİFLİ HATİP EBRUSU

Yonca motifli hatip ebrusu *(Görsel 6.5),* iç içe damlatılan boyalarla oluşturulan halkaların ince bir biz yardımıyla saat on iki ve altı yönü ile üç ve dokuz yönünden (üst-alt ve sağ-sol ortalardan) içe doğru karşılıklı olarak çizilmesiyle oluşturulan bir türdür *(Şekil 6.3)*.

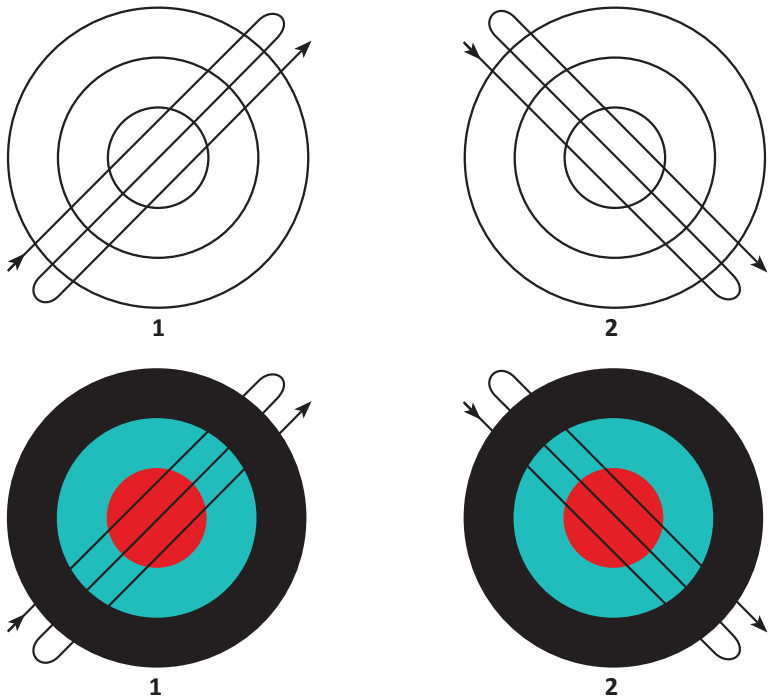
Şekil 6.3: *İç içe damlatılan boya halkasına yonca formunun uygulanışı*

Görsel 6.5: *Uğur Taşatan'a ait yonca motifli hatip ebrusu*

6.1.3. ÇARKIFELEK MOTİFLİ HATİP EBRUSU

Çarkıfelek motifli hatip ebrusu *(Görsel 6.6)*, iç içe damlatılan boya halkalarının iki aşamada şekillendirilmesiyle *(Şekil 6.4)* oluşturulan bir hatip türüdür. Birinci aşamada ince bir bizle saat sekiz yönünden girilerek boya halkasının içinde dar bir "Z" çizilir. İkinci aşamada ise saat on bir yönünden girilerek ters ama daha geniş bir "Z" çizilir. Bu şekilde çarkıfelek motifi tamamlanır.

Şekil 6.4
İç içe damlatılan boya halkasına çarkıfelek formunun uygulanışı

Görsel 6.6: *Alparslan Babaoğlu'na ait çarkıfelek motifli hatip ebrusu*

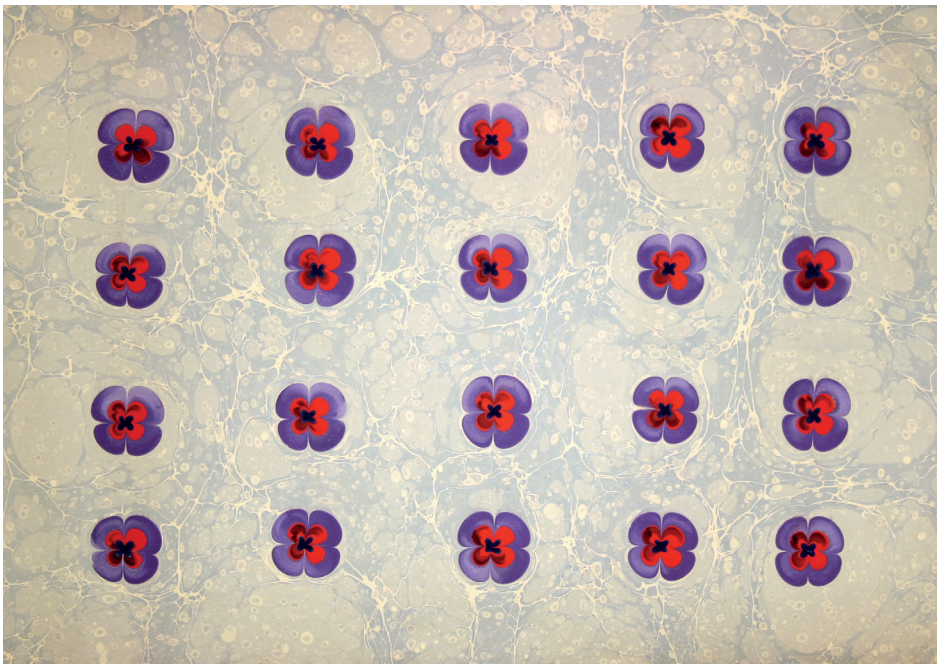
Etkinlik 2

25 dk.

Adı	Hatip Ebrusunun Çeşitlerini Tanıyorum
Amaç	Hatip ebrularının farklılıklarını belirleyebilme

Yönerge

1. Aşağıda verilen hatip ebrusu görsellerini inceleyiniz.

2. İncelediğiniz hatip ebrularının dikkatinizi çeken özelliklerini aşağıda boş bırakılan alana yazınız.

.....

.....

.....

.....

3. Not aldığınız özellikleri sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız ve diğer arkadaşlarınızın paylaşımlarını sabırla dinleyiniz.
4. Sınıfta yapılan paylaşımlardan hareketle hatip ebrularının ayırt edici özelliklerini aşağıdaki tabloda verilen ilgili alanlara yazınız. Tamamladığınız tabloyu öğretmeninizin rehberliğinde değerlendiriniz.

Yürek	Yonca	Çarkıfelek
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....

Değerlendirme

Aşağıdaki tabloda verilen ifadeleri okuyunuz ve bu ifadelerin ilgili olduğu hatip ebrusu motifine (X) işareti koyunuz.

	Yonca	Çarkıfelek	Yürek
Boya halkalarının ince bir bizle tepe noktasının hafif sağından girilerek merkezden geçen bir yay çizip sol taraftan yukarıya doğru çıkılmasıyla oluşturulur.			
Boya halkalarının ince bir bizle üst-alt ve sağ-sol ortalardan içe doğru karşılıklı olarak çizilmesiyle oluşturulur.			
İnce bir bizle önce saat sekiz yönünden girilerek boya halkasının içinde dar bir "Z" sonra da saat on bir yönünden girilerek ters ama daha geniş bir "Z" çizilmesiyle oluşturulur.			

Kontrol Noktası

Aşağıdaki çıkış kartını öğrendiklerinizden hareketle doldurunuz.

3 *Hatip ebrusu ile ilgili öğrendiğiniz üç önemli bilgi*

.....

.....

.....

2 *Hatip ebrularının benzer ve farklı yönlerine dair öğrendiğiniz iki önemli detay*

.....

.....

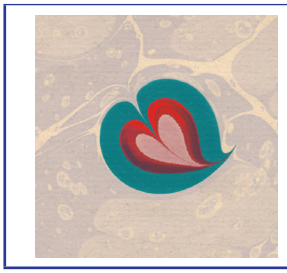
1 Hatip ebruları ile ilgili daha fazla araştırmak istediğiniz bir konu

.....

6.2. HATİP EBRUSU YAPIMI

Konuya Başlarken

Daha önce öğrendiğiniz ebru türlerinden hareketle hatip ebrusunun yapım aşamaları hakkında ne gibi tahminlerde bulunabilirsiniz? Tahminlerinizi sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

Tabloda verilen klasik hatip motiflerine ait görselleri inceleyiniz. Verilen hatip örneklerinin desenlerini yorumlayınız.

İncelediğiniz hatip örneklerinin isimleri ile benzedikleri şekiller arasında nasıl bir ilişki olabileceğine dair düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

PÜF NOKTASI

Hatip ebrusu; zemin ebrusu üzerine, genellikle teknenin uzun kenarı boyunca beş, kısa kenarı boyunca dört sıra hâlinde, eşit aralıklarla iç içe damlatılan boyalara bizle şekil vererek elde edilmektedir. Levha pervazlarında kullanmak için yapılan hatip ebrusu levhanın dört kenarı olduğundan dört sıra yapılmaktadır. Ancak defter kabı olarak kullanılacaksa böyle bir düzene ihtiyaç yoktur.

bk. Uğur Taşatan, *Süleymaniye Kütüphanesi Ebru Koleksiyonundaki Mustafa Düzgünman Ebruları*, **24**

Ebru Atöltesi 1

40 dk.

Adı	Yürek Motifli Hatip Ebrusu Yapıyorum
Amaç	Hatip ebrularını yapabilme
Gerekli Malzemeler	denizkadayıfı, tekne, boyalar, fırçalar, kavanozlar, çeşitli kalınlıkta bizler, öd, su

Hatip ebrusu için boya hazırlamayla ilgili videoya yukarıdaki karekoddan ulaşabilirsiniz.

Yürek motifli hatip ebrusu yapımıyla ilgili videoya yukarıdaki karekoddan ulaşabilirsiniz.

Yönerge

Gözlem Aşaması

1. Verilen karekodu okutarak yürek motifli hatip ebrusu için hazırlanan video kaydını seyrediniz.

Öğretmeninizin yaptığı yürek motifli hatip ebrusu uygulamasını dikkatlice takip ediniz.

Uygulama Aşaması

1. Teknenizin ayarını daha önce öğrendiğiniz gibi yapınız.
2. Zeminde kullanacağınız rengi seçerek zemin boyanızı ayarlayınız.
3. Hatip motiflerinde kullanacağınız renkleri seçiniz. Bu seçiminizi iki koyu renk ve bu iki rengin arasına ışık verecek açık bir renk olarak tercih etmeniz, hatip motiflerini oluşturan renklerin daha net anlaşılmasını sağlayacaktır.
4. Belirlediğiniz üç rengin her birinden tepeleme yaklaşık iki çay kaşığı kadar ayrı ayrı 190 ya da 210 ml kavanozlara boya alınız.
5. Öğretmeninizin yönlendirmesi ile boyalarınızı koyduğunuz kavanozlara boyanın üstünü biraz geçecek şekilde su koyunuz ve yaklaşık on-on beş damla öd ekleyerek boyanızı karıştırınız.
6. Teknenin yüzeyinde oluşan yüzey geriliminin fazlasını ve yüzeyde kalan boyaları temizleme kâğıdı ile alınız.
7. Teknenin üzerine zemin ebrusu atınız.
8. Attığınız zemin ebrusunun üzerine uygun bir biz ile hatip boyalarını damlatarak boyaların açılımını gözlemleyiniz.
9. Öğretmeninizin yönlendirmesiyle gerekiyorsa kavanozlardaki boyalarınıza tedbirli olarak boya ve/veya su ve/veya öd ekleyiniz.
10. Boyalarınızı ayarladıktan sonra teknenizi tekrar temizleyerek zemin ebrunuzu atınız ve bunun üzerine teknenin uzun kenarı boyunca beş, kısa kenarı boyunca dört sıra olacak eşit aralıklarla birinci hatip boyanızı damlatınız.
11. Tüm birinci boyalarınızı damlattıktan sonra ikinci boyanızı birinci boyanın merkezine damlatınız.
12. Tüm ikinci boyalarınızı damlattıktan sonra üçüncü boyanızı ikinci boyanızın merkezine damlatınız.
13. Öğretmeninizin örnek uygulamasını takip ederek en ince bizle oluşturmuş olduğunuz boya halkalarına seçtiğiniz bir yürek formunu uygulayınız.
14. Kâğıdı teknenin sol veya sağ üst köşesinden başlayarak hava boşluğu bırakmamaya özen göstererek tekneye yatırınız.
15. Kâğıt ile su yüzeyi arasında hava boşluğu kalıp kalmadığını anlamak için bizi kâğıdın üzerinde gezdiriniz.
16. Hava boşluğu kalmışsa hava boşluğunu parmağınızı kâğıdın üzerinde gezdirerek biraz bekleyiniz.
17. Kâğıdın alt uçlarından birini bizle kaldırınız, ardından diğer ucunu tutup teknenin alt kenarına sıyırarak kâğıdı kendinize doğru çekiniz.
18. Ebrunuzu kurutmak için uygun bir yere seriniz, kuruduktan sonra ürün dosyasına yerleştiriniz.
19. Artan boyaları sonraki çalışmalarda kullanmak için saklayınız.
20. Ebrunuzu verilen forma göre değerlendiriniz.

Değerlendirme

Yaptığınız hatip ebrusunu öğretmeninizin rehberliğinde aşağıda verilen gelenekli ebru sanatı ilkelerine göre değerlendiriniz. Öğretmeninizin geri bildirimini sonraki çalışmalarınıza yansıtmak için not alınız.

Ölçütler	Evet	Hayır	Öğretmen Geri Bildirimi
1. Hatip ebrusunu yaparken bir ustanın/hocanın uygulamasını takip ettiniz mi?			
2. Hatip ebrusunda renkleri iki koyu renk arasına ışık verecek açık bir renk gelecek şekilde tasarladınız mı?			
3. Boya halkalarını eşit kalınlıkta ve büyüklükte oluşturabildiniz mi?			
4. Boya halkalarını tekneye dizerken kullanım amacına uygun olarak dikkati yazıdan uzaklaştırmayacak şekilde halkaların dizilimlerinin ve her bir halka arasındaki mesafenin eşit olmasını sağlayabildiniz mi?			
5. Türk ebrusunda yer alan hatip ebrusu motiflerini doğru ve estetik bir şekilde uygulayabildiniz mi?			
6. Boyaları akmadan kâğıda tespit edebildiniz mi?			

BİLGİ KUTUSU

- Hatip boyalarının renklerinin akmadan canlı olabilmesi için boyaların tekneye damlatıldıktan sonra açıldıkları azami büyüklüğe ulaşıp bu büyüklüğün yaklaşık beşte biri kadar toplaması gerekmektedir. Açıldığı gibi kalan boya soluk renkli olur. Haddinden fazla sıkışıp geri toplanan boya da akar. Bu nedenle hatip ebrusunun boyalarının öd ayarı yapılırken, döşenen zemin ebrusunun üzerine doğru bizle damlatıldıklarında yukarıda tarif edildiği kadar geri toplanmaları gerekmektedir.

  Alparslan Babaoğlu, *Türk Ebrûsu*, 191

- Levha pervazında kullanılmak üzere yapılan hatip ebrularının motiflerinin büyüklükleri ve halkalarının kalınlıkları aynı olmalıdır. Aksi takdirde, diğerlerinden farklı büyüklükte olan motifler ya da örneğin siyah boyanın diğerlerinden daha kalın ya da ince olduğu motifler, kullanıldıkları levhanın pervazında izleyenin dikkatinin yazıdan uzaklaşmasına sebep olur. Bu, hatip ebrusunun yapılış amacına hizmet etmeyen bir durumdur.
- Bütün motifler aynı büyüklükte ve her motifte oluşturulan her bir halka diğerine **oran**la aynı kalınlıkta olursa hatip ebrusu, dikkati yazıdan uzaklaştırmadan süslemeyi mümkün kılar.
- Motifi oluşturan renklerden birincisinin damlatılması, dört sıra arasındaki mesafeyi ve her bir sıradaki motifler arasındaki mesafeyi belirleyeceğinden önemlidir. Sıralar arasındaki mesafe eşit, motiflerde de bir sıra üzerinde olmalıdır. Motiflerin **dizilim**i esnasında motifler düz bir şekilde bir sıra üzerine yerleştirilemezse her bir sırayı kesmek ve levhanın pervazına yerleştirmek zorlaşır.

  Alparslan Babaoğlu, *Türk Ebrûsu*, 209

oran
Büyüklük, nicelik ve derece bakımından iki şey arasında bulunan bağıntı.
bk. Türkçe Sözlük, "Oran", 1507

dizilim
Sıralanmış olan, sıra haline getirilmiş olan, sıralanma biçimi
bk. Çağbayır, "Dizili", 7/1564

Ebru Atöltesi 2

40 dk.

Adı	Yonca Motifli Hatip Ebrusu Yapıyorum
Amaç	Hatip ebrularını yapabilme
Gerekli Malzemeler	denizkadayıfı, tekne, boyalar, fırçalar, kavanozlar, çeşitli kalınlıkta bizler, öd, su

Yonca motifli hatip ebrusu yapımıyla ilgili videoya yukarıdaki karekoddan ulaşabilirsiniz.

Yönerge

Gözlem Aşaması

1. Verilen karekodu okutarak yonca motifli hatip ebrusu için hazırlanan video kaydını seyrediniz.
2. Öğretmeninizin yaptığı yonca motifli hatip ebrusu uygulamasını dikkatlice takip ediniz.

Uygulama Aşaması

1. Teknenizin ayarını daha önce öğrendiğiniz gibi yapınız.
2. Zeminde kullanacağınız rengi seçerek zemin boyanızı ayarlayınız.
3. Hatip motiflerinde kullanacağınız renkleri tasarlayınız. Tasarlayacağınız renkleri iki koyu renk ve bu iki rengin arasına ışık verecek açık bir renk olarak tercih etmeniz, hatip motiflerini oluşturan renklerin daha net anlaşılmasını sağlayacaktır.
4. Hatip ebrusu boyalarınızı daha önce öğrendiğiniz gibi hazırlayınız.
5. Teknenin yüzeyinde oluşan yüzey geriliminin fazlasını ve yüzeyde kalan boyaları temizleme kâğıdı ile alınız.
6. Teknenin üzerine zemin ebrusu atınız.
7. Attığınız zemin ebrusunun üzerine uygun bir biz ile hatip boyalarını damlatarak boyaların açılımını gözlemleyiniz.
8. Öğretmeninizin yönlendirmesiyle gerekiyorsa kavanozlardaki boyalarınıza tedbirli olarak boya ve/veya su ve/veya öd ekleyiniz.
9. Boyalarınızı ayarladıktan sonra teknenizi tekrar temizleyerek zemin ebrunuzu atınız ve hatip ebrusu boyalarınızı öğrendiğiniz şekilde damlatınız.
10. Öğretmeninizin örnek uygulamasını takip ederek en ince bizle oluşturmuş olduğunuz boya halkalarına yonca formunu uygulayınız.
11. Kâğıdı teknenin sol veya sağ üst köşesinden başlayarak hava boşluğu bırakmamaya özen göstererek tekneye yatırınız.
12. Kâğıt ile su yüzeyi arasında hava boşluğu kalıp kalmadığını anlamak için bizi kâğıdın üzerinde gezdiriniz.
13. Hava boşluğu kalmışsa hava boşluğunu parmağınızı kâğıdın üzerinde gezdirerek biraz bekleyiniz. Kâğıdın alt uçlarından birini bizle kaldırınız, ardından diğer ucunu tutup kâğıdı teknenin alt kenarına sıyırarak kendinize doğru çekiniz.
14. Ebrunuzu kurutmak için uygun bir yere seriniz, kuruduktan sonra ürün dosyasına yerleştiriniz.
15. Ebrunuzu verilen forma göre değerlendiriniz.

Değerlendirme

Yaptığınız hatip ebrusunu öğretmeninizin rehberliğinde aşağıda verilen gelenekli ebru sanatı ilkelerine göre değerlendiriniz.

Ölçütler	Evet	Hayır	Öğretmen Geri Bildirimi
1. Hatip ebrusunu yaparken bir ustanın/hocanın uygulamasını takip ettiniz mi?			
2. Hatip ebrusunda renkleri iki koyu renk arasına ışık verecek açık bir renk gelecek şekilde tasarladınız mı?			
3. Boya halkalarını eşit kalınlıkta ve büyüklükte oluşturabildiniz mi?			
4. Boya halkalarını tekneye dizerken kullanım amacına uygun olarak dikkati yazıdan uzaklaştırmayacak şekilde halkaların dizilimlerinin ve her bir halka arasındaki mesafenin eşit olmasını sağlayabildiniz mi?			
5. Türk ebrusunda yer alan hatip ebrusu motiflerini doğru ve estetik bir şekilde uygulayabildiniz mi?			
6. Boyaları akmadan kâğıda tespit edebildiniz mi?			

Ebru Atöltesi 3

40 dk.

Adı	Çarkıfelek Motifli Hatip Ebrusu Yapıyorum
Amaç	Hatip ebrusu yapabilme
Gerekli Malzemeler	denizkadayıfı, tekne, boyalar, fırçalar, kavanozlar, çeşitli kalınlıkta bizler, öd, su

Çarkıfelek motifli hatip ebrusu yapımıyla ilgili videoya yukarıdaki karekoddan ulaşabilirsiniz.

Yönerge

Gözlem aşaması

1. Verilen karekodu okutarak çarkıfelek motifli hatip ebrusu için hazırlanan video kaydını seyrediniz.
2. Öğretmeninizin yaptığı çarkıfelek motifli hatip ebrusu uygulamasını dikkatlice takip ediniz.

Uygulama aşaması

1. Teknenizin ayarını daha önce öğrendiğiniz gibi yapınız.
2. Aşağıda verilen tablodan oluşturacağınız zemin ebrusu ile hatip ebrusu için renklerinizi tasarlayınız ve boyalarınızı öğrendiğiniz gibi hazırlayınız. Zemin ebrunuzu açık tonlarda hazırlamaya dikkat ediniz.

	Mavi	Turkuaz	Yeşil	Kırmızı	Siyah
Zemin ebrusu					
Hatip ebrusu					

3. Hatip motifiniz için tasarlayacağınız renkleri iki koyu renk ve bu iki rengin arasına ışık verecek açık bir renk olarak tercih etmeniz, hatip motiflerini oluşturan renklerin daha net anlaşılmasını sağlayacaktır.
4. Teknenin yüzeyinde oluşan yüzey geriliminin fazlasını ve yüzeyde kalan boyaları temizleme kâğıdı ile alınız.
5. Teknenin üzerine zemin ebrusu atınız.
6. Attığınız zemin ebrusunun üzerine uygun bir biz ile hatip boyalarını damlatarak boyaların açılımını gözlemleyiniz.
7. Öğretmeninizin yönlendirmesiyle gerekiyorsa kavanozlardaki boyalarınıza tedbirli olarak boya ve/veya su ve/veya öd ekleyiniz.
8. Boyalarınızı ayarladıktan sonra teknenizi tekrar temizleyerek zemin ebrunuzu atınız ve hatip ebrusu boyalarınızı öğrendiğiniz şekilde damlatınız.
9. Öğretmeninizin örnek uygulamasını takip ederek en ince bizle oluşturmuş olduğunuz boya halkalarına çarkıfelek formunu uygulayınız.
10. Kâğıdı teknenin sol veya sağ üst köşesinden başlayarak hava boşluğu bırakmamaya özen göstererek tekneye yatırınız.
11. Hava boşluğu kalmışsa hava boşluğunu parmağınızı kâğıdın üzerinde gezdirerek biraz bekleyiniz. Kâğıdın alt uçlarından birini bizle kaldırınız, ardından diğer ucunu tutup kâğıdı teknenin alt kenarına sıyırarak kendinize doğru çekiniz.
12. Ebrunuzu kurutmak için uygun bir yere seriniz, kuruduktan sonra ürün dosyasına yerleştiriniz.
13. Ebrunuzu verilen forma göre değerlendiriniz.

Değerlendirme

Yaptığınız hatip ebrusunu öğretmeninizin rehberliğinde aşağıda verilen gelenekli ebru sanatı ilkelerine göre değerlendiriniz.

Ölçütler	Evet	Hayır	Öğretmen Geri Bildirimi
1. Hatip ebrusunu yaparken bir ustanın/hocanın uygulamasını takip ettiniz mi?			
2. Hatip ebrusunda renkleri iki koyu renk arasına ışık verecek açık bir renk gelecek şekilde tasarladınız mı?			
3. Boya halkalarını eşit kalınlıkta ve büyüklükte oluşturabildiniz mi?			
4. Boya halkalarını tekneye dizerken, kullanım amacına uygun olarak dikkati yazıdan uzaklaştırmayacak şekilde halkaların dizilimlerinin ve her bir halka arasındaki mesafenin eşit olmasını sağlayabildiniz mi?			
5. Türk ebrusunda yer alan hatip ebrusu motiflerini doğru ve estetik bir şekilde uygulayabildiniz mi?			
6. Boyaları akmadan kâğıda tespit edebildiniz mi?			

Kontrol Noktası

Aşağıdaki öğrenme günlüğünü doldurunuz.

ÖĞRENME GÜNLÜĞÜ

Aşağıdaki öğrenme günlüğünü verilen ifadeleri dikkate alarak doldurunuz.

1. Hatip ebrusu yapma süreci ile ilgili öğrendiklerim

   .....

   .....

   .....

2. Hatip ebrusu yaparken zorlandığım noktalar

   .....

   .....

   .....

3. Hatip ebrusu yapımında ilgimi çeken noktalar

   .....

   .....

   .....

4. Hatip ebrusu yaparken dikkat etmem gereken hususlar

   .....

   .....

   .....

Farklı Kaydet

Bu ünitede öğrendiğiniz bilgileri kendi hatırlayacağınız şekilde kısaca bu alana not edebilirsiniz.

PERFORMANS GÖREVİ	
Amaç Hatip ebrularını yapabilme	**Görev** Eski hattatların meşhur yazılarından birinin örneğini alınız. Yapmış olduğunuz hatip ebrularınızı kullanarak bu yazının etrafını süsleyiniz.
Beceriler • Hatip ebrularını karşılaştırabilme • Sanatsal üretim yapabilme	**Süre** Hazırlık: 1 Hafta Sınıf İçi Performans: 40 dk.
Ürün Yazı Süsleme	

Yönerge

Performans görevini aşağıdaki uygulama adımlarını takip ederek hazırlayınız.

Hazırlık Aşaması (1 hafta)

1. Hazırlayacağınız ürünün değerlendirilmesinde kullanılacak olan değerlendirme ölçütlerini ve dereceli puanlama anahtarını inceleyiniz.
2. Tarihimizde bilinen hattatların meşhur yazılarını araştırınız ve beğendiğiniz bir hat eserinin kopyasını çıktı alınız.
3. Ürün dosyanızdaki hatip ebrularından süslemede kullanabileceklerinizi seçiniz.
    - Seçtiğiniz hatip ebrularında boya halkalarının kalınlıklarının ve hatip motiflerinin büyüklüklerinin aynı olmasına dikkat ediniz.
    - Yapmış olduğunuz hatip ebrularından dört sıra arasındaki ve her bir motif arasındaki mesafenin birbirine eşit olanlarını seçiniz.
4. Kesme ve yapıştırma işlemleri için öğretmeninizin yönlendirmesiyle gerekli olan malzemeleri hazırlayınız.

Sınıf İçi Performans Aşaması (40 dk.)

Sanatsal bir üretim yapma amacıyla bir yazının etrafını süsleme etkinliği yürüteceksiniz. Hazırladığınız üründe aşağıdaki hususlara dikkat ediniz.

Tasarım açısından

- Yazının, dört kenarı olduğundan yazının kenar ölçülerini hesaplayarak dört sıra üzerine yapmış olduğunuz hatip ebrularını dört sıra boyunca eşit büyüklükte şeritler hâlinde kesmeye özen gösteriniz.
- Kestiğiniz şeritleri yazının etrafına yapıştırmak için öğretmeninizin önereceği uygun bir yapıştırıcıyı kullanabilirsiniz.
- Tasarımda kullandığınız hatip ebrularının her birinin diğer hatip ebruları ile benzer ve farklı yönlerini açıkladığınız bilgi notları hazırlayınız.

Değerlendirme

Bu çalışmada ortaya koyduğunuz ürün, aşağıdaki ölçütlere göre değerlendirilecektir.

İçerik: Süsleme için belirlenen meşhur hattatın yazısının/eserinin doğru ve güvenilir kaynaklardan elde edilmiş olması

Sanatsal üretim yapabilme: Hatip ebrularının form ve nispetlerine dikkat edilerek yapılmış olması ve süsleme esnasında kurallarına uygun olarak yapılmış bu hatip ebrularının kullanılması

Puanlama anahtarları: Yapılan çalışma, aşağıdaki karekodda verilen dereceli puanlama anahtarı ve öz değerlendirme formu ile değerlendirilecektir.

ÜNİTE SONU ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI

Aşağıdaki 1-5. soruların cevaplarını boş bırakılan alanlara yazınız.

1. Hatip ebrusu kim tarafından geliştirilip Türk ebrusuna kazandırılmıştır?

2. Hatip ebrusunun kullanım amacı nedir?

3. Hatip ebrularını yaparken nelere dikkat etmek gerekir?

4. Çarkıfelek motifli hatip ebrusunun nasıl yapıldığını açıklayınız.

5. Hatip ebrusu türlerinin benzer ve farklı yönleri nelerdir? Açıklayınız.

Aşağıdaki 6-8 soruların doğru cevabını işaretleyiniz.

6. Aşağıdakilerden hangisi hatip ebrusu türlerinden değildir?

A) Çarkıfelek
B) Yıldız
C) Yonca
D) Yürek
E) Taraklı ebru

7. Boya halkalarının tepe noktasından saat bir yönüne doğru birkaç milim sağa kayarak ince bir bizin, halkanın içinden sola doğru hafif kavis vererek geçirilmesi suretiyle oluşturulan bir hatip ebrusudur.

Verilen cümlede yapımı anlatılan hatip ebrusu türü aşağıdaki seçeneklerden hangisinde doğru olarak verilmiştir?

A) Taraklı yürek
B) Çarkıfelek
C) Taraklı
D) Yonca
E) Yürek

8. I. İç içe damlatılan boya halkaları teknenin uzun kenarı boyunca dört, kısa kenarı boyunca beş sıra hâlinde dizilmektedir.

II. Cilt kaplarında ve levha pervazlarında kullanılmak amacıyla yapılmaktadır.

III. Hatip boyalarının renklerinin akmaması, canlı olabilmesi için boyaların damlatıldığında açıldığı gibi kalması gerekir.

IV. Ayasofya hatibi Hatip Mehmet Efendi tarafından geliştirilerek Türk ebrusuna kazandırılmıştır. Bu sebeple onun namıyla anılmaktadır.

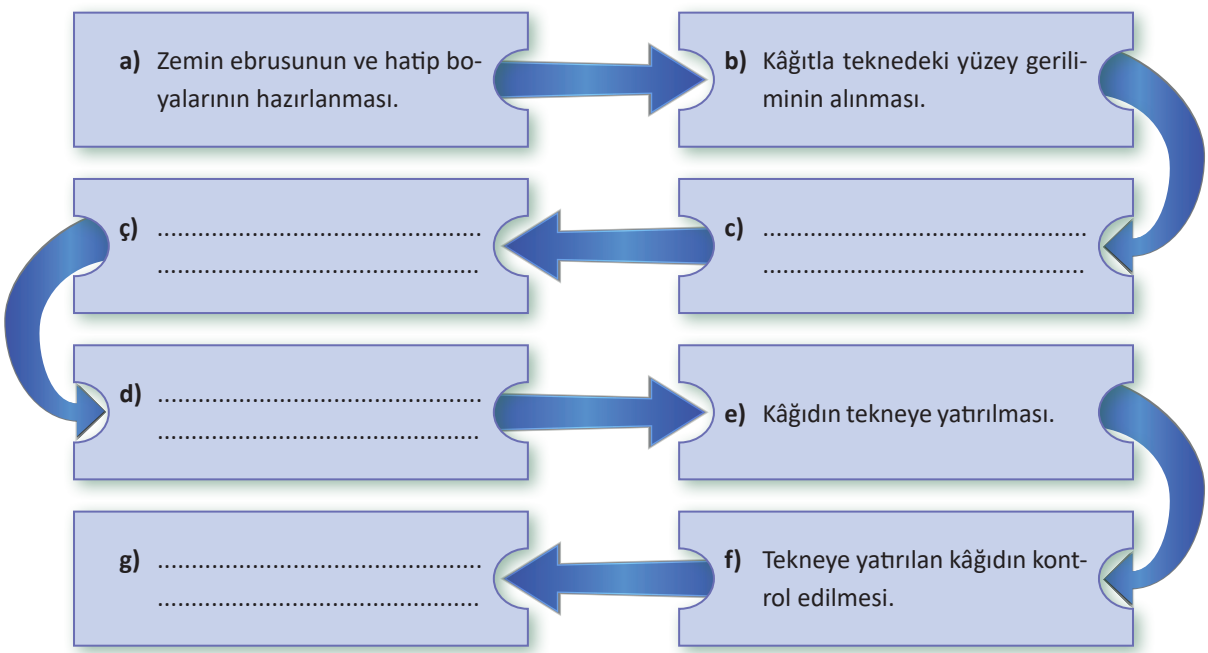
Hatip ebrusu ile ilgili numaralandırılmış bilgilerden hangileri doğrudur?

A) I ve II B) II ve III C) II ve IV D) III ve IV E) I, II ve II

Aşağıda verilen akış şemasını doldurunuz.

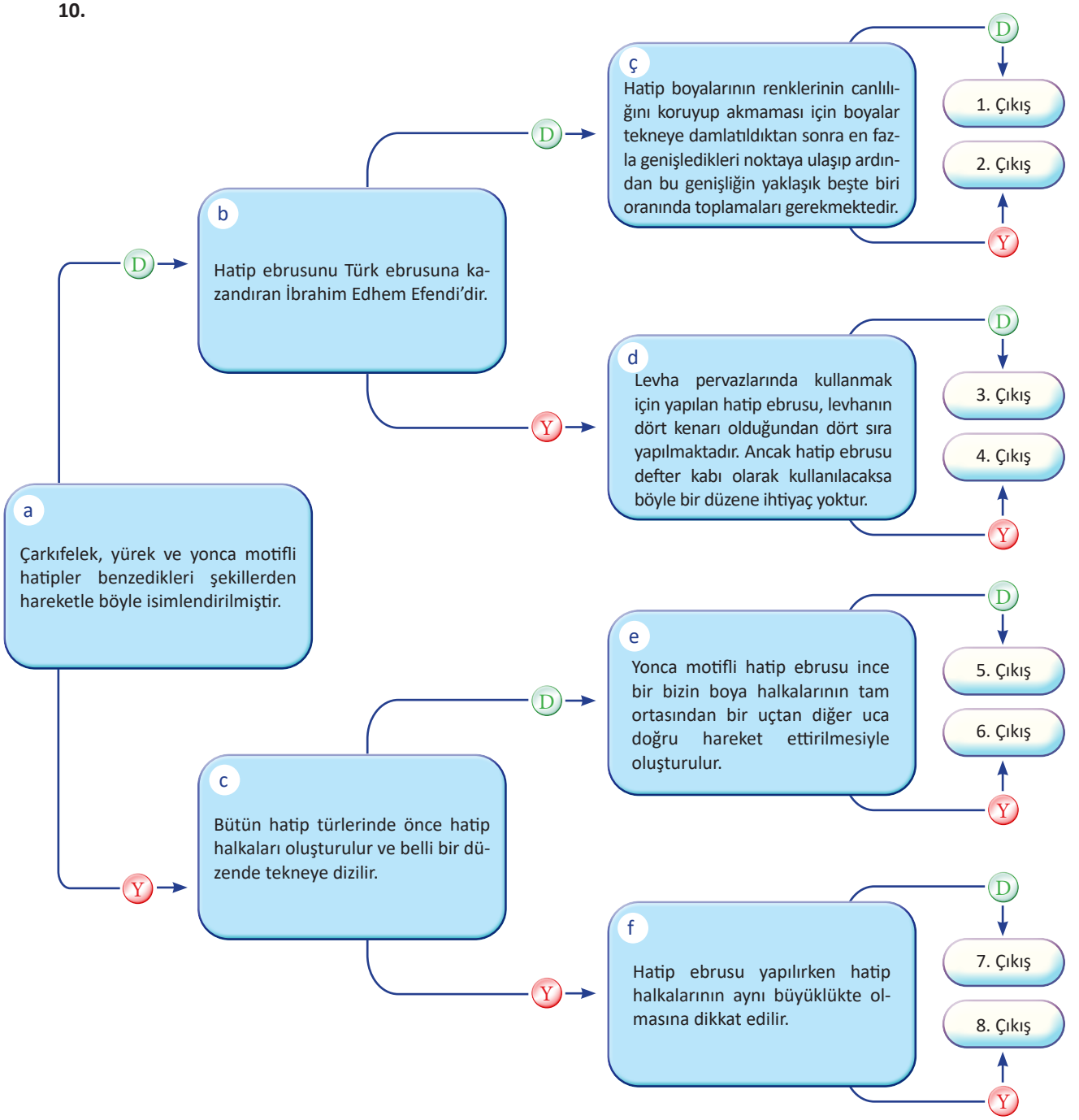
9. Aşağıda hatip ebrusunun yapım aşamaları ile ilgili bazı ifadeler karışık bir sırada verilmiştir. Verilen ifadeleri akış şemasında uygun boşluğa yerleştiriniz.

- Teknenin uzun kenarı boyunca beş, kısa kenarı boyunca dört sıra olacak şekilde eşit aralıklarla boyaların iç içe damlatılması
- Zemin ebrusunun atılması
- Kâğıdın sıyrılarak tekneden alınması
- İnce bizle yapılmak istenen hatip motifinin uygulanması

Aşağıdaki ifadelerin doğru (D) veya yanlışlığına (Y) göre yönlendirici okları takip ederek ulaştığınız çıkışı işaretleyiniz.

10.

Daha fazlasına ulaşmak için karekodu okutunuz.

SONNOTLAR

1 bk. Ovalı, *Arşivin Rengi*, XIII.

2 bk. Babaoğlu, *Türk Ebrûsu*, 209.

3 bk. Derman, *Türk Sanatında Ebrû*, 32.

4 Göktaş, "Hatip Ebruları", 34.

A

acziyet: Fiziki yetersizlikten dolayı işiyle ilgili işlemleri yapamama veya eksik yapma hali.

ahar: Hattatların kâğıt cilalamak için kullandıkları nişasta ve yumurta akından yapılan özel bir karışım.

aharcı: Eskiden kâğıdı aharlayıp cilalı duruma getiren esnaf.

aharlamak: Ahar sürerek kâğıdı düzgün ve kaygan duruma getirmek, cilalamak.

akkâse ebru: Hat sanatında, kullanılacak olan kâğıdın yazı yazılacak kısımlarıyla etrafının farklı renkte boyanması demek olan akkâse tekniğinin ebruda kullanılmasıyla elde edilen ebru türü.

aktar: Baharat veya güzel kokular satan kimse veya dükkân.

aktarlık: Aktarların yaptığı iş.

ana renk: (Resim) Sarı, kırmızı ve mavi.

Arap zamkı: Akasyadan elde edilen bir zamk; zamkıarabi.

asit: Turnusolün mavi rengini kırmızıya çevirmek özelliğinde olan ve birleşimindeki hidrojenin yerine maden alarak tuz oluşturan hidrojenli birleşik; hamız.

atölye: Zanaatkârların veya resim, heykel sanatlarıyla uğraşanların çalıştığı yer; işlik.

B

bağıl nem: Bir metreküp hava içinde bulunan su buharı ağırlığının, aynı şartlardaki havanın doymuş su buharının ağırlığına oranı.

bakteri: Toprakta, suda, canlılarda bulunan, çürüme, mayalanma veya hastalıklara yol açan, küresel, silindirimsi, kıvrık biçimli olan, bölünerek çoğalan, klorofilsiz, tek hücreli canlı.

bej: Sarıya çalan açık kahverengi.

benmari: Bir kabı kaynar suya oturtmak yolu ile içindekini ısıtma veya eritme yöntemi.

bestekâr: Besteci.

C

cilt: Formaları, yaprakları birbirine dikerek veya yapıştırarak kitap, defter, dergi vb.ne geçirilen deri, bez veya kâğıtla kaplı kapak; kap.

ciltçilik: Cilt yapma işi, cilt yapma sanatı, mücellitlik.

cisim: Tabiatta element, bileşik veya bunların karışımları hâlinde bulunan, kütlesi ve ağırlığı olan, duyularla algılanabilen şey.

cümbüş: Aşırı coşku.

cüz: Eskiden mahalle mekteplerinde ders kitabı olarak okunan, içinde elifba, elifbaya ait bilgiler, namaz duaları ve bazı sureler bulunan ufak kitapçık.

Ç

Çağatayca: XIV-XV. yüzyıllarda Çağatay Devleti'nin merkezi olan Herat'ta gelişmiş ve XVII. yüzyıla kadar devam edip zengin bir edebiyat meydana getirmiş olan Türk lehçesi.

çarkıfelek: Hatip ebrusunun bir türüne verilen ad.

çarkuşe: Kenarları deri ile çevrilmiş, ortası ebru,kumaş ya da kâğıt kaplı ciltlere verilen ad.

çemen otu: Boy otu.

çeper: Duvar, hendek vb. şeylerin iç tarafındaki yüzü, cidar.

çıkma ebru: İstenilen mükemmeliyette olmayan veya bazı tarafları bozuk olan ebruya verilen ad.

çırpıcı: Pişmeden önce malzemeyi çırpan, karıştıran elektrikli alet, mikser.

çıta: Genellikle dikdörtgen ya da kare kesitli, uzun tahta çubuk.

çinicilik: Çinicinin yaptığı iş.

D

damlalık: Bir sıvıyı damla damla akıtmak için bir ucuna kauçuktan yapılmış başlık geçirilmiş, öbür ucu sivri, cam veya plastikten araç.

denizkadayıfı: Carrageenan moss isimli bir yosundan elde edilen ve ebru sanatı Avrupa'da yayılmaya başladıktan sonra kullanılmaya başlanan kıvam arttırıcı madde.

denk: Büyük bir bohça biçiminde sıkıca bağlanmış eşya veya ticari mal.

destiseng: Ebru sanatında boya ezmek için kullanılan tek parça mermer taş.

diş: Çark, testere, tarak vb. çentikli şeylerdeki çıkıntıların her biri.

dramatik: İçinde gerilim çatışma vb. olaylar bulunan, insan ilişkileri ile gelişen (eser, olay).

E

ebat: Boyut.

ebonit: Yüz kısım kauçuğun otuz iki kısım kükürtle işlenmesinden elde edilen plastik madde.

ebrulamak: Boyaları fırça yardımıyla tekne üzerine serperek ebru yapma işlemine verilen ad.

ecdat: Geçmişteki büyükler, atalar.

el taşı: Destiseng.

el yazması: Basım tekniğinin gelişmediği dönemlerde elle yazılmış kitap.

epik: Destansı.

F

fıtrat: Yaradılış.

fildişi: Fil dişinin kırık beyaz rengi; fildişi rengi.

flu: Net olmayan, bulanık.

form: Biçim.

fünun: Fenler; bilgiler.

G-Ğ

galvaniz: "Üzeri değerli madenlerle kaplanacak bir bakır levhanın batırıldığı altın, gümüş veya platin banyosu" anlamına gelen galvaniz banyosu birleşik sözünde geçen bir söz.

gaz yağı: Ham petrolün 150-250 °C'ler arasında işlenmesiyle elde edilen renksiz veya sarı renkte akaryakıt; taş yağı, gaz.

geven: Baklagillerden, çok yıllık, bazı türlerinden kitre denilen zamk çıkarılan, arıcılıkta aromasından faydalanılan, eğimli alanlarda toprağı koruyan, eczacılık, boya, dokuma ve kâğıt sanayisinde ham madde olarak kullanılan, dikenli bir çalı.

gramaj: Ekmek ve kâğıt için ağırlık ölçüsü.

gülbahar: Demir oksitleri ihtiva eden açık kırmızı toprak boya.

H

hakkâklik: Kakmacılık.

hare: Bazı nesne, canlı, göz vb.nde dalgalanır gibi görünen parlak çizgiler; meneviş, dalgır.

hassas terazi: Maddelerin veya cisimlerin ağırlıklarını 0.1 mg'dan daha hassas duyarlılıkta ölçen ve dış ortam koşullarından etkilenmeyecek şekilde tasarlanmış tartım aleti.

hat: Arap alfabesiyle güzel yazı yazma sanatı ve bu biçimde yazılmış yazı.

hattat: Hat sanatını kendisine meslek olarak edinen kimse.

havan: İçinde bir şey dövüp ufalamaya yarayan, tahta, taş, maden veya plastikten yapılan kap.

helezon: Kıvrımlı, yılankavi biçim.

hezarfen: 1. Elinden çok iş gelir; her şeyden anlayan. 2. Bilgin; âlim. 3. Çok yönlü usta.

homojen: Her tarafı aynı yapıda ve nitelikte olan, mütecanis, türdeş.

hutbe: Cuma namazından önce ve bayram namazından sonra hatibin minberde yaptığı öğüt niteliğindeki konuşma.

hüsnühat: Güzel yazı sanatı.

İ-I-J

icazet: Eskiden tahsilini veya bir sanattaki ehliyetini tamamlayan bir kimseye, ders okutacak veya sanatını yapabilecek seviyeye geldiğini göstermek üzere verilen izin kâğıdı, bir çeşit diploma, şahadetname.

icazet vermek: Bir kimseye ders okutmak, sanatını icra etmek için ehliyetname vermek.

inorganik pigment: Topraklar, oksitler ve mineraller olarak üçe ayrılan, suda erimeyen boyalardır.

icra etmek: Yapmak.

irade: Bir şeyi yapıp yapmama konusunda kişinin kendi kendine karar verebilme ve bunu uygulama gücü.

K

kadim: Çok eski zamanda var olmuş veya eskiden beri var olan; bayrı.

kalıp: Bir şeye biçim vermeye veya eski biçimini korumaya yarayan araç.

kâmil: Olgun.

karıştırıcı: Çeşitli besin maddelerini karıştırma ve çarpma işinde kullanılan araç veya alet.

kasımpatı: Birleşikgillerden, çiçekleri iri, katmerli ve türlü renkte, sonbahardan kışa değin açan bir süs bitkisi; krizantem (Chrysanthemum).

katı': Kâğıt veya deri üzerindeki bir şekli, bir yazıyı kesip çıkararak kalan veya çıkan parçayı bir başka kâğıt ya da deri üzerine yapıştırma sanatı, katı'lık ve bu tarzda yapılan iş, katıa.

kazein: Sütten elde edilen, kâğıt üretiminde kullanılan bir protein.

kem: Kötü, fena olan.

kemalat: Sahip olunan manevi hasletler, olgunluklar.

kırık: Saf renkten hafif uzaklaşmış.

kıta: Aynı vezinde 2 ve 4. mısraları kafiyeli, 4 mısradan ibaret nazım parçası.

kıvam: 1. Sıvılarda koyuluk, yoğunluk. 2. Sıvıların koyuluk derecesi.

koleksiyoner: Koleksiyoncu.

koleksiyonerlik: Koleksiyonculuk.

kompozisyon: Ayrı ayrı parçaları bir araya getirerek bir bütün oluşturma biçimi ve işi.

konserve: Gıdaların teneke kutu veya cam kavanoz gibi hermetik kaplarda ısı uygulamasıyla dayanıklı duruma getirilmesi.

kontrast: Karşıtlık.

kudret: Allah'ın her şeye kadir olması, dilediği her şeyi yapması şeklinde tecelli eden sıfatı.

kumlanma: Tekneye damlatılan boyaların çatlayarak kuma benzeyen noktalı bir hâl alması.

kuşe: Kalın, ağır gramajlı parlak, düzgün, pürüzsüz, kaygan bir tür kâğıt; kaymak kâğıdı, kuşe kâğıdı, papyekuşe.

küme: Herhangi bir nesnenin oluşturduğu tomar; öbek.

L

lahur (Lâhor çividi): İndigofera tinctoria bitkisinin yapraklarının fermantasyonu ile elde edilen, suda eriyen bir boyar madde.

lakap: Bir kimseye, bir aileye kendi adından ayrı olarak sonradan takılan, o kimsenin veya o ailenin bir özelliğinden kaynaklanan ad.

leylak: 1. Zeytingillerden, yaprakları karşılıklı bir ağaççık (Syringa vulgaris). 2. Bu ağacın koni durumunda toplanmış, beyaz, eflatun veya pembe renkte, güzel kokulu çiçekleri.

lirik şiir: Çoşkun ve ateşli bir anlatımı olan, toplumun ortak veya şairin kişisel duygularını yansıtan şiir; dititramp.

literatür: Kaynak.

M-N

maket bıçağı: Genellikle maket yapımında kullanılan ince ve keskin bıçak.

meşk: Öğrenmek için yapılan ders, talim, çalışma, alıştırma.

meşk etmek: Bir şeyi öğrenmek veya ona alışmak için alıştırma yapmak, çalışmak.

metal oksit: Madenciler tarafından yerkürenin derinliklerinden çıkarılan, fabrikada işlenerek kullanıma hazır hâle getirilen toprak ve metallerdir. Ebru boyası olarak kullanılırlar.

mil: Türlü işlerde kullanılmak için yapılan ince ve uzun metal çubuk.

minyatür: Çoğunlukla eski yazma kitaplarda görülen, ışık, gölge ve hacim duygusu yansıtılmayan küçük, renkli resim sanatı.

misina: Yapay ve sentetik ham maddeden tek kat çekilmiş, değişik kalınlıkta iplik.

modernizasyon: Çağdaşlaşma.

motif: Bir sanat eserinde sık sık tekrarlanan unsur.

murakka: Hattatların ayrı ayrı kâğıtlara yazıp sonra bir arada mecmua hâline getirdikleri meşkler.

musiki: Müzik.

mücellit: Ciltçi.

müezzin: Namaz vakitlerini bildirmek için ezan okuyan din görevlisi; ezancı.

mühre: Kuruyan ebruların parlatılması için kullanılan çakmak taşı, cam, akik gibi pürüzsüz malzemelerden üretilen bir alet.

mürekkepçilik: Mürekkepçinin yaptığı iş.

müspet: Olumlu.

müstakil: Kullanış yönünden başka bir yapı ile bağlantısı olmayan; bağımsız.

O-Ö

okçuluk: Ok ve yay kullanılarak yapılan spor.

öbek: Küme.

P

parafin: Katran, petrol, neft vb. maddelerden çıkarılan, katı, beyaz, yarı saydam, buharı parlak bir alevle yanan, kimyasal etkenlere karşı ilgisiz, katı hidrokarbon; alkan.

pastoral: Kış yaşantısınını ve özellikle çobanların aşk ve yaşayışlarını anlatan (edebiyat türü); çobanlama.

pense: Birçok meslek dalında çeşitli nesneleri sıkmak, germek, kıvırmak, tutmak vb. işler için kullanılan değişik biçimlerde el aleti; pens.

pigment: Boyar madde.

pipet: Sıvı içecekleri bardak veya şişeden kolayca içmek için kullanılan ince, plastik boru; kamış.

pirimübarek: Herhangi bir konuda, bir meslekte deneyim kazanmış, tecrübeli, saygın kimse.

pirinç: Bakıra çinko katılarak elde edilen sarı renkte bir alaşım.

plaka: Çeşitli kalınlıklarda metal levha, plak.

pleksiglas: Metil akrilat plastiklerinin ticari adı olup berrak, renksiz, saydam, yüksek yumuşama sıcaklığına sahip, darbe dayanımı yüksek, hava şartlarına dayanıklı bir termoplastik.

portre: Bir kimsenin yağlı boya, sulu boya, karakalem vb. bir yolla yapılmış resmi.

R

rebiülevvel: Ay takviminin üçüncü ayı; büyük mevlit ayı.

restorasyon: Yenileme.

S-Ş

sac: Yassı demir çelik ürünü.

sanatkâr: Güzel sanatların bir dalında sanat niteliği taşıyan eserler veren kimse, sanatçı.

satirik: Yergi ile ilgili, yergi niteliğinde olan.

saz semaisi: Klasik Türk müziğinde faslın en son çalınan sözsüz parçası.

sergen: Raf.

serpme: Ebruya derinlik vermek ve çeşitli sebeplerden oluşan delikleri örtmek amacıyla tekneye atılan küçük damlalar.

serpmek: Ebru yapmak amacıyla hazırlanan teknedeki sıvının üzerine boyaların, fırça yardımıyla ahenkli bir şekilde atılması.

spatula: Ev işleri, duvarcılık, boyacılık gibi alanlarda kullanılan, bir maddeyi kazımaya, yaymaya yarayan, küçük bir kürek veya ucu keskin olmayan, bükülebilen bir bıçak biçiminde metal, ağaç, kemik vb. maddelerden yapılmış araç.

spiral: Sarmal biçimde olan.

su bazlı: Yapısında su olan.

sümbül: Zambakgillerden, soğanla üretilen, keskin kokulu ve türlü renkli, çok yıllık bir süs bitkisi. (Hyacinthus orientalis).

şal: Kökeni eski İran'a dayanan bir motif türü.

şarkı: Klasik Türk müziğinde aşk üzerine söylenen, nakaratı ve ara nağmesi olan parça.

T

tabaka: Baskı ve yazıda kullanılan, değişik boyutlarda kesilmiş (kâğıt).

tabla: Soba, mangal vb. şeylerin altına konulan metalden, mermerden veya tahtadan yapılan tepsiye benzer altlık.

takoz: Bir eşyanın altına yerinden oynamadan dik durması için yerleştirilen ağaç kama.

taksim: Klasik Türk müziğinde faslın başında ve ortasında çalgıcının doğaçlama yöntemiyle çaldığı müzik.

talebe: Öğrenci.

talik: 1. Arap alfabesinde geliştirilen, yatık olarak yazılan yazı türlerinden biri. 2. Bu tür yazı ile yazılmış.

tefekkür etmek: Düşünmek.

tekâmül: 1. Olgunlaşma. 2. Gelişme.

terebentin: Kozalaklılardan ve bazı ağaçlardan ya kendi kendine ya da ağacın çizilmesiyle akan, yağlı boya, yağlı vernik üretiminde ve inceltilmesinde kullanılan, ince, renksiz, kokulu reçine; terementi.

teknik: Bir sanat, bir bilim, bir meslek dalında kullanılan yöntemlerin hepsi.

tezhip: Levhaların, yazma kitapların, sayfaların altın ve boya ile bezenmesi, altınlanması ile yapılan süsleme sanatı.

tırtık: Çentik.

ton: Bir rengin koyuluk veya açıklık derecesi.

toz boya: Ezilerek ve sulandırılarak kullanılan, çeşitli renkte toz durumundaki boya.

U-Ü

üslup: Sanatçının görüş, duyuş ve anlayışındaki kendine özgü anlatış biçimi; biçem, hava, stil.

üstat: Bilim veya sanat alanlarından herhangi birinde üstün bilgisi ve yeteneği olan kimse.

V

velinimet: Bir kimsenin nimetinden faydalandığı, birçok şeyini ona borçlu olduğu kimse.

Y

yadigâr: Hatıra.

yağlı boya: Eşyaya renk vermek veya onu dış etkilerden korumak için sürülen, boyanın bazı özel sıvılarla karıştırılmasıyla yapılan kimyasal madde. Bu boya ile yapılmış (resim).

yağlı kâğıt: Ambalajlamada veya yiyecekleri saklamada kullanılan, malzemeye yapışmayan, suya dayanıklı kâğıt.

yan kâğıdı: Cilt kapağı ile kitabı birbirine bağlayan kâğıt.

yüzey gerilimi: Her sıvının yüzeyinde bulunan ve moleküllerin direncinden kaynaklanan esneklik.

Z

zahriye: Yazma kitaplarda genellikle kitap sahibinin, temellük kitabesinin tezhipli olarak yer aldığı, esas metnin başladığı yaprağın ön yüzü.

zerre: Çok küçük parçacık; habbe.

zırnık: Ebru yapımında kullanılan ve sarı renkli olan arsenik sülfür.

zift: Katran ve diğer organik maddelerin buharlaşmasından veya damıtılmasından elde edilen, kolay kırılan, az ısı ile eriyen, katı, siyah, parlak madde; karasakız.

zümrüt yeşili: Koyu yeşil; tavus yeşili, zümrüdi.

KAYNAKÇA

- Ahmed bin Hanbel. *el-Müsned. nşr*. Ebu Hacir Muhammed Said Besyuni. Beyrut, 1405/1985.
- Ayvazoğlu, Beşir. "İlmü'l-Cemâl". Türkiye Diyanet Vakfı *İslâm Ansiklopedisi*, 22/146. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Babaoğlu, T. Alparslan. *Türk Ebrûsu'nun Tarihi ve Ebrûnun Mehmedleri*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı, 2025.
- Babaoğlu, T. Alparslan. *Türk Ebrusû*. İstanbul: Klasik Türk Sanatları Vakfı, 2018.
- Babaoğlu, T. Alparslan, Hocam Mustafa Düzgünman. İstanbul: Albaraka Yayınları, 2020.
- *Çağbayır, Yaşar. Orhun Yazıtlarından Günümüze Türkiye Türkçesinin Söz Varlığı Büyük Türkçe Sözlük.* İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2016.
- Derman, Uğur. "Ebru Sanatının Altın Çağları". *Sabah Ülkesi* 45 (Ekim 2015), 32-35. https://www.sabahulkesi.com/sayi.php?no=45
- Derman, M. Uğur. "Hezarfen Hattat Üsküdarlı Necmeddin Okyay". *Üsküdar Sempozyumu* I. ed. Zekeriya Kurşun vd. 2/182-194. İstanbul: Üsküdar Belediyesi, 2004.
- Derman, M. Uğur. *Türk Sanatında Ebrû*. İstanbul: Ak Yayınları Türk Süsleme Sanatları Serisi, 5. Basım, 1977.
- Devellioğlu, Ferit. Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lûgat. Ankara: Aydın Kitabevi, 25. Basım, 2008.
- Göktaş, Uğur. *Ebru Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Anadolu Sanat Yayınları, 1987.
- Göktaş, Uğur, "Hatip Ebruları". *İlgi Dergisi*. 63/1990,32-35.
- *Güncel Türkçe Sözlük*. Erişim 8 Nisan 2025. https://sozluk.gov.tr
- Kaçar, Mustafa. "Hezarfen Ahmed Çelebi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* ed. Bekir Topaloğlu. 17/297. İstanbul: TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 1998.
- Kâğıtçı, M. Ali. *Kâğıtçılık Tarihçesi*. İstanbul: Kader Basımevi, 1936.
- Kaya, Mahmut. "Hitâbet". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 18/156. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.
- *Kubbealtı Lugatı*. Erişim 27 Mart 2025. https://lugatim.com/
- Kuşoğlu, Mehmet Zeki. "Ebru Sanatımız". *Bilim Birlik Başarı 41* (Ay 1984) 8-13.
- Ovalı, İlhan. *Arşivin Rengi*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2007.
- Özen, Mine Esiner. *Yazma Kitap Sanatları Sözlüğü*. İstanbul: İÜ Fen Fakültesi Yayınları, 1985.
- Serin, Muhittin. "Meşk". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. ed. Bekir Topaloğlu. 29/372. İstanbul: TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 2004.
- Taşatan, Uğur. "Geçmişten Günümüze Battal Ebru". *Otuz Yedi Sanat ve Tasarım Dergisi 2/2* (Aralık 2023), 62.
- Taşatan, Uğur. "Geçmişten Günümüze Battal Ebru". *Otuz Yedi Sanat ve Tasarım Dergisi 2/2* (Aralık 2023), 67.
- Taşatan, Uğur. *Süleymaniye Kütüphanesi Ebru Koleksiyonundaki Mustafa Düzgünman Ebruları*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Taşatan, Uğur. "Tarihsel Gelişiminden Hareketle Türk Ebrusunda Tekâmül". *Türk Dili ve Kültürü Araştırmaları*. ed. Hüseyin Muşmal. 510-528. Konya: Palet Yayınları, 2022.
- *TDK Sözlük*. ed. Şükrü Halûk AKALIN,. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi, 11. Basım, 2011.
- Yazan, Işık. "Ebru Sanatı". *Antika Dergisi 16* (Mayıs 1986), 40-43.

Kaynakçanın hazırlanmasında İSNAD Sonnot atıf sistemi kullanılmıştır.

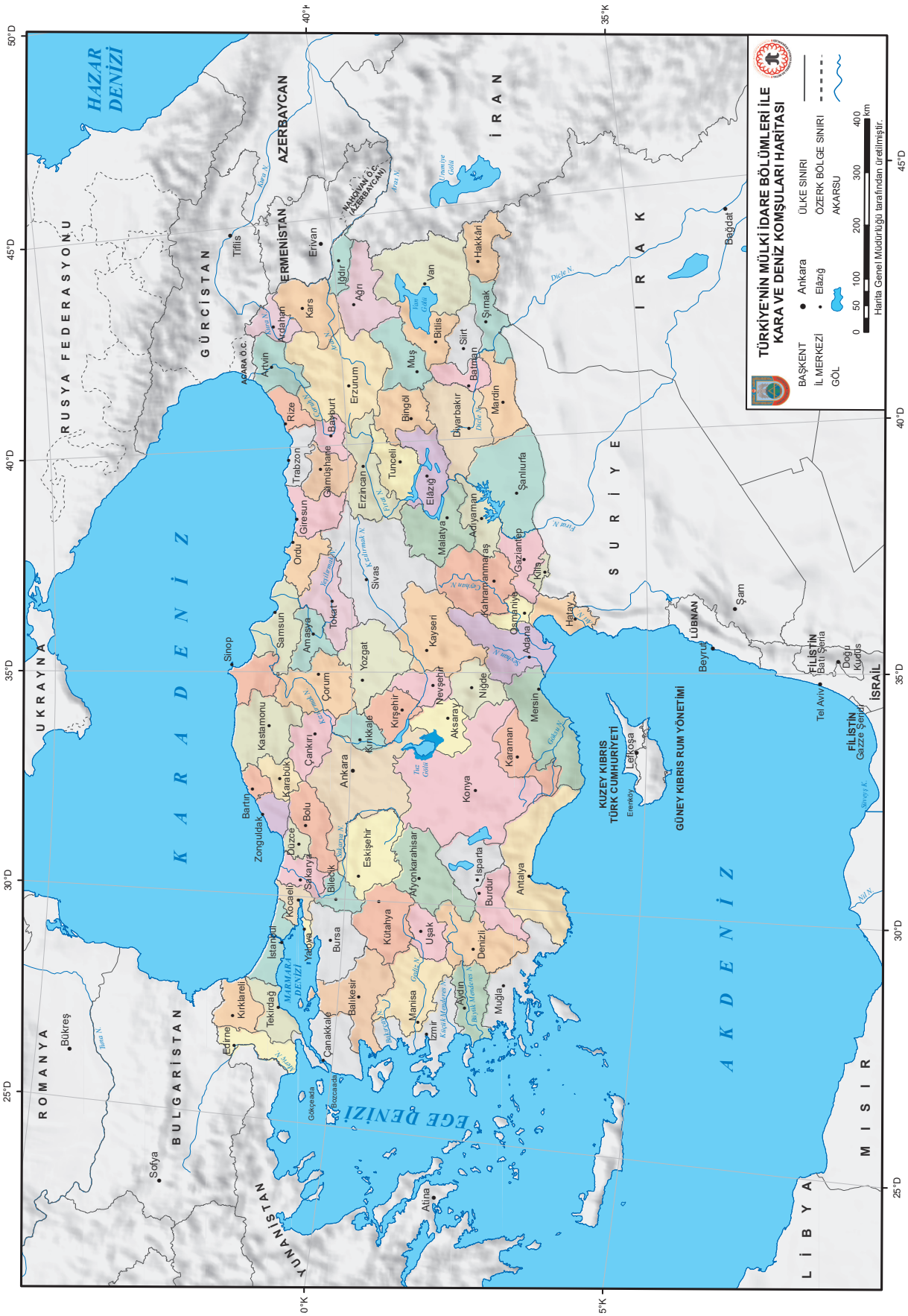
GÖRSEL KAYNAKÇA VE GENEL AĞ KAYNAKÇASI

Görsel ve genel ağ kaynakçasına ulaşmak için karekodu okutunuz.

CEVAP ANAHTARI

Ünite sonu ölçme ve değerlendirme sorularının cevap anahtarına ulaşmak için karekodu okutunuz.

TÜRKİYE'NİN MÜLKİ İDARE BÖLÜMLERİ İLE KARA VE DENİZ KOMŞULARI HARİTASI

TÜRK DÜNYASI HARİTASI
Bağımsız Türk Devletleri
Türk Cumhuriyetleri, Türk Bölgeleri
Türk Toplulukları
0 250 500 1.000 1.500 2.000 km
TÜRK CUMHURİYETLERİ, TÜRK BÖLGELERİ
1 GAGAVUZ YERİ
2 KARAÇAY-ÇERKESYA
3 KABARDİN-BALKARYA C.
4 DAĞISTAN C.
5 ÇUVAŞİSTAN C.
6 TATARİSTAN C.
7 BAŞKURT C.
8 KARAKALPAKİSTAN C.
9 ALTAY C.
10 HAKASYA C.
TÜRK TOPLULUKLARI
a Avrupa'daki Türkler
b Kosova Türkleri
c Yunanistan Türkleri
ç Bulgaristan Türkleri
d Romanya Türkleri
e Suriye Türkmenleri
f Irak Türkmenleri
g İran Türkleri
h Afganistan Türkmenleri
ı Pakistan Türkmenleri
i Hindistan Türkmenleri
j Çin H. C. Türkleri
k Moğolistan Türkleri
l Rusya Federasyonu Türkleri
ÜLKE KISALTMALARI
ARNAVUTLUK ARN
BELÇİKA BEL
BOSNA - HERSEK BH
GÜNEY KIBRIS RUM YÖNETİMİ GKRY
HIRVATİSTAN HRV
İSVİÇRE İSV
KARADAĞ KRD
KOSOVA KSV
KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ KKTC
KUZEY MAKEDONYA KMKD
LİHTENŞTAYN LİH
SIRBİSTAN SRB
RUSYA FEDERASYONU
KAZAKİSTAN
TÜRKİYE
TÜRKMENİSTAN
ÖZBEKİSTAN
KIRGIZİSTAN
TACİKİSTAN
AFGANİSTAN
İRAN
İRAK
SURİYE
PAKİSTAN
HİNDİSTAN
ÇİN HALK CUMHURİYETİ
MOĞOLİSTAN
SAHA (YAKUT) C.
SİNCAN UYGUR ÖZERK BÖLGESİ
TUVA C.
UKRAYNA
BELARUS
AZERBAYCAN
GÜRCİSTAN
SUUDİ ARABİSTAN
BANGLADEŞ
Norveç Denizi
Barents Denizi
Kara Denizi
Ohotsk Denizi
Bering Denizi
Kuzey Denizi
Akdeniz
Karadeniz
Hazar Denizi
Kızıldeniz
Umman Denizi
Yemen Denizi